

บทที่ 4

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 3 กับการพัฒนาทางการเมือง

โดยผ่านสายงานกิจการพลเรือน : การพัฒนาส่งเสริมประชาธิปไตย

ในท้องถิ่นในพื้นที่ กอ.รมน.จังหวัดน่าน

การศึกษาในบทนี้จะ ได้ศึกษาถึงรายละเอียดการดำเนินการตามนโยบายกิจการพลเรือนของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 3 (กอ.รมน.ภาค 3) เฉพาะในส่วนที่ท้องถิ่นในพื้นที่ของ กอ.รมน.จังหวัดน่าน ทั้งนี้เป็นการนำเอานโยบายกิจการพลเรือนที่เน้นในเรื่องของการอบรมและจัดตั้งมวลชนการพัฒนาและส่งเสริมสถาบันทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยในท้องถิ่นรวมทั้งการเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยมาศึกษาในรายละเอียดว่ามีการดำเนินการอย่างไร และศึกษาถึงผลของการดำเนินงานอันจะมีผลต่อในทางการเมือง ต่อการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้เป็นการศึกษาถึงผลที่ได้รับจากการนำเอา นโยบายกิจการพลเรือนมาปฏิบัติว่า มีความสอดคล้องต่อหลักการของการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร เพียงใด โดยเน้นที่จะศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาถึงที่มาของการอบรมและจัดตั้งมวลชนที่ทหารมีส่วนในการอบรมและจัดตั้งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) มวลชนหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) และกิจกรรมสนับสนุนประชาธิปไตยที่จัดตั้ง "ศาลาประชาธิปไตย" เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของความคิดในการอบรมและจัดตั้งมวลชนตามนโยบายกิจการพลเรือนและกิจกรรมที่มุ่งสนับสนุนกระบวนการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนในท้องถิ่น ในพื้นที่ของ กอ.รมน.ภาค 3 โดยเฉพาะในพื้นที่ของ กอ.รมน.จังหวัดน่าน

2. ศึกษาถึงรายละเอียดของการดำเนินงานภายหลังจากการอบรมและจัดตั้งมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ถึงลักษณะการจัดรูปแบบ โครงสร้างและบทบาทหน้าที่การดำเนินงาน ตลอดจนบทบาทในรูปแบบที่มีความสอดคล้องกับการเป็นสถาบันทางการเมืองรวมถึงบทบาทที่สามารถทำหน้าที่

ที่เป็นตัวการ ให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน และการเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่น ซึ่งประเด็นการศึกษาวิเคราะห์นี้จะนำไปสู่ การตอบข้อสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้ว่ารูปแบบและกิจกรรมมวลชนที่ทหารมีส่วนในการอบรมและจัดตั้งนั้นสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความสอดคล้องที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานในท้องถิ่นได้

ดังที่ได้กล่าวถึง ในบทที่ผ่านมาถึงความสัมพันธ์ของนโยบายกิจการพลเรือนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ กอ.รมน.ภาค 3 กับหลักการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนที่เป็นการดำเนินงานที่เน้นการพัฒนา และส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ในท้องถิ่น โดยผ่านกลุ่มมวลชนที่อบรมและจัดตั้งขึ้นตั้งนั้นจึงจำเป็นต้องกล่าวถึงความเกี่ยวข้องของ กอ.รมน.ภาค 3 กับความรับผิดชอบในการอบรมและจัดตั้งมวลชนรูปแบบต่าง ๆ เสียก่อน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจว่า ทหารได้มีส่วนร่วมในการอบรมและจัดตั้งมวลชนในชนบทอย่างไรบ้างทั้งนี้เป็นการดำเนินงาน ภายใต้แนวทางที่กำหนดไว้ว่า ในการพัฒนาทางการเมืองให้ เป็นประชาธิปไตยตามนโยบายกิจการพลเรือนของ กอ.รมน. ภาค 3 นั้นยึดแนวทางปฏิบัติที่จะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและต่อเนื่อง โดยการจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใน กระบวนการปกครองตนเองในท้องถิ่นแบบต่าง ๆ โดยผ่านกลุ่มมวลชนที่อบรมและจัดตั้งขึ้น และจัดให้มีกิจกรรมสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เมื่อได้อบรมและจัดตั้งขึ้นแล้วซึ่งมีเป้าหมายให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นจุดเชื่อมโยงของการเรียนรู้การปฏิบัติสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์แบบแผนวิถีชีวิตที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยต่อไป

สำหรับหลักการที่ กอ.รมน.ภาค 3 ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านกลุ่มมวลชนจัดตั้งนั้น ในความคิดเบื้องต้นนั้น พันเอกวิวัฒน์ สุขสวัสดิ์ ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3 ได้ให้คำอธิบายเพื่อทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า

"ตามนโยบายกิจการพลเรือนที่ปฏิบัติอยู่ในส่วนที่ เป็นการอบรมเพื่อพัฒนา

อุดมการณ์ประชาธิปไตยนั้น กอ.รมน. มีเป้าหมายที่เน้นในกลุ่มประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่นอกเหนือจากกำลังพลของหน่วยทหารดั่งนั้น กอ.รมน. จึงมีคำสั่งที่ 371/2528 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2528 เรื่อง การดำเนินงานเกี่ยวกับมวลชนที่ต้องการให้รูปแบบมวลชนที่ทางราชการได้จัดตั้งขึ้น โดยมี กอ.รมน.ภาค และ กอ.รมน.จังหวัดรับผิดชอบในการอบรมและจัดตั้ง ทั้งนี้เรากำหนดแนวทางไว้ว่า เมื่อดำเนินการให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนแล้วจะต้องมีการจัดตั้งเป็นองค์กรและมีการนำการเคลื่อนไหวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมโดยเฉพาะการร่วมกันพัฒนาประเทศชาติ ให้บรรลุเป้าหมายและเจตนารมณ์ของ นโยบายที่ 66/2523 ทั้งนี้ในส่วนของ กอ.รมน.ภาค 3 และ กอ.รมน.จังหวัดมีส่วนรับผิดชอบจะเป็นไปในเรื่องของ 1) การสำรวจข้อมูลความจำเป็นก่อนการจัดตั้ง 2) การกำหนดความต้องการ 3) การให้การศึกษอบรม 4) การจัดตั้ง 5) การนำการเคลื่อนไหวและ 6) การติดตามตรวจเยี่ยมประเมินผลสำหรับมวลชนที่ กอ.รมน.ภาค 3 รับผิดชอบตามคำสั่งดังกล่าวมี 5 ประเภท คือ ลสชบ. ทสพช. อพป. กนช. และ อสร.ทพ ... สำหรับการให้การศึกษอบรมที่มุ่งเน้นต่อการใช้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น หน่วยที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการของกลุ่มพลังมวลชนแต่ละประเภท จะดำเนินการ ให้การศึกษอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ในระเบียบของแต่ละประเภท ..."¹

¹สัมภาษณ์วีวัฒน์ สุขสวัสดิ์, พ.อ. ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3

ทัศนคติของ ผอ.กองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3 ทำให้เข้าใจถึงความรับผิดชอบของทหารที่เข้าไปมีส่วนในการอบรมและจัดตั้งมวลชนประเภทต่าง ๆ มาตั้งแต่ปี 2528 ทั้งนี้ในภายหลังต่อมา กอ.รมน.ภาค 3 ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของมวลชนดังกล่าวที่จะสามารถมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบกับเพื่อต้องการให้มวลชนที่มีอยู่ทั้งหลายมีความเป็นเอกภาพ มีประสิทธิภาพในการเคลื่อนไหวและเป็นประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด จึงได้มีคำสั่งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในที่ 353/2529 เรื่องคำสั่งแจ้งการปฏิบัติตามนโยบายเกี่ยวกับงานมวลชน ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2529 ออกมาเป็นแนวทางที่จะรวบรวมมวลชนให้เป็นเอกภาพขึ้น ในประเด็นนี้ พันเอกวิวัฒน์ สุขสวัสดิ์ ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3 ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า

"การที่ กอ.รมน. มีคำสั่งในเรื่องการดำเนินงานตามนโยบายเกี่ยวกับมวลชนตามคำสั่งที่ 353/2529 ออกมานั้นก็ด้วยความมุ่งหมายให้เจ้าหน้าที่ของทุกส่วนราชการที่รับผิดชอบดำเนินงานในเรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการให้การศึกษอบรม การนำการเคลื่อนไหว และที่เหนืออื่นใดจะต้องเน้นการใช้ประโยชน์จากมวลชนดังกล่าวต่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างแท้จริง คือประชาชนจะต้องได้รับการอบรมให้มีวินัย มีความรับผิดชอบ สำนึกในการเป็นพลเมืองดี มีความเข้าใจในการปฏิบัติและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งส่วนราชการจะต้องรับผิดชอบดำเนินการ พร้อมทั้งปลูกฝังอุดมการณ์ให้เป็นมวลชนที่มีคุณค่า โดยเน้นหนักในการให้การศึกษอบรมเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจสังคมจิตวิทยา และการรักษาความมั่นคงของชาติด้วยจิตสำนึกในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์จะต้องนำการเคลื่อนไหวต่อกลุ่มมวลชนดังกล่าวไว้โดยชัดเจน ทั้งนี้ได้กำหนดในเรื่องการบริหารงานให้ทุกส่วนราชการที่รับผิดชอบมวลชนยังคงมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อไป โดยให้ศูนย์กิจการพลเรือน กอ.รมน. รับผิดชอบในการปฏิบัติตามคำสั่งและเป็นหน่วย

งานหลักในการประสานงานกับ กระทรวง ทบวง กรม และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ... ดังนั้น ในส่วนของ กอ.รมน.ภาค ก็จะต้องเป็นหน้าที่ของ ผอ.ปค.ภาค ที่จะเป็นผู้ ประสานการปฏิบัติในพื้นที่ให้เป็นไปตามคำสั่งนี้ ซึ่งทำให้ กอ.รมน.ภาค 3 ต้องเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานการฝึกอบรมและจัดตั้งการพิจารณาในด้านงบประมาณ ร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ..."²

จากคำสั่ง กอ.รมน. ที่ 353/2529 ดังกล่าวเป็นผลให้ กอ.รมน.ภาค 3 ได้เข้าไปมีส่วนอย่างสำคัญต่อการจัดตั้งมวลชน การควบคุม การสั่งใช้มวลชนในพื้นที่รับผิดชอบร่วมกับ กอ.รมน.จังหวัด โดยการสั่งการให้ฝ่ายพลเรือนที่เกี่ยวข้องประสานแผนการปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของ กอ.รมน.ภาค 3 และ กอ.รมน.จังหวัด ซึ่งกรมสั่งการอนุมัติแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการอบรมจัดตั้งมวลชนในพื้นที่ด้วย

ในลำดับต่อไปจะได้ศึกษาถึงบทบาทของทหารโดยเฉพาะ กอ.รมน.ภาค 3 ต่อการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยจากงานด้านกิจการพลเรือน โดยศึกษาถึงผลทางการเมืองอันเกิดจากการนำเอานโยบายด้านกิจการพลเรือนไปปฏิบัติในพื้นที่ ซึ่งจะศึกษาจากการอบรมและจัดตั้งมวลชนในชนบทและกิจกรรมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในท้องถิ่นเป็นสำคัญทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดของมวลชนที่สำคัญในชนบทและที่มาของการจัดตั้งมวลชนแต่ละประเภทจะได้กล่าวถึงความเป็นมาของมวลชนที่ กอ.รมน.ภาค 3 มีส่วนในการอบรมและจัดตั้ง โดยสังเขป เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงผลทางการเมืองที่จะมีต่อการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในท้องถิ่นต่อไป

² สัมภาษณ์ วิวัฒน์ สุขสวัสดิ์, พ.อ., ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กอ.รมน.

ที่มาของมวลชนไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) และบทบาทของ กอ.รมน.ภาค 3 ต่อ ทสปช.

ไทยอาสาป้องกันชาติ หรือที่เรียกชื่อย่อว่า ทสปช. นี้ ถือว่าเป็นกำลังประชาชนที่มีความเป็นมาจากการที่ทางราชการได้แนวความคิดมาจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และประสบการณ์ของประชาชนในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ที่รวมตัวกันต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างได้ผล และต่อมาทางราชการได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือและฝึกด้านยุทธวิธีให้

ในปี 2521 ได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ โดยให้ยกเลิกระเบียบข้อบังคับ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอาสาสมัครของส่วนราชการต่าง ๆ ให้รวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน และนำเอาแนวความคิดในเรื่องการจัดตั้งราษฎรไทยอาสาป้องกันชาติมาใช้⁴

ในระยะแรกที่มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าวยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์ไทยอาสาป้องกันชาติกลางขึ้นมารับผิดชอบแต่อย่างใด จึงให้กระทรวงมหาดไทยสั่งการไปในนามศูนย์ไทยอาสาป้องกันชาติกลางไปเป็นการชั่วคราว ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งศูนย์ไทยอาสาป้องกันชาติขึ้นในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เป็นการถาวรศูนย์ ทสปช. กลางจึงเข้าไปรับผิดชอบการดำเนินงานแทน นับแต่นั้นมาการรวมกลุ่มราษฎรอาสาสมัครในรูป ทสปช. ก็ได้พัฒนาและแพร่หลายออกไปทั่วประเทศ

³ กอ.รมน., "บันทึกการประชุม ครั้งที่ 1/2522 เรื่อง ไทยอาสาป้องกันชาติ,

22 มีนาคม 2522

⁴ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ.2521 ข้อ 3

ไทยอาสาป้องกันชาติแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทป้องกันตนเองและประเภท
คุ้มครองพัฒนา⁵ สำหรับวัตถุประสงค์เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วเน้นในการป้องกันและต่อต้านผู้ก่อ
การร้ายคอมมิวนิสต์และความไม่สงบต่าง ๆ ช่วยเหลือฝ่ายทหารในการรักษาความมั่นคง และการ
อาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนตั้งนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผลของการมี ทสปช. เน้นไปในเรื่องของ
ความมั่นคงเป็นสำคัญ ส่วนในเรื่องของการส่งเสริมประชาธิปไตยก็มีอยู่บ้างเป็น เรื่องรองลงมา
การดำเนินการฝึกอบรมและจัดตั้ง ทสปช. ในแต่ละจังหวัดนั้น ศูนย์ ทสปช. กอ.รมน.ภาค 3 ได้
ประสานการจัดตั้งและอบรมให้ กอ.รมน.จังหวัดจัดตั้งศูนย์ ทสปช. จังหวัดขึ้น รวมถึงศูนย์ ทสปช.
ในระดับอำเภอ ตามแผนมวลชนที่ กอ.รมน.ภาค 3 กำหนด⁶

สำหรับแผนการอบรม ทสปช. ในระดับจังหวัดและอำเภอนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ข้อ 28 ทั้งนี้ศูนย์ ทสปช.
อำเภอจะเสนอแผนการฝึกต่อศูนย์ ทสปช. จังหวัด และศูนย์ ทสปช. จังหวัดเสนอแผนการฝึกต่อศูนย์
ทสปช.ภาค เพื่ออนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงดำเนินการฝึกได้

หลักสูตรการฝึกอบรม ทสปช. ร่วมระหว่างประเภทป้องกันตนเองและประเภทคุ้มครอง
พัฒนา ได้แก่

1. การรักษาความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. การการเมืองและการปกครองของประเทศไทย
4. การคุกคามและการบ่อนทำลายของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

⁵ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ข้อ 5

⁶ คำสั่ง กอ.รมน.ที่ 353/2529 เรื่อง คำชี้แจงการปฏิบัติตามนโยบายเกี่ยวกับงาน
มวลชน ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2529 ข้อ 6

5. การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี
6. การทำงานเป็นหมู่คณะและความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ
7. การข่าวเบื้องต้นและการเผยแพร่ข่าวสาร
8. การส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของชุมชน
9. การอาสาพัฒนาและบริการชุมชน
10. การสันตนาการ⁷

จากหลักสูตรรวมทั้ง 10 ประการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการให้ความรู้พื้นฐานตามข้อ 1-6 เน้นถึงความเป็นชาติไทย และการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสำคัญ เป็นการปูพื้นฐานให้ประชาชนมีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความสำนึกในความเป็นคนไทยและการเป็นพลเมืองดี มีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์และความหมายของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรจะอยู่ในข้อ 8-9

นอกจากนั้นจะมีหลักสูตรเฉพาะที่เน้นด้านการป้องกันตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความรู้ในเรื่องการฝึกแบบทหารและการใช้อาวุธเพื่อใช้ในการป้องกันหมู่บ้าน หลักสูตรเน้นการคุ้มครองพัฒนาเน้นในเรื่องการบรรเทาสาธารณภัย การปฐมพยาบาล การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เป็นต้น สำหรับรายละเอียดในการให้ความรู้ตามหลักสูตรในข้อ 1-6 ที่เน้นในการสร้างทักษะ ค่านิยมและจิตสำนึกในความรักชาติและสถาบัน ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น วิทยาการที่ให้ความรู้จะยึดถือตามแนวทางการเตรียมและใช้มวลชนในพื้นที่ของแผนมวลชนกองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3 ซึ่งผนวกคำสั่งที่ 353/2529 เป็นเกณฑ์ ซึ่งในประเด็นนี้ พันเอกกระวี บุญผดุง หัวหน้าแผนกการเมือง กองกิจการพลเรือน กอ.รมน.ภาค 3 ซึ่งได้ให้ คำอธิบายว่า

⁷ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ.2521 ข้อ 28

"... ในหลักการเพื่อสร้างทัศนคติ และจิตสำนึกในการเรียนรู้และยึด เป็นแนวทางตาม วิถีประชาธิปไตยนั้น ในส่วนของการสร้างคุณธรรม แห่งจิตใจได้นำเอาหลักการทางศาสนามาพูดเน้นคุณค่าของพุทธศาสนา กับสังคมไทยตามเอกสารธรรมะสำหรับประชาชนของ ศกนช. กอ. รมน. ในการสร้างความมีวินัยความมีระเบียบและจิตสำนึกของความเป็นพล เมืองดีของชาติเน้นในเรื่องความเป็นชาติความภาคภูมิใจในเอกราช และผลงานอัครประวัติของผู้นำของชาติในอดีตที่สร้างความเป็นปึกแผ่น ของชาติการนำพระบรมราโชวาทในเรื่องคุณธรรม 4 ประการมาพูด เป็นต้น... นอกจากนี้ในส่วนของ การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย มุ่งเสริมสร้างความเข้าใจในการปกครองแบบประชาธิปไตยสากล ซึ่ง ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างลัทธิประชาธิปไตยกับลัทธิการเมืองแบบอื่น ๆ การเสริมสร้างศรัทธา แนวทางในการปกครอง แบบประชาธิปไตยที่ สอดคล้องกับสังคมไทยพร้อมทั้งชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียนำมาเปรียบเทียบ ให้เห็นและเกิดมโนภาพที่แตกต่างกันได้ ... การให้ความรู้ในเรื่อง ต่าง ๆ ที่กล่าวมาทางศูนย์ ทสปช. ภาค 3 จะให้การสนับสนุนวิทยากร หลักที่ผ่านการอบรมจาก กอ. รมน. มาแล้ว ตามที่จังหวัด และอำเภอ ขอรับการสนับสนุนมา เพื่อให้การบรรยายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน"^๑

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศูนย์ ทสปช. ภาค 3 นอกจากจะมีส่วนในการ พิจารณาให้การสนับสนุนอนุมัติการฝึกอบรมของ จังหวัด อำเภอ แล้ว ยังให้การสนับสนุนวิทยากรที่ ผ่านการอบรมเป็นวิทยากรหลักการ กอ. รมน. มาแล้วทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ทหารและพลเรือนตามที่

^๑ สัมภาษณ์ ระวี บุญผดุง, พ.อ., หัวหน้าแผนกการเมือง กองกิจการพลเรือน กอ. รมน.

จังหวัดและอำเภอขอรับการสนับสนุนไปยังศูนย์ ทสปช.ภาค 3 อันเป็นการเข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนอบรมและจัดตั้งโดยตรง ในลักษณะการประสานกับหน่วยรับผิดชอบในพื้นที่ ซึ่งในระยะเวลาตั้งแต่ปี 2522-2533 ได้มีการอบรมสมาชิก ทสปช. ทั้งสองประเภทไปแล้วจำนวน 198,897 คน⁹

ในเรื่องรูปแบบการจัดตั้ง ทสปช. กำหนดให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ข้อ 8-18 ประกอบด้วยศูนย์ ทสปช. กลาง ศูนย์ ทสปช. ภาค ศูนย์ ทสปช. จังหวัด ศูนย์ ทสปช. อำเภอ หมวด ทสปช. และหมู่ ทสปช. ซึ่งทั้งหมดนี้ได้กำหนดสายการบังคับบัญชาและการสั่งใช้ไว้ตามลำดับขั้นทั้งนี้อำนาจในการสั่งใช้ระดับภาคเป็นของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาค 3 (ผอ.ปค.ภาค 3)

ดังนั้นในประเด็นนี้จึงชี้ให้เห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของมวลชนตั้ง ในรูป ทสปช. จึงเป็นไปตามแนวทางของทหารที่กำหนดให้จัดตั้ง มิได้เป็นการเกิดขึ้นจากความต้องการของฝ่ายพลเรือน ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องพัฒนาต่อไปว่าในอนาคตนั้นมวลชนรูป ทสปช. นี้จะมีความมั่นคงหรือไม่หากทหารเห็นว่าหมดความจำเป็นที่จะใช้มวลชน รูปแบบนี้เสริมสร้างความมั่นคง ในท้องถิ่นเพราะเป็นมวลชนที่เกิดขึ้น จากความจำเป็นในการเสริมสร้างความมั่นคง ในท้องถิ่นหลังจากสามารถแก้ไขปัญหารักษาความปลอดภัยจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

สำหรับในพื้นที่ กอ.รมน. จังหวัดน่าน ศูนย์ ทสปช. จังหวัดน่านได้ทำการฝึกอบรม ทสปช. ทั้งประเภทป้องกันตนเองและประเภทคุ้มครองพัฒนาตั้งแต่ปี 2522-2533 ไปแล้วจำนวน 13,539 คน¹⁰ โดยได้จัดรูปแบบโครงสร้าง ทสปช. ให้สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

⁹ รายงานสรุปศูนย์ไทยอาสาป้องกันชาติ ส่วนควบคุม ทสปช.ภาค 3, เอกสาร โรเนียว, 2533

¹⁰ เรื่องเดียวกัน

ว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของศูนย์ ทสปช. กอ. รমন. จังหวัดน่าน

จากรายละเอียดที่มาและการจัดตั้งมวลชนรูปแบบ ทสปช. นั้นประเด็นสำคัญที่จะได้กล่าวถึงต่อไปก็คือผลที่ได้รับจากการอบรมและจัดตั้ง ทสปช. ดังกล่าว ต่อการมีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่คำตบข้อสมมติฐานที่กำหนดซึ่งในการพิจารณาถึงผลที่ได้รับจากการอบรม และจัดตั้งมวลชนที่มีผล ในทางการเมืองต่อการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น จะได้พิจารณาจากมวลชนประเภท ทสปช. เป็นประเภทแรกจากวัตถุประสงค์ที่เป็นทางการของการอบรมและจัดตั้ง ทสปช. ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเพื่อผลของความมั่นคงเป็นประการสำคัญดังนั้นผลของการมี ทสปช. จึงเน้นไปในเรื่องของความมั่นคง แต่ถึงกระนั้นในการอบรม แต่ละหลักสูตรไม่ว่าจะเป็น ประเภทป้องกันตนเองและประเภทคุ้มครองพัฒนา ได้มีการสอดแทรกการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้หลายประการ เพื่อสร้างการเรียนรู้เปรียบเทียบและก่อให้เกิดมโนภาพของความแตกต่างในรูปแบบการปกครองและอุดมการณ์ของการปกครองแต่ละรูปแบบโดยตรงของศูนย์ ทสปช. ภาค 3 ซึ่ง พันโทชโล จิตรธร หัวหน้าศูนย์ ทสปช. ภาค 3 ได้ให้ข้อเท็จจริงว่า

"...ตามตารางการอบรม อย่างเช่นหลักสูตร 7-10 วันนี้ เราบรรจุไว้ 3 ชั่วโมง ถ้าอบรม 3 วันก็ 1-2 ชั่วโมง ส่วนใหญ่เรามุ่งให้ผู้เข้าอบรม เข้าใจในเรื่องหลักการทั่ว ๆ ไปของอุดมการณ์ประชาธิปไตยโดยความหมาย และรูปแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตยเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองที่แตกต่างออกไปและพยายามเน้นในเรื่องของการนำเอาหลักการไปปฏิบัติให้มาก โดยเน้นหลักการว่าคนเราส่วนใหญ่เป็นผู้มีเหตุผลมีอิสระ มีเสรีภาพการยอมรับในความเท่าเทียมกัน การมีตัวแทนเป็นผู้ดำเนินการ แทนคนหมู่มากอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล สิทธิในการคัดค้านการยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ อีกประเด็นหนึ่งนั้นเน้นในเรื่อง การปฏิบัติที่

สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย คือ หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต หลักความสมัครใจ การแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี นอกจากนี้ เรายังมีการฝึกปฏิบัติในการอบรมด้วย เช่น การสัมมนา กลุ่ม การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบในการฝึกภาคสนามและนันทนาการ วิธีการเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม ร่วมกันแก้ไขปัญหาของกลุ่ม มีความสามัคคี รู้จักคิด รับฟังความคิดเห็น และยอมรับการตัดสินใจของสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มและนำเอามติของกลุ่มไปปฏิบัติซึ่งวิธีการดังกล่าว เป็นวิธีที่ช่วยให้เกิด การเรียนรู้ ความเข้าใจในเรื่องพื้นฐานของประชาธิปไตยได้เป็นอย่างมากซึ่งหากจบการอบรมไปแล้วเขา สามารถนำไปใช้ในหมู่บ้านก็จะเป็นสิ่งที่ดีมาก"¹¹

นอกจากนั้นในทัศนะ ของวิทยากรฝ่ายพลเรือน ประจำแผนกการเมือง ฝ่ายกิจการพลเรือน กองทัพบกที่ 3 และ กอ.รมน.ภาค 3 ที่ได้ทำหน้าที่วิทยากรบรรยายและจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม ทสปช. ต่อประเด็นที่ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ในการอบรม ทสปช. นั้น มีส่วนต่อการสร้างทัศนคติทางการเมืองและความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยเพียงใดนั้น อาจารย์ น้อย ลายคราม ได้ให้ทัศนะว่า

"...เอกสารที่ผมจัดทำก็เขียนไว้อย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนอะไร โดยแบ่งเป็นสองภาค ภาคแรกพูดถึงประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบของการปกครอง เปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองแบบอื่น ๆ เน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่างลัทธิอุดมการณ์ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายในอีกส่วนหนึ่ง เขียนเกี่ยวกับ

¹¹ สัมภาษณ์ ชลอ จิตธร, พ.ท., หัวหน้าศูนย์ไทยอาสาป้องกันชาติ ภาค 3, 20

ประชาธิปไตยในแง่ปฏิบัติซึ่งมีอยู่ 6 ตอน ที่กล่าวว่ามีผลต่อการพัฒนาความคิด ความเข้าใจของผู้เข้าอบรมนั้นเห็นได้จากการสอบถามภายหลังการอบรมเขา (ผู้เข้าอบรม) มีคำถามที่ตีมากที่สุดที่สะท้อนความเข้าใจของพวกเขาเช่น เมืองไทยเราเป็นประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์หรือยัง การเลือกตั้งที่ว่าควรจะเลือกเป็นพรรคมากกว่าตัวบุคคล นั้นแตกต่างกันอย่างไร การเลือกผู้แทนที่ตีนั้นเป็นอย่าง ไรมีอะไรเป็นเครื่องวัดสิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความสนใจและความเข้าใจได้ดี"¹²

เพื่อให้ได้ทัศนคติและข้อเท็จจริงที่กว้างขึ้น ผู้ศึกษาได้มีโอกาสไปสังเกตการณ์การฝึกอบรม ทสปช. ประจำปี 2534 ของอำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน เมื่อเดือนมิถุนายน 2534 ได้มีโอกาสสอบถามทัศนคติของเจ้าหน้าที่จากศูนย์ ทสปช. กอ. รมน. จังหวัดน่าน เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการให้การอบรมที่จะมีต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของผู้เข้าอบรม ซึ่งได้รับคำตอบว่า

"ถ้าจะวัดผลกันทั้งการได้รับความรู้ความเข้าใจจากการอบรมก็คงตอบได้ยาก เพราะมีเวลาในการอบรมระยะสั้นและส่วนใหญ่เน้นในเรื่องการฝึกภาคปฏิบัติ แต่ก็คงจะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ไม่ยากเพราะคนที่มาอบรมเป็น คนหนุ่ม คนสาว ที่เคยเรียนหนังสือมาก็คงเข้าใจ และวิทยากรที่มาบรรยายก็พยายามทำให้เป็นเรื่องง่าย ๆ เข้าใจได้ไม่ยาก"¹³

¹² สัมภาษณ์ น้อย ลายคราม, วิทยากรแผนการเมือง ฝ่ายกิจการพลเรือน กองทัพบกที่ 3 และ กอ. รมน. ภาค 3, 20 มีนาคม 2534

¹³ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ ทสปช. กอ. รมน. จังหวัดน่าน, 15 มิถุนายน 2534

นอกจากนั้นเพื่อให้ได้ทัศนคติที่กว้างขึ้นผู้ศึกษาได้สอบถามจากผู้เข้าอบรมบางคนว่าได้รับความรู้ความเข้าใจและมีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ทางการเมืองมากน้อยเพียงใด ซึ่งได้รับคำตอบที่น่าสนใจว่า

"ที่ผมมาครั้งนี้เป็นครั้งที่สองแล้วครับเมื่อปี 29 ก็มาอบรมครั้งหนึ่งแล้ว ชอบครับมีการฝึกหลายอย่างในเรื่องทางการเมืองนี่ก็พูดครับตอนเช้าเกือบชั่วโมงก็พูดเกี่ยวกับว่าประชาธิปไตยเป็นอย่างไรต่างกับคอมมิวนิสต์ อยากรู้การเลือกตั้งเป็นอย่างไร คืออย่างไร ผู้แทนทำหน้าที่อย่างไร รัฐบาลมีหน้าที่อย่างไรสภาทำหน้าที่อะไร แล้วก็พูดเกี่ยวกับประชาชนจะแสดงออกในทางประชาธิปไตยอย่างไร เขาก็ยกตัวอย่างในหมู่บ้าน นะครับ เกี่ยวกับการทำงานของกรรมการการเลือกตั้ง ท่านผู้ใหญ่ว่ามีความคล้ายกับการเลือก ส.ส. อะไรพวกนั้นก็พอเข้าใจครับเพราะก็มีหลายคนเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านมาอบรมด้วย"¹⁴

สำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัยต่อการดำเนินการอบรม ทสปช. และการเข้ามาร่วมอบรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเห็นว่าเนื่องจากระยะเวลาการอบรมมีเพียงระยะเวลาสั้น ๆ นอกจากนั้นนโยบายการจัดตั้ง ทสปช. ก็เพื่อเพิ่มความสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายทหาร ในการรักษาความมั่นคงไม่ได้เน้นในเรื่องของการอบรมประชาธิปไตยเป็นเรื่องหลักดังนั้นจึงต้องให้ความสนใจที่จะสานต่อกิจกรรมภายหลัง เมื่อได้อบรมไปให้มีความต่อเนื่องในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยเพราะต้องยอมรับว่าการจัดให้มีการอบรมก็ดีการจัดตั้งก็ดี ทางราชการเป็นผู้กำหนดขึ้นมา ดังนั้นประเด็นที่น่าสนใจที่จะต้องพิจารณาคือสอดคล้องกับการอบรมก็คือประชาชนที่มาอบรม นั้นสามารถเข้าใจบทบาทของตนในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในท้องถิ่น ให้มากขึ้นเพียงใด

¹⁴ สัมภาษณ์ราษฎรที่เข้ารับการอบรมจากอำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน, 15 มิถุนายน 2534

วิเคราะห์การอบรม ทสปช. กับการเป็นตัวการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง

จากทัศนะของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่นำเสนอมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โดยหลักการหรือวัตถุประสงค์ของการอบรมและจัดตั้งมวลชน ทสปช. นั้นเน้นในเรื่องของความมั่นคงเป็นประการสำคัญ แต่ถึงกระนั้นผลของการให้การอบรมการฝึกปฏิบัติก็สามารถสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจในความหมายและกระบวนการการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะความหมายของประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบการปกครอง (As the Government) ในแง่ที่เป็นวิถีชีวิต (As the Way of Life) และในแง่ที่เป็นอุดมการณ์ (As the Ideology)

ดังนั้นในการวิเคราะห์ว่าการอบรมในทางการเมืองแก่มวลชน ทสปช. ที่ทหารมีส่วนในการอบรมและจัดตั้งร่วมกับฝ่ายพลเรือน ในพื้นที่ที่สามารถที่จะเป็นตัวการถ่ายทอดการเรียนรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองจึงสามารถทำได้หากแต่สิ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้บังเกิดประสิทธิผลมากที่สุดก็จะต้องมีการจัดกิจกรรมสนับสนุนรองรับเมื่อจบการฝึกอบรมไป

นอกจากนั้นเป้าหมายของการมี ทสปช. ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือการทำหน้าที่ในการบริการชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่น บทบาทนี้แม้ว่าจะมิได้กำหนดไว้เป็นหน้าที่หลัก แต่ก็ช่วยส่งเสริมให้สมาชิก ทสปช. กับทางราชการทั้งในส่วนของการทหารและพลเรือน ได้มีโอกาสปฏิบัติงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันและนำไปสู่ความความต้องการของชุมชนเสนอให้ทางราชการนำไปหาทางแก้ไข เมื่อได้รับความช่วยเหลือก็จะร่วมกันดำเนินงานจุดเชื่อมโยงนี้ทำให้เกิดการร่วมกันทำงาน ร่วมกันคิดและร่วมกันเสนอความต้องการตามขั้นตอนที่กำหนด ได้มีการเรียนรู้ในกระบวนการปกครองตนเองในท้องถิ่น การยอมรับความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายอันทำให้ได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่าผลที่ได้จากการให้การอบรมมวลชน ทสปช. มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทางการเมือง สามารถสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยให้กับผู้เข้ารับการอบรมและถ่ายทอดไปสู่ประชาชนได้ในระดับหนึ่ง

แต่ทั้งนี้ ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นที่แตกต่างออกไปคือ เมื่อเหตุผลของการอบรม ทสปช. มุ่งเน้นให้ประชาชนช่วยเหลือทางราชการ ในการรักษาความมั่นคง ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีทัศนคติ และความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องประชาธิปไตยจึงน่าจะ เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจที่แต่ละคนสามารถรับรู้ได้คือ ถ้าคนใดมีความรู้ ความเข้าใจที่ เกี่ยวกับการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยก็เป็นเพราะพวกเขาเหล่านั้น มีพื้นฐานมาก่อน ซึ่งก็อาจจะมีบางส่วน เข้าใจดีอยู่ก่อนแล้วหรืออาจจะเข้าใจบ้างเป็นบางส่วน

มวลชนอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจที่ทหารมีส่วน ในการอบรมและจัดตั้งในชนบท ได้แก่ โครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) สำหรับหลักการและความเป็นมาของการ อบรมสมาชิกหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับการอบรมและจัดตั้งสมาชิก ทสปช. ที่มุ่งสร้างความมั่นคง ให้กับหมู่บ้าน ในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หากแต่หลักการ ส่วนใหญ่มีรูปแบบ บทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นโครงการที่รวมเอาโครงการพัฒนา บริการในสาขาต่าง ๆ และการป้องกันของส่วนราชการต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านเข้าด้วยกัน เป็น โครงการที่รวมพลังราษฎรในการป้องกันภัยจากคอมมิวนิสต์ และการบริหารชุมชนของตนเอง โดย อาศัยหลักการบริหารแบบรวมการของงานเดียวหรือหน่วยงานเดียวกัน (single management) แต่แยกกันรับผิดชอบในการบริหารแต่ละ โครงการย่อยของหน่วยงานต่าง ๆ (single manager) เพื่อที่จะแผนิกกำลังตามโครงการต่าง ๆ ทั้งปวงเข้าด้วยกัน เสริมสร้างให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็ง ในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นกำลังที่จะต่อต้านการก่อการร้ายและในขณะเดียวกันสามารถพัฒนา และพึ่งตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะเดียวกันหลีกเลี่ยงและจัดการทำงานที่ซ้ำซ้อน และให้ หน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ศักยภาพด้านกำลังคนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ เกี่ยวกับการพัฒนา และป้องกันตนเองในระดับหมู่บ้าน ให้บังเกิดผลสูงสุดกล่าวคือ โครงการ อพป.ประกอบด้วยเรื่อง สำคัญ 2 สาขา คือการรักษาความปลอดภัยในชนบท และการพัฒนาชนบทในทุกสาขางาน¹⁵

¹⁵ คู่มือวิทยากรอำเภอประจำหมู่บ้าน อพป., วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2532, หน้า 7

แนวความคิดในการก่อกำเนิด โครงการ อพป. ที่ชัดเจนที่สุดที่นำไปสู่การจัดตั้งโครงการนี้อย่างเป็นทางการน่าจะเป็นทัศนะของ พลเอกสายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งมีส่วนสำคัญในการริเริ่มโครงการ อพป. ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

"โครงการ อพป. นี้เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อปฏิบัติตามคัมมัฏฐา ความปลอดภัยในชนบท อันเป็นผลจากการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ยอมรับส่วนต้นว่าต้องมีโครงการต่าง ๆ เข้าไปในหมู่บ้านถึง 152 โครงการ (โครงการพัฒนา 120 โครงการ โครงการรักษาความปลอดภัย 12 โครงการ และ โครงการอาสาสมัครรูปต่าง ๆ 20 โครงการ) มีการเข้าช้อนกันขาดการประสานงาน ราษฎรไม่มีส่วนร่วมจำเป็นต้องแก้ไข เพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพ โดยให้มีโครงการของชาติเพียงโครงการเดียวในรูป Single Manazer หมายถึง ว่าผู้ปฏิบัติหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้าไปปฏิบัติงานที่หมู่บ้านนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การบริหารอันเดียวกันทั้งนี้เป็นการสอดคล้องตามผลการสัมมนา Villaze Defense & Development ของประเทศในองค์การซีโต้ (SEATO) และเกาหลีด้วยซึ่งต่อมาประเทศเกาหลีได้สร้าง โครงการชาวมูลอดงและไทยก็ได้สร้างโครงการ อพป. ขึ้น"¹⁶

¹⁶สายหยุด เกิดผล, พล.อ., "17 ปี ของโครงการ อพป.: แห่งชาติ", เอกสารโรเนียวในการสัมมนาโครงการ อพป. ระดับภาคในส่วนกลาง ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร, 2 กันยายน 2534, หน้า 1

หลักการ ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของ โครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)

โครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) มีความมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความมั่นคงของ โครงสร้างการจัดหมู่บ้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม การบริการและการป้องกันตนเอง ตามที่ราษฎรเหล่านั้นได้รวมตัวกันอยู่แล้วเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีความสามารถอย่างแท้จริงอันจะนำไปสู่การป้องกันหมู่บ้าน โดยประชาชนเองและร่วมมือกันในกิจกรรมอื่น ๆ ของทางราชการด้วย โดยมีแนวความคิดในการดำเนินงานคล้ายกับแนวความคิดในการสร้างกลุ่มราษฎรอาสาสมัครต่อต้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานได้ผลดีมาแล้ว เสริมเพิ่มเติมด้วยงานการพัฒนา การปกครอง การป้องกันและการบริการในสาขาต่าง ๆ แต่ทั้งนี้มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะตั้งเองงานการพัฒนาและการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่มาปฏิบัติเสียเอง โครงการ อพป. เป็นแต่เพียง โครงการที่ตั้งการประสานงานในด้านการพัฒนา และการป้องกันรักษาความปลอดภัยของหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้โครงการของหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน ชักชวนเข้าช้อนและช่วยให้เป็นการประหยัดงบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้กำลัง ในระยะยาวด้วย¹⁷

คำอธิบายที่น่าสนใจของหลักการและความมุ่งหมายของโครงการ อพป. นั้น พลเอก สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้ไว้ทัศนะว่า

"แรงดลใจในที่ กอ.รมน. ได้หันมาสนใจเอาใจใส่เรื่องหมู่บ้านก็เพราะจากผลการดำเนินการในการต่อสู้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี 2509-2510 ด้วยการสร้าง โครงการหมู่บ้านขึ้นเป็นโครงการหลักในการต่อสู้โดยกำลังทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่

¹⁷ คู่มือวิทยากรอำเภอประจำหมู่บ้าน อพป., วิทยาการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

พลเรือน เป็นกำลังสนับสนุน เรียกว่าแผน 09/10 จุดมุ่งหมายเพื่อ "ระบายน้ำออกจับปลา" เป็น การ "แก้ม้า" ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ "ประชาชนคือผู้นำก่อนการร้ายคอมมิวนิสต์คือปลา" ไม่ใช่เป็น การเข้าไปจับปลาด้วยการใช้เครื่องมือ "ลุนน้ำลงไปจับปลา" ซึ่งหมายถึงการใช้กำลังทหารเข้า ปรามปรามแต่อย่างเดียวย่างแต่ก่อน...ด้วยการเริ่มแผน 09/10 เป็นแผนหลักในการต่อสู้ ผกค. นั้น ภายใน 1 ปี สามารถทำได้ ผกค. ถืออาวุธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในขณะนั้นมีเพียง 2,000 คนเศษ ลดลงเหลือเพียง 1,000 คน จึงทำให้มั่นใจว่าการต่อสู้ด้วยการสร้างหมู่บ้านให้มี ความปลอดภัยและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นที่เรียกว่าการพัฒนา (Development) และการรักษาความ ปลอดภัย (Security) ไปด้วยกันนี้ นับว่าเป็นการดำเนินการที่ถูกต้องแล้วแต่เพื่อเป็นการป้องกัน อย่างถาวรจึงจำเป็นต้องสร้าง "โครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง" หรือ อพป. ขึ้น ให้ได้โดยเร็ว ซึ่งก็มาสำเร็จในชว่งปี 2518"¹⁸

นอกจากนั้นในรายละเอียดความเป็นมาและหลักการของโครงการ อพป. ที่น่าสนใจ อีกประเด็นหนึ่งนั้น พลเอกสายหยุด เกิดผล ได้ให้ทัศนะว่า

"การอธิบายโครงการ อพป. คืออะไร มีความสำคัญอย่างไรนั้นสามารถ อธิบายด้วยหลักตรรกก็คือ การปรามปราม ผกค. โดยการให้อาวุธแก่ ราษฎรอย่างเดียวโดยไม่สามารถทำให้ความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้นด้วย การพัฒนาอย่างมีโครงการแท้จริงนอกจากการช่วยเหลือทางทหารดังนั้น กำลังประชาชนจึงมีทั้งลวกและลบ ลบคือ การใช้อาวุธไปในทางที่ผิด ไม่สามารถควบคุมได้ทั่วถึงดังนั้นถ้าจะให้ได้ชัยชนะอย่างถาวรประชาชน

¹⁸ สายหยุด เกิดผล, พล.อ., "17 ปีของโครงการ อพป. แห่งชาติ", คำบรรยาย ในการสัมมนาโครงการ อพป. ระดับภาคในส่วนกลาง ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร, 2 กันยายน 2534, เอกสารโรเนียว หน้า 1-3

จะต้องถูกจูงใจให้เกิดกำลังที่พร้อมใจกันต่อสู้ ผกค. ที่จะ เป็น ได้ เช่น นี้ก็ด้วยการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งการพัฒนาและการรักษาความปลอดภัย ถ้าทำได้ เช่นนี้ก็จะได้รับชัยชนะด้วยเหตุนี้โครงการ อฟป. จึงตั้งขึ้นด้วย จุดมุ่งหมายนี้หมายถึงส่วนราชการต่าง ๆ ที่จะเข้าไปช่วยเหลือประชาชน ในหมู่บ้านนั้นจะต้องเข้าไปยังหมู่บ้านที่มีความสำคัญตามลำดับ และเข้าไป ร่วมกันทุกหน่วยงานภายใต้การอำนวยความสะดวกการบริหารของหน่วยงานเดียวกัน คือ อฟป. ชาคี อฟป. ภาค อฟป. จังหวัด และ อฟป. อำเภอประมาณ กี่คนใช้จากงบบกคิตของหน่วยงานนั้น ๆ คนก็ของหน่วยงานนั้น ๆ ย่อมเป็น การจัดการซ้ำซ้อน ขจัดการไม่ประสานงานกันขจัดการต่างคนต่างทำที่ สำคัญก็คือ ขั้นตอนในการเข้าไปช่วยเหลือนั้นก็จะต้องไปอบรมและจัด ตั้งราษฎรในหมู่บ้านให้พร้อมที่รับความช่วยเหลือก่อนหมายถึงว่าประชาชน ต้องพร้อมที่จะปฏิบัติงานเพื่อหมู่บ้านของตน โดยหน่วยงานของรัฐบาลให้ การช่วยเหลือแนะนำไม่ใช่เข้าไปทำให้"¹⁹

จากหลักการและความมุ่งหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโครงการ อฟป. มีวัตถุประสงค์ ที่เน้นในเรื่อง

1. การรักษาความปลอดภัยในชนบท (รบภ.) ด้วยการสร้างความปลอดภัยอย่าง ต่อเนื่องถาวรขึ้นหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตแทรกซึม เพื่อให้ประชาชนมีขีดความสามารถในการป้องกัน ตนเองในระดับหนึ่งและสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาและบริการ (พบก.) ด้วยการให้การศึกษาอบรมให้ได้รับความรู้

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4

เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและการบริการสังคมของหมู่บ้าน ตลอดจนการฝึกกิจกรรมการพัฒนาชนบท และการบริการสังคมในสาขาต่าง ๆ เข้าไปในหมู่บ้าน

3. การปรับปรุงการบริหารหมู่บ้าน ได้แก่การจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. และการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการบริหารหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 ตลอดจนกำกับดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะนำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานได้ต่อไป

สำหรับโครงสร้างและการบริหารงานของหมู่บ้าน อพป. เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 โดยมีโครงสร้างภายในหมู่บ้านประกอบด้วย

1. คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.
2. คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ²⁰

คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ถือเป็นองค์กรหลักในการบริหารงานของหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คณะกรรมการกลางโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการกลางโดยการเลือกตั้ง โดยเลือกมาจากราษฎรในหมู่บ้านจำนวน 5-7 คน เรียกว่า "กรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิ"

²⁰ พระราชบัญญัติจัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 ข้อ 18

คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เมื่อมีคณะกรรมการกลางหมู่บ้านและมีการแบ่งงาน แต่งตั้งให้เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อย่างน้อย 7 ฝ่ายแล้ว ประธานแต่ละฝ่ายจะเลือกผู้ร่วมงาน ในฝ่ายของตนขึ้นมาเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างน้อยฝ่ายละ 3 คน ซึ่งประกอบด้วย 7 ฝ่ายคือ กรรมการฝ่ายพัฒนา กรรมการฝ่ายปกครอง กรรมการฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย กรรมการฝ่ายการคลัง กรรมการฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม กรรมการฝ่ายสาธารณสุข และกรรมการฝ่ายสวัสดิการสังคม

สำหรับในการปฏิบัติงานจะมีเจ้าหน้าที่ของทางราชการหน่วยงานต่าง ๆ เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารงานของฝ่ายต่าง ๆ ของหมู่บ้านบังเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้มีปลัดอำเภอ งานส่งเสริมการปกครอง เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานโดยตรงด้วย

การดำเนินงานของหมู่บ้าน อพป.

ในการบริหารงานของหมู่บ้าน อพป. นั้น ได้ยึดหลักการตามที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ. จัดระเบียบบริหารหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 เป็นสำคัญโดยหลักทั่วไปแล้วคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน จะเป็นองค์การสำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ในฐานะที่ปรึกษาของหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อได้ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. แล้ว กิจกรรมหลักของหมู่บ้านที่จะต้องดำเนินการก็คือ

1. การจัดชุดพัฒนาบริการ หรือ พบก. ด้านการพัฒนาอาชีพและการเกษตร
2. การจัดชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน หรือ รปก.
3. การอบรมคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.

สำหรับการฝึกอบรมเมื่อได้ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. แล้วนั้น มีระยะเวลา 1 เดือนโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะแรกจะเป็นการฝึกอบรมเมื่อเริ่มจัดตั้งใช้เวลา 3 วัน

(กรุณาดูตารางการฝึก) หลังจากนั้นจะให้เวลาหมู่บ้านฝึกหัดการบริหารงานเป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งจะประกอบด้วยการพัฒนาส่งเสริมอาชีพจากหลักสูตรการพัฒนารบริการ (พบก.) ที่วิทยากรจะมาให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ และการเกษตร การปศุสัตว์ รวมถึงการจัดชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (รปภ.) หลังจากนั้นจะมีการอบรมสรุปในระยะเวลาที่สองใช้เวลา 2 วัน พร้อมทั้งประเมินผลการดำเนินงานเบื้องต้นในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา ว่าราษฎรและคณะกรรมการกลางและกรรมการฝ่ายต่าง ๆ มีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้นที่จะดำเนินงานต่อไปได้เพียงใด²¹

เกี่ยวกับการฝึกอบรมตามโครงการหมู่บ้าน อพป. ที่ กอ.รณ.ภาค 3 เข้ามามีส่วนในการดำเนินการด้วยนั้น พันเอก ระวี บุญดวง นายทหารประจำศูนย์ อพป.กร.กอ.รณ.ภาค 3 ได้ให้ข้อเท็จจริงว่า

"เพื่อให้การบริหารโครงการ อพป. ซึ่งรวมทั้งการฝึกอบรมและการให้การสนับสนุนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยแน่นอนในทุกกระดับตั้งแต่ระดับภาคจนถึงระดับปฏิบัติในพื้นที่ จังหวัดและอำเภอสำหรับ กอ.รณ.ภาค 3 นั้นได้ดำเนินการตามคำสั่งของ กอ.รณ.ลับ ที่ 207/2521 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2521 ที่ให้จัดตั้งศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ศอพป.ศกร.กอ.รณ.ภาค 3) ขึ้นเป็นหน่วยขึ้นตรงต่อ กอ.รณ.ภาค 3 ซึ่งจะมีการกิจในการให้คำแนะนำรวมทั้งสนับสนุนการฝึกอบรมอย่างใกล้ชิด เกี่ยวกับการฝึกอบรมราษฎรในชนบทแก่ศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเองของจังหวัด (ศอพป.กอ.รณ.จังหวัด).... ในส่วนของการกำหนดหลักสูตรการอบรมและการ

²¹คู่มือวิทยากรประจำหมู่บ้าน อพป. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย น.ศ.2532, หน้า 10

สนับสนุนวิทยากรนั้น คอปป.กอ.รมน.ภาค 3 เน้นในการอบรมด้าน นบค.รปภ. และประสานการอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับจังหวัด และอำเภอโดยเราให้ คอปป.กอ.รมน.จังหวัด เสนอแผนปฏิบัติการ ประจำปีต่อ คอปป.กอ.รมน.ภาค เมื่อได้รับการอนุมัติแล้วก็สามารถ ดำเนินการฝึกได้ ซึ่งรวมถึงการวางเป้าหมายในการกำหนดเป้าหมาย หมู่บ้านจำนวนราษฎรที่จะอบรมและวิทยากรที่ต้องการรับการสนับสนุน เมื่อถึงหัวระยะเวลาการฝึกทาง คอปป.ภาค จะเข้าไปร่วมดำเนินการ ฝึกด้วย รวมทั้งการประเมินผลการฝึกโดยจัดทำเป็นรายงานประจำปี"²²

นอกจากนั้น พันเอกระวี บุญผดุง ยังได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสอดคล้องของหลักการ รายละเอียดของการอบรม อพป.ตามนโยบายกิจการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความ รู้ ความเข้าใจอุดมการณ์ประชาธิปไตย การพัฒนาและการส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย ใน ท้องถิ่นอันเป็นเป้าหมายของการเสริมสร้างความมั่นคงในชนบทว่า

"ตามที่เรียนให้ทราบในตอนต้นว่าเป้าหมายของการจัดตั้งหมู่บ้าน อพป.เน้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และป้องกันหมู่บ้านของตน ในขณะที่ เดียวกันมีความสามารถในการบริหารงาน และการปกครองตนเองได้ โดยที่ประชาชนร่วมกัน ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมี เจ้าหน้าที่ช่องทางราชการคอยให้คำปรึกษาแนะนำและสำหรับเป้าหมาย ที่สำคัญก็คือ เน้นการพยายามเสริมสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น ระบบบริหารหมู่บ้าน และตำบลให้มีความแข็งแกร่ง ส่งเสริมให้ราษฎร

²²สัมภาษณ์ ระวี บุญผดุง, พ.อ., นายทหารประจำศูนย์ อพป.กอ.รมน.ภาค 3,

ตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองดี และพัฒนาจิตสำนึกของราษฎรให้มีส่วนร่วมในการปกครองตลอดจนการตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ต่อส่วนรวมในรายละเอียดของหลักการจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. นอกจากนี้จะเน้นให้ประชาชนตระหนักในเรื่องภัยจากคอมมิวนิสต์แล้วยังเน้นให้ประชาชนรู้จักกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยด้วยการอาสาพัฒนาที่เน้นรูปแบบการพัฒนาจากล่างสู่บนคือจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนช่วยเหลือและรู้จักพึ่งตนเองตั้งนั้นถ้าจะกล่าวไปแล้วหลักการดังกล่าวช่วยให้เกิดการกลมเกลียวให้ประชาชนมีจิตสำนึกต่อรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย และเป็นการแก้ไขปัญหาความต้องการของชาวบ้านอย่างสันติ ซึ่งความจริงแล้วถือได้ว่าการอบรมตามโครงการ อพป. สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่ได้เช่นกันอันเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายกิจการพลเรือนทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่เป็นมาตรฐานแนวทางเดียวกัน"²³

สำหรับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรการอบรมดังที่กล่าวมาแบ่งเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย²⁴

ส่วนที่ 1

- ความรู้เรื่องความมั่นคงของชาติ
- ความสำคัญของหมู่บ้าน อพป.
- รูปแบบของหมู่บ้าน อพป.
- บทบาทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ในฐานะผู้นำการพัฒนาหมู่บ้าน

²³ สัมภาษณ์ ระวี บุญตุง, พ.อ., นายทหารประจำศูนย์ อพป. กอ.รมน.ภาค 3
20 มีนาคม 2534

²⁴ คู่มือวิทยากรประจำหมู่บ้าน อพป. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2532, หน้า 13-14

- แนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ
- ประชาธิปไตยในแง่ของการปฏิบัติ
- หลักการพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
- วิธีการประชุมและฝึกหัดการประชุม
- บทบาทของข้าราชการอำเภอต่อโครงการ อพป.
- การประเมินประเมินข้อพิพาทในระดับตำบลและหมู่บ้าน
- การวางแผนและการจัดทำโครงการของหมู่บ้าน
- แบ่งกลุ่มจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน และการนำเสนอ โครงการทดลองปฏิบัติที่ประชุม

ส่วนที่ 2

- การสรุปบทวนโครงการ
- การตรวจสอบผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
- การประชุมวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหา
- การจัดทำโครงการประจำปีและการจัดทำแผน 5 ปี
- การประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง 7 ฝ่ายเพื่อกำหนดแผนงานระยะ 5 ปี
- ปฏิบัติงานจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 5 ปี
- ปฏิบัติงานการจัดทำโครงการเงินอุดหนุนหมู่บ้านประจำปี

จากรายละเอียดตารางการฝึกอบรมในส่วน 1 แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านที่จะเป็นต่อการนำไปใช้ในการทำงานในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง โดยเน้นให้ความรู้ในเรื่องความมั่นคงของชาติ เน้นการให้ทัศนคติและความรู้ทางการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยด้วย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารายละเอียดหลักสูตรการอบรม มีส่วนช่วยในการให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ และวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยในหลายประการ ทั้งในความหมายของประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบการปกครอง ในแง่ที่เป็นวิถีชีวิตและในแง่ที่เป็นอุดมการณ์ เช่น การฝึกหัดการประชุม การทำงานเป็นกลุ่ม การฝึกหัดการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาและโครงการเงินอุดหนุนเป็นการสอนให้เห็นถึงหลักการของการยอมรับความมีเหตุผลของแต่ละคนการให้เกียรติและยอมรับความสามารถของบุคคลอื่นการยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุม อันเป็นหลักการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับผลของการอบรมจัดตั้งตามโครงการหมู่บ้าน อพป. ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยนั้นจะได้วิเคราะห์ในรายละเอียดการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วิเคราะห์การอบรมและจัดตั้งมวลชนตามโครงการหมู่บ้าน อพป. ต่อการพัฒนาทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย

1. วิเคราะห์การอบรมโครงการหมู่บ้าน อพป. ต่อการเป็นตัวการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง

กล่าวได้ว่าการอบรมและจัดตั้งมวลชนในรูปแบบหมู่บ้าน อพป. นั้นเป็นรูปแบบมวลชนที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะแม้ว่าจากวัตถุประสงค์ที่เป็นทางการของการจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. ก็เป็นผลมาจากเรื่องของความมั่นคงก็ตาม แต่เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ ถึงรายละเอียดการดำเนินงานส่วนอื่น ๆ ของหมู่บ้าน อพป. แล้วพบว่า เป็นรูปแบบหรือเป็นตัวการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง ในความหมายของการพัฒนาประชาธิปไตยในแง่ของหลักการและการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี รวมถึงการพัฒนาทางการเมืองในความหมาย ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง การพัฒนาไปเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐาน ในท้องถิ่น เพื่อรองรับความต้องการ และการแก้ไขปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้านได้

ประเด็นวิเคราะห์ประเด็นแรกที่จะนำเสนอก็คือ การทำหน้าที่เป็นตัวการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ ทศนคติและความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยนั้นผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์พูดคุยกับ พ.อ. วีระ ได้ให้ทัศนะที่ชี้ให้เห็นว่า

"เหตุผลในการจัดอบรม และจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. คงต้องการให้มีความชัดเจนในบทบาทของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนการปฏิบัติงานของทางราชการให้ชัดเจนมากขึ้น เพราะจากรูปแบบมวลชนที่เคยจัดตั้งมาเราก่อนข้างจะเน้นในเรื่องของความมั่นคงเป็นหลัก จริง ๆ แล้วเป้าหมายสุดท้ายของงานมวลชนควรอยู่ที่โครงการ อพป. นี้ เพราะได้เน้นทั้งในเรื่องความมั่นคงการพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่การบริหารงานปกครองและการรักษาความปลอดภัยโดยราษฎรเองที่สำคัญคือหลักการต่าง ๆ ยึดหลักการดำเนินการโดยประชาชนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน การบริหารงบประมาณที่ทางราชการมอบให้ทุกปี ตรงนี้ผมว่าจะช่วยสร้างทัศนคติความคุ้นเคยกับการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับวิถีทางประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านซึ่งมีผลต่อความรู้สึกมีส่วนร่วมกับชุมชนค่อนข้างมาก จะว่าไปผมว่าเป็นเวทีปฏิบัติประชาธิปไตยที่ได้ผล..."²⁵

จากทัศนะของ พ.อ. ระวี บุญดวง แสดงถึงการดำเนินงานในภาพรวมที่สะท้อนถึงผลที่ได้จากการมีการอบรมจัดตั้ง โครงการ อพป. ซึ่งเน้นถึงสิ่งที่ประชาชนได้รับในแง่ของประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ และในประเด็นเดียวกัน ผู้ศึกษาได้มีโอกาสสอบถามจาก หัวหน้าประสานงาน

²⁵สัมภาษณ์ ระวี บุญดวง (พ.อ.), ประจำ ศอปป.กร.กอ.รมน.ภาค 3,

และปฏิบัติ คอปป. กอ. รมน. จังหวัดน่าน ในความเห็นที่ว่า การอบรมให้ความรู้ตามโครงการ อพป. นั้นส่งผลต่อการเสริมสร้างให้ประชาชนมีทัศนคติและความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยเพียงใด ได้รับคำตอบที่เป็นประโยชน์ว่า

"เมื่อได้ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. แล้วจะมีการอบรมให้กับราษฎร ในหมู่บ้านตามโครงการซึ่งใช้หลักสูตรของวิทยาลัยการปกครองเป็นหลัก ซึ่ง วิชาที่นำมาฝึกอบรมให้กับราษฎร ครอบคลุมในเรื่อง ของหลักการ ประชาธิปไตยค่อนข้างมาก คือ รวมทั้งประชาธิปไตยที่เป็นในเรื่องของ รูปแบบในการปกครอง ประชาธิปไตยที่เน้น ในการปฏิบัติให้เป็นวิถีชีวิต ยกตัวอย่างเช่น ได้มีการบรรจุวิชาประชาธิปไตยในแง่ของชีวิตหรือในทาง ปฏิบัติ การฝึกหัดการประชุม การประนีประนอมข้อพิพาทของหมู่บ้าน การ ฝึกหัดการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและการจัดทำแผน ใช้เงินอุดหนุนหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้ผมเห็นว่านอกจากจะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ความ เข้าใจ ในการปฏิบัติงาน แล้วยังช่วยสอนให้เขาเข้าใจในเรื่องประชา ธิปไตย ควบคู่กันไปด้วย หลังจากนั้นจะให้ราษฎร ได้ฝึกปฏิบัติงานเป็น เวลา 1 เดือน แล้วจะมีการอบรมเพื่อสรุปผลอีก 2 วัน ดังนั้น การที่ โครงการ อพป. ได้บรรจุแนวความคิดของหลักการประชาธิปไตย ตลอด จนมีกิจกรรมที่มีลักษณะสอดคล้องต่อหลักการประชาธิปไตยที่เป็นผลในทาง ปฏิบัติเช่นนี้ จะช่วยให้เกิดการถ่ายทอด แนวความคิดทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง เพราะสามารถถ่ายทอดทัศนคติความเชื่อ และค่านิยมตลอดจนพฤติกรรม ทางการเมืองให้สืบทอดต่อไปโดยใช้กิจกรรมของ โครงการ อพป. เป็น

จุดเชื่อมโยงในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองได้"²⁶

สำหรับผู้ที่มิมีบทบาทต่อการดำเนินงานตามโครงการ อฟป. ในพื้นที่มากที่สุดเห็นจะ ได้แก่ ปลัดอำเภอ งานส่งเสริมการปกครอง ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติ และเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการ อฟป. จากวิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มา โดยเฉพาะตั้งนั้นความคิดที่ได้จากประสบการณ์ของการปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรงผู้ศึกษา ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ปลัดอำเภองานส่งเสริมการปกครอง ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อให้ได้ทัศนะที่กว้างขวาง ต่อประเด็นที่ว่า ผลจากการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ตามโครงการ อฟป. แก่ราษฎร นั้น จะส่งผลต่อการพัฒนาทัศนคติการเรียนรู้และความเข้าใจในประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นตัวการ ในการถ่ายทอดการเรียนรู้ ทางการเมืองได้เพียงใดประเด็นนี้ ประมุข ยอดคำ ปลัดอำเภอ งานส่งเสริมการปกครอง กิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ซึ่งได้ปฏิบัติงานด้าน อฟป. มาเป็นเวลากว่า 8 ปี ได้ให้ทัศนะที่เป็นประโยชน์ว่า

"...อยากจะทำให้กลับไปดูถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหมู่บ้าน อฟป. ถ้าจะไม่พิจารณาถึงเรื่องความมั่นคง ซึ่งปัจจุบันปัญหาความมั่นคงได้ลดลงไปแล้ว ก็อยากจะทำให้ตื้นถึง เป้าหมายของการให้ประชาชนได้รู้จักอาสาเข้ามาพัฒนาและป้องกันตนเอง ด้วยเหตุนี้ภายใต้การ ดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว จึงมีรายละเอียดที่จะช่วยให้ประชาชน ได้เรียนรู้ประชาธิปไตยได้มากมายอย่างไรในเรื่องของการมีส่วนในการบริหารงานของหมู่บ้านด้วยระบบการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน การบริหารงบประมาณในรูปคณะกรรมการ การจัดระบบป้องกันตนเอง การจัดระบบ

²⁶สัมภาษณ์ มงคล สุกใส, หัวหน้าประสานงานและการปฏิบัติ ศอฟป. กอ. รมน. จังหวัดน่าน

การพัฒนาริการด้านการเกษตรอันนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ครอบคลุมกิจกรรมที่สนับสนุนประชาธิปไตยโดยเกือบทุกประการ เพราะการที่จะดำเนินงานในแต่ละเรื่อง ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของ หลักการประชาธิปไตยไว้ทุกเรื่อง... อย่าง ในหมู่บ้านที่ผมรับผิดชอบแต่เดิมราษฎร ไม่ค่อยให้ความสนใจ กับกิจกรรมของกลุ่มเท่าที่ควร แต่เมื่อนำเอาโครงการ อพป. เข้ามาราษฎรตื่นตัวในเรื่องการร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้นและมีความเข้าใจในกระบวนการเมืองการปกครองมากขึ้น เห็น ได้จากการเลือกตั้ง ส.ส. ที่ผ่านมามีหลายหมู่บ้านมีความตื่นตัวไปใช้สิทธิกันมากอันนี้จะถือเป็นความสำเร็จของการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองก็ได้"²⁷

และในความเห็นของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ในพื้นที่ที่มีต่อการดำเนินงาน ตามโครงการ อพป. ที่มีความสอดคล้องต่อการพัฒนาทางการเมือง ในการส่งเสริมการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่นนั้น นายสานิตย์ ฤกษ์อย่าง นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ได้ให้ทัศนะที่สรุปภาพของโครงการดังกล่าวต่อการพัฒนาประชาธิปไตยว่า

"จากโครงสร้างและวิธีบริหารหมู่บ้านเท่ากับ เป็นการสร้างระบอบประชาธิปไตยพื้นฐานให้แก่ราษฎร โดยไม่จำเป็นต้องเสียเงินไปอบรมเป็นครั้งคราว ซึ่งย่อมจะไม่ได้ผล การบริหารหมู่บ้าน อพป. นั้น เท่ากับเป็นการสอนด้วยการปฏิบัติย่อมจะได้ผลดีกว่าและเป็นการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ยิ่งนานเท่าใดก็ยิ่งได้ผลมากเท่านั้น เท่ากับเป็นการสร้างหมู่บ้านประชาธิปไตยพื้นฐาน"²⁸

²⁷ สัมภาษณ์ ประจุม ยอดคำ, ปลัดอำเภอเมืองน่านส่งเสริมการปกครอง กิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน, 6 มีนาคม 2534

²⁸ สัมภาษณ์ สานิตย์ ฤกษ์อย่าง, นายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, 4 มีนาคม 2534

จากทัศนะของผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการฝึกอบรม โครงการ อพป. ทั้งใน ส่วนของ ศอพป. กอ. รมน. ภาค 3 และ ศอพป. กอ. รมน. จังหวัดน่าน รวมถึงเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่ได้ปฏิบัติ งานโครงการ อพป. โดยตรงได้ชี้ให้เห็นว่าโดยภาพรวมแล้วกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ อพป. ได้มีส่วนเอื้ออำนวยต่อการเป็นตัวการในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตั้งนั้นจึงอาจสรุปได้จาก รายละเอียดของกิจกรรมตามโครงการ อพป. เช่น การบริหารการปกครองหมู่บ้าน การบริหาร งบประมาณจากเงินอุดหนุนของทางราชการ การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน การ จัดระบบการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพความเป็นอยู่ ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่มีการสอดแทรกแนวความ คิดและวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยไว้หลายประการ เช่น หลักการวิถีประชา ธิปไตย ในเรื่องของการสรรหาคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการเลือกตั้งราษฎรในหมู่บ้านด้วยตนเอง ตามวาระ 5 ปี การจัดให้มีการประชุม วางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำโครงการเงินอุดหนุน หมู่บ้านประจำปี ที่ยึดการประชุมรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการส่วนใหญ่ และยอมรับมติของที่ ประชุมนำไปปฏิบัติ

นอกจากนี้ ในการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ก็ใช้หลักการคัด เลือจากกาดรอาสาเข้าทำหน้าที่เป็นชุดรักษาความปลอดภัย ผลัดเปลี่ยนหน้าที่กัน ในแต่ละวันหรือ สัปดาห์ หรือในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพเช่น การจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ในหมู่บ้านกลุ่มผู้ ใช้น้ำ กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ-สุกร ก็ล้วนแต่นำเอาหลักการในเรื่องของสหกรณ์และกลุ่มมาใช้

กิจกรรมเหล่านี้ได้บรรจุเอาหลักการและวิธีการประชาธิปไตยเข้าไว้ อันจะเป็น การถ่ายทอดแนวความคิดแบบประชาธิปไตยไปสู่ประชาชนในแนวกว้างได้ต่อไป อันจะช่วยให้เกิด การยอมรับในความคิด ความเชื่อตลอดจนพฤติกรรม ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ประชาธิปไตยโดย อาศัยกิจกรรมตามโครงการ อพป. เป็นจุดเชื่อมโยงในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง

2. วิเคราะห์กิจกรรมตามโครงการ อปป.ต่อความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

ประเด็นวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็นผู้ศึกษาขอให้นำเอาหลักเกณฑ์การพิจารณา องค์ประกอบของความเป็นประชาธิปไตย มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาวิเคราะห์ การดำเนินกิจกรรมของโครงการหมู่บ้าน อปป. ว่าสอดคล้องต่อหลักการประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร

ซิกมันด์ นอยมัน (Sigmund Neumann) ได้เสนอความเห็นที่ว่าประชาธิปไตย มีองค์ประกอบอยู่ 10 ประการ ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย 10 ประการ (Democratic Decalogue) ประกอบด้วย²⁹

1. อำนาจอสูงสุดมาจากปวงชน
2. การเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. รับรองความเสมอภาคของราษฎรโดยกฎหมาย
5. ยินยอมให้มีพรรคการเมืองมากกว่า 1 พรรค
6. ส่งเสริมความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
8. การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. คนในสังคมมีความสำนึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี
10. มีความเชื่อมั่นในความมีเหตุผลและคุณธรรมของเพื่อนมนุษย์

²⁹ Cf. Henry W. Ehrman (ed.) Democracy in Changing Society (New York, Praeger, 1964), pp 9-10 อ้างใน บรรพต วีระลัย, หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, 2527), หน้า 22-25

จากหลักเกณฑ์ทั้ง 10 ประการ ดังกล่าวผู้ศึกษาจะนำไปเป็นแนวทาง ในการ วิเคราะห์กิจกรรมตามโครงการ อพป. ต่อความสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยดังกล่าวโดยประยุกต์ แนวความคิดเข้ากับหลักการของ โครงการ อพป. เพื่อวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การฝึกอบรมคณะกรรมการกลาง และกรรมการฝ่าย/การอบรมพัฒนา

บริการ/การฝึกอบรมการรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ประสบการณ์ทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนความคิดริเริ่ม ในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ในฐานะองค์กร นำของหมู่บ้านในการบริหารการปกครองและการพัฒนาด้านต่าง ๆ อันตรงกับหลักเกณฑ์ในข้อที่เป็น การส่งเสริมความหลากหลายในการดำเนินงานและชีวิตประจำวัน ให้มีความพร้อม และทันสมัยอยู่ ตลอดเวลา

2. การจัดองค์การบริหารหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติ จัดระเบียบบริหาร หมู่ บ้าน อพป. กำหนดให้หมู่บ้าน อพป. มีองค์การบริหารขึ้นเรียกว่า "คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป." ประกอบด้วยคณะกรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการ โดยการเลือกตั้งและในองค์กร ดังกล่าวยัง ประกอบด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ร่วมปฏิบัติงานด้วยซึ่งการได้มาของกรรมการกลาง โดยการ เลือกตั้ง ก็เป็นการเลือกจากราษฎรที่มีคุณสมบัติตามที่ระเบียบของทางราชการกำหนด โดยราษฎร ในหมู่บ้านเลือกกันขึ้นมาเอง และในคณะกรรมการกลางก็จะเลือกผู้ร่วมงาน จากราษฎรอื่น ๆ ใน หมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือในแต่ละฝ่าย และอยู่ในวาระคราวละ 5 ปี กิจกรรมดังกล่าวนี้ว่าสอดคล้อง กับหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตยที่ยอมรับว่าอำนาจสูงสุดมาจากประชาชนและหลักของการเลือกผู้นำ หรือตัวแทน ได้อย่างเสรี อันเป็นหลักการที่มีความสำคัญมาก

3. การบริหารงานภายในหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหาร หมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้คณะกรรมการกลางและกรรมการฝ่ายของหมู่บ้านจัดให้มีการ ประชุมเพื่อรับทราบปัญหาของราษฎรแถลงผลการดำเนินงานอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และกำหนด ให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โครงการใช้จ่ายเงินอุดหนุนที่ทางราชการ

จัดสรรให้ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของหมู่บ้าน ซึ่งภายใต้กระบวนการดังกล่าวจะให้หลักของการประชุม รับฟังปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะ การแก้ไขปัญหา การยอมรับฟังเสียงคนส่วนน้อยและส่วนใหญ่ การยอมรับมติส่วนใหญ่ของที่ประชุมนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้วยคณะกรรมการกลางหมู่บ้านเองทั้งสิ้น ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ในข้อที่ว่าด้วยการมีทัศนคติเป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในความมีเหตุผล และความสามารถของบุคคลอื่น ไม่ยึดเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ และยอมรับในความเสมอภาคของบุคคลอื่นด้วย

4. การจัดกิจกรรมพัฒนาบริการและการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการกลางจะมอบให้กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง 7 ฝ่าย รับผิดชอบตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคนอันเป็นการกระจายการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของหมู่บ้าน เป็นการกระจายความรับผิดชอบร่วมกันทำให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านนอกจากนี้การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านก็มีการอาสาเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามาทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านเป็นประจำ โดยราษฎรกันเองซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยในข้อที่ว่าส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการบริหารงานของหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการอาสาสมัครเข้ามา

5. กิจกรรมการประนีประนอมข้อพิพาท ซึ่งเป็นการดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทของหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้านได้เมื่อได้รับการร้องขอจากคู่กรณีวิธีดำเนินการก็คือคณะกรรมการหมู่บ้านจะเรียกคู่กรณีและหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาทำการตกลงประนีประนอม เมื่อคู่กรณีพอใจก็จะทำเป็นบันทึก ตามแบบที่ทางราชการกำหนดแล้วส่งสำเนารายงานให้นายอำเภอทราบ กิจกรรมนี้เมื่อพิจารณาแล้วสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยในข้อที่ว่าด้วยการรับรองความเสมอภาคของราษฎร โดยกฎหมายที่จะได้รับการแก้ไขปัญหาข้อเดือดร้อนภายใต้อำนาจของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์การที่ได้รับการยอมรับ

จากกิจกรรมหลัก ตามโครงการหมู่บ้าน อพป. ดังกล่าวขอจะชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องของกิจกรรมในหมู่บ้าน อพป. ต่อหลักเกณฑ์ประชาธิปไตยทั้ง 10 ประการข้างต้นเกือบทุกขั้นตอน และมีความต่อเนื่องกันอย่างมาก นั่นคือประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการบริหารงานและการปกครอง มีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ทั้งด้วยตนเองและการเลือกตัวแทนเข้าไปดำเนินงาน ซึ่งผลที่ได้รับที่เป็นประโยชน์ก็ย่อมตกอยู่กับหมู่บ้านเอง

นอกจากโครงการ อพป. จะได้มีส่วนส่งเสริมต่อการปกครองที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยดังได้กล่าวมาแล้วการดำเนินงานตามโครงการ อพป. ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการส่งเสริมให้เกิดวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้วยในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์บุคคลกับปลัดอำเภอเมืองสงเสริมการปกครองในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้รับทัศนะในเรื่องนี้ว่า

"โครงสร้างของหมู่บ้าน อพป. จะมีองค์กรหลักคือคณะกรรมการกลางหมู่บ้านซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ กรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการเลือกตั้งหลังจากนั้นก็มาแบ่งเป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ รวม 7 ฝ่าย วิธีการดังกล่าว จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกตัวแทนในหมู่บ้านเข้าไปทำหน้าที่บริหารงานของหมู่บ้านตามความรู้ความสามารถ เช่นบางคนมีความรู้ด้านการเกษตรเป็นอย่างดีก็จะได้รับ การเสนอให้เป็นฝ่ายพัฒนา หรือบางคนที่เคยผ่านการเป็นทหารมาก็อยู่ฝ่าย ป้องกันตรงนี้ประชาชนจะมีความคุ้นเคยกับการใช้สิทธิของตนเอง ตามวิถีทางประชาธิปไตยในระดับพื้นฐานอยู่เป็นประจำ เพราะตำแหน่งพวกนี้มีวาระ 5 ปี หมุนเวียนกันไป นอกจากนี้ คณะกรรมการยังจะได้รับการส่งเสริมความรู้ โดยการจัดให้มีการอบรมตามวงรอบต่าง ๆ ที่ทางส่วนกลางและจังหวัดจะจัดให้มีขึ้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาความคิด ความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่แต่เดิมอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยและเกื้อกูลต่อการพัฒนาในด้านการแก้ไขปัญหาคความ

เด็กรุ่นของประชาชน คณะกรรมการกลางจะเป็น องค์กรที่ทำหน้าที่
กลั่นกรองแล้วจัดทำเป็น โครงการเสนอผ่านสภาตำบล เพื่อเสนอไปยัง
อำเภอเพื่อขอรับความช่วยเหลือ ในด้านการปกครอง ยังทำหน้าที่ประนี
ประนอมข้อพิพาทได้อีกด้วย การใช้กฎระเบียบของหมู่บ้านเป็นแนวทาง
ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขร่วมกัน วิธีการดังกล่าว
จะช่วยให้เกิดการ เรียนรู้และการยอมรับในสิทธิเสรีภาพของบุคคลและ
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้การยอมรับหลักเกณฑ์ร่วมกัน"³⁰

ในอีกทัศนะหนึ่งของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรง ผู้ศึกษาได้สอบถามจาก นาย
สมชาย ระพีพัฒนชัย ปลัดอำเภอ งานส่งเสริมการปกครอง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ต่อประ
เด็นที่ว่ากิจกรรมตามโครงการ อพป. นั้นสามารถสร้างความสอดคล้องต่อหลักการประชาธิปไตย
มากน้อย เพียงใดได้รับคำตอบที่เป็นประโยชน์ว่า

"การดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นเรื่องของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ ใน
การพัฒนาแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของหมู่บ้านอย่างในกรณีที่ทางราชการให้
เงินอุดหนุนประจำปี ๆ ละ 20,000 บาท เพื่อจัดทำโครงการพัฒนา
หมู่บ้านในช่วงที่หมู่บ้านจัดทำโครงการ ผมว่ามีความสำคัญมาก เพราะ
ระเบียบกำหนดไว้ชัดเจนว่าจะต้องผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมคณะ
กรรมการกลางหมู่บ้านก่อน จึงจะเสนอผ่านสภาตำบลไปยังอำเภอ สิ่ง
เหล่านี้ชาวบ้านและคณะกรรมการคงทำเป็นประจำทุกปีวิธีการก็จะช่วย
ให้ คณะกรรมการและชาวบ้านมีความคุ้นเคยกับการประชุมแก้ไขปัญหา

³⁰ สัมภาษณ์ ทรงศักดิ์ ไชยมนี, ปลัดอำเภองานส่งเสริมการปกครอง อำเภอปัว

เสนอความต้องการของราษฎร ส่วนใหญ่แล้วนำเอาความต้องการของ
คนส่วนใหญ่ไปแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ กระบวนการเช่นนี้มีส่วนที่เอื้อ
อำนวยต่อการเรียนรู้และสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยตรงที่
คณะกรรมการฯ และชาวบ้านรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มก่อนการแสวงหา
แนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และการนำเอาความต้องการเสนอต่อ
หน่วยดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน ตรงนี้ผมว่ามีลักษณะประชาธิปไตยตรงที่
เป็นการกระจายความรับผิดชอบไปตามลำดับ เพื่อให้ได้มาซึ่งการแก้ไข
ปัญหาที่ดีที่สุด”³¹

เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ในประเด็นดังกล่าวในระดับหน่วยปฏิบัติคือ หมู่บ้าน
ผู้ศึกษาได้สอบถามความคิดเห็นในเรื่องที่ว่ากิจกรรมตามโครงการ อพป. ที่หมู่บ้านดำเนินการอยู่นั้น
สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยอย่างไร เป็นประโยชน์ต่อการทำงานของหมู่บ้านอย่างไร จาก
กำนัน ตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง ในฐานะประธานคณะกรรมการกลาง หมู่บ้าน อพป. หมู่ที่ 3
ตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ซึ่งได้ให้ทัศนะว่า

“แต่เดิมหมู่บ้านของผมก็มี คณะกรรมการฯ อยู่แล้ว ต่อมาทางราชการได้
ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. เมื่อปี 2525 จนถึงทุกวันนี้ ความจริง
หลักการทำงานก็คล้าย ๆ กับของเดิมที่มีมา จะแตกต่างกันก็ตรงที่ว่า
พอเป็นหมู่บ้าน อพป. แล้วมีกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นเช่นในเรื่องของ
เงินอุดหนุน การรักษาความสงบ อันนี้ แต่เดิมไม่เคยได้รับ พวกคณะ
กรรมการเขาก็ตั้งใจครับ ที่มีเงินไว้พัฒนาหมู่บ้าน ตอนทำโครงการผมก็

³¹ สัมภาษณ์ สมชาย ระพีพัฒนชัย, ปลัดอำเภอ งานส่งเสริมการปกครอง อำเภอทุ่งช้าง
จังหวัดน่าน, 10 มีนาคม 2534

มอบให้แต่ละฝ่ายเขาเสนอความต้องการมาก่อนว่าจะเอาเงินไปทำอะไร แล้วเอามาประชุม จัดทำโครงการร่วมกันอีกที ตอนจะทำเราก็ก็นึกถึงเจ้าหน้าที่ ของอำเภอมาร่วมให้คำปรึกษาด้วย...ส่วนมากเขาเอกไปทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ เช่น เอาไปซื้อพันธุ์สัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงขยายพันธุ์ เอาชายเป็นทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านเราจะตั้งกลุ่มกันขึ้นมา เช่น เลี้ยงหมู คนที่เอาไปเลี้ยงก็จะได้ลูกหมูตัวแรกเป็นกรรมสิทธิ์ตัวต่อ ๆ ไปก็เป็นของกลุ่มแบบนี้ก็รับคนเลี้ยง เขาก็มีกำลังใจชายได้ก็เป็นของคนเลี้ยงกลุ่มก็มีเงินหมุนเวียน ตอนนั้นหมู่บ้านมีเงินหมุนเวียนอยู่หลายหมื่นบาทแล้วครับ..."³²

ทัศนะ ของประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของหมู่บ้าน อพป. นั้นมุ่งให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น การเสนอความต้องการ และการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้มีความสอดคล้องกับหลักการที่เป็นประชาธิปไตยอย่างมาก ในการยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จของคนส่วนใหญ่ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับก็จะ เป็นประโยชน์ต่อราษฎรส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน

นอกจากทัศนะที่ได้จากผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้าน อพป. ข้างต้นแล้วผู้ศึกษา ยังได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของโครงการ อพป. ที่แสดงผลสอดคล้องต่อความสำเร็จของโครงการ อพป. จากการสรุปการดำเนินงานของหัวหน้าชุดฝึกอบรมโครงการหมู่บ้าน อพป. ที่จัดตั้งใหม่ปี 2534 โดยเพื่อเสนอต่อ ศอพป. กอ. รমন. จังหวัดน่าน ได้รับการเปิดเผยจาก นายศุภฤกษ์ รัตนคำณ บลัดอำเภอ ทำหน้าที่ หัวหน้าชุดฝึกของ ศอพป. กอ. รমন. จังหวัดน่าน ว่า

³²สัมภาษณ์ สัมควร สะสม, ประธานคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. บ้านปอน หมู่ 3 ตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, 25 มีนาคม 2534

"ในการสำรวจข้อมูล เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการ อฟป. เบื้องต้นหลังจากที่ได้ทำการฝึกอบรมและจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อฟป. ระยะที่ 3 ของ ศอฝป. จังหวัดน่าน จำนวน 18 หมู่บ้านในปี (2534) มีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลที่ได้รับหลังจากฝึกอบรมแล้วที่จะยกมาเป็นตัวอย่าง ได้แก่ เกี่ยวกับการปกครองและการบริหารงานทหคคณะกรรมการหมู่บ้าน

ประเด็นที่หนึ่ง จากการสำรวจความคิดเห็นด้วยการสัมภาษณ์บุคคลยปรากฏว่าประมาณร้อยละ 98 ของราษฎรที่ทำหน้าที่คณะกรรมการหมู่บ้านมีความพอใจที่หมู่บ้านของตนได้รับจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อฟป. โดยให้เหตุผลว่าเมื่อเป็นหมู่บ้าน อฟป. แล้วทำให้ได้รับประโยชน์เช่น ได้รับการส่งเสริมจากทางราชการทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนาไปสู่ความเจริญตลอดจนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

ประเด็นที่สอง ในเรื่องการฝึกอบรมการบริหารหมู่บ้านประมาณร้อยละ 60 ของคณะกรรมการหมู่บ้านระบุว่า มีความรู้ ความเข้าใจ ในการบริหารหมู่บ้านเพิ่มขึ้นมากหลังจากเข้ารับการอบรมและมีเพียง ร้อยละ 2 เท่านั้น ที่ระบุว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นน้อยมาก

ประเด็นที่สาม การประชุมคณะกรรมการกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประมาณร้อยละ 65 ระบุว่าได้มีการกำหนดนัดประชุมกันเป็นประจำสม่ำเสมอทุกเดือนและประมาณ ร้อยละ 83 ระบุว่าเข้าประชุมด้วยตนเองทุกครั้ง

ประเด็นที่สี่ เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของราษฎรต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านปรากฏว่าคณะกรรมการหมู่บ้านประมาณร้อยละ 70 มีความเห็นตรงกันว่าเป็นเพราะราษฎรมีความรู้ ความเข้าใจ และต้องการมีส่วนช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรมีความกระตือรือร้น

ที่จะเข้าร่วมดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

ประเด็นที่ห้า ความรู้ความเข้าใจต่อการปกครอง ปรากฏว่าประมาณ
ละ 68 ของคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเห็นว่าราษฎรในหมู่บ้านมีความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับ การเมือง การปกครองมากกว่าแต่ก่อนเป็นเพราะ
ปัจจุบันเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้แนะนำตลอดจนอบรมให้กับราษฎรมากขึ้น
ประเด็นที่หก การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน จากการสอบ
ถามปรากฏว่าประมาณร้อยละ 86 ของราษฎรในหมู่บ้าน จัดตั้งไปใช้สิทธิ์
เลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป.

ประเด็นที่เจ็ด การรวมกลุ่มของราษฎรเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จาก
การสอบถามประธานคณะกรรมการหมู่บ้านเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของราษฎร
ในหมู่บ้านเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้นปรากฏว่าก่อนเป็นหมู่บ้าน อพป.
มีประมาณ 1-2 กลุ่มเมื่ออบรมและจัดตั้งแล้วมีการเพิ่มขึ้นของการรวมกลุ่ม
ร้อยละ 80 คือ เพิ่มขึ้นอีก 2-3 กลุ่ม"³³

ข้อมูลดังกล่าว แม้ว่าจะได้จัดทำอย่างเป็นข้อมูลเบื้องต้น ภายหลังจากได้มีการอบรม
และจัดตั้ง แต่ก็ก็เป็นผลที่ได้รับที่น่าพอใจว่าได้สร้างความรู้ความเข้าใจความพอใจ และความพร้อม
ของราษฎรที่จะเข้าร่วมดำเนินการบริหารและพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

ดังนั้น จึงอาจจะสรุปจากกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่และทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ
ได้ว่ากิจกรรมของหมู่บ้าน อพป. นั้นมีความสอดคล้องต่อหลักการที่เป็นประชาธิปไตย เกือบจะทุก

³³ สัมภาษณ์ ศุภฤกษ์ รัตนคำวน, ปลัดอำเภอเมืองน่าน หัวหน้าชุดฝึก ศอพป.

ขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง อันจะเป็นจุดเชื่อมโยงต่อการเรียนรู้ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยได้ต่อไป

วิเคราะห์กิจกรรมโครงการ อพป.กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประเด็นศึกษาต่อไปที่จะนำเสนอ เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ตามสมมติฐาน การศึกษาที่ตั้งไว้ได้แก่ การศึกษาข้อเท็จจริงว่ากิจกรรมตามโครงการ อพป.สามารถเป็นตัวการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่นได้อย่างไร เพียงใด

โดยที่โครงการหมู่บ้าน อพป.ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ต้องการให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงในหมู่บ้าน การพัฒนาอาชีพ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของหมู่บ้าน ในลักษณะของการอาสาเข้ามาดำเนินการ

ตามหลักความคิดที่ผู้ศึกษา ได้นำเสนอไว้ในกรอบความคิดนั้น การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในการปกครองแบบประชาธิปไตย นั้นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ในการถ่ายทอดและขยายขอบเขตของการแสดงออกถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองมีผลทำให้เกิดการระดมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

จากประเด็นที่ได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ถึงการยอมรับว่ากิจกรรมตามโครงการ อพป.สามารถทำหน้าที่เป็นตัวการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองให้กับประชาชนได้ ดังนั้นเมื่อนำเอาความสัมพันธ์ของความคิดในเรื่องของการเรียนรู้ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาศึกษา ก็จะสามารถอธิบายได้ถึงผลกระทบจากกิจกรรมของโครงการ อพป. ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม

เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมหลักในหมู่บ้าน อพป. ได้แก่ การจัดระบบการบริหารงาน การปกครองหมู่บ้าน การจัดระบบการพัฒนาหมู่บ้าน และการจัดระบบการรักษาความสงบเรียบร้อย และปลอดภัยของหมู่บ้าน แล้วพบว่า เป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง และในด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะได้พิจารณาต่อไป

กิจกรรมการจัดระบบการบริหารงานการปกครองหมู่บ้านตามระเบียบเกี่ยวกับหมู่บ้าน อพป. ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการกลางเป็นองค์กรในการบริหารงานและการปกครองหมู่บ้าน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ คณะกรรมการกลางโดยตำแหน่ง และคณะกรรมการกลางโดยการเลือกตั้ง การที่ระเบียบของทางราชการกำหนดไว้เช่นนั้น ก็ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้ คณะกรรมการกลางเป็นองค์กรปกครองที่มาจากราษฎรโดยตรง ทั้งนี้เพราะราษฎรย่อมทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของตนเองเป็นอย่างดี และการให้ประชาชนได้ปกครองตนเองก็เป็นไปตามหลักการปกครองตนเองในท้องถิ่นด้วย

การเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าว ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรก คือการเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านตามปกติ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นสามารถที่จะเข้ามาร่วมได้ในทางอ้อมคือ การเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บริหารงานและปกครองหมู่บ้าน ในกรณีของการจัดระบบบริหารงานการปกครองหมู่บ้าน อพป. นี้จะมีการเลือกคณะกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาบริหารงาน จำนวน 5-7 คน การเลือกตั้งก็ให้นำเอาวิธีการเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาใช้โดยอนุโลม หลังจากนั้น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก็จะทำหน้าที่เป็นประธานฝ่ายต่าง ๆ รวม 7 ฝ่าย ก็จะมีการเลือกราษฎรอื่น ๆ ในหมู่บ้านเข้ามาเป็นสมาชิกในฝ่ายร่วมกันปฏิบัติงานให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะอยู่ในวาระ 5 ปี

วิธีการดังกล่าวนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง กล่าวคือ ราษฎรในหมู่บ้านมีโอกาสที่จะใช้สิทธิของตนเลือกตัวแทนที่ตนเห็นว่ามีความรู้ความสามารถเข้าไปทำหน้าที่ในระดับหมู่บ้านช่วยแก้

ไขปัญหาความเดือดร้อนของตน อันเป็นการมีส่วนร่วมในทางอ้อม และการที่กำหนดวาระของผู้ที่ได้รับเลือกคราวละ 5 ปี ก็จะช่วยให้ประชาชนได้ตื่นตัวและใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตลอดเวลาเป็นการเรียนรู้ในเรื่องประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในการมีส่วนร่วม โดยทางตรง ในกิจกรรมด้านการบริหารการปกครองก็มี เช่น การร่วมประชุมของหมู่บ้านเพื่อเสนอความต้องการเพื่อให้คณะกรรมการกลางหาทางช่วยเหลือ หรือการร้องให้คณะกรรมการออกจากตำแหน่ง เมื่อเห็นว่าปฏิบัติงานบกพร่องหรือไม่มีประสิทธิภาพสิ่งเหล่านี้สามารถกระทำได้โดยตรง ซึ่งทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

สำหรับกิจกรรมการจัดระบบการพัฒนาแบ่งเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ให้เหมาะสม และการพัฒนาส่งเสริมอาชีพและรายได้เพื่อการกระจายรายได้ให้กับราษฎรกิจกรรมดังกล่าวนี้สามารถเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อม อาทิ เช่น การจัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็นคุ้มต่าง ๆ เพื่อรับผิดชอบการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เหมาะสม เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดถูกสุขอนามัย การมีส่วนร่วมของราษฎรได้แก่การเป็นสมาชิกคุ้มของแต่ละคุ้ม การร่วมในการพัฒนาต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ในลักษณะของการพึ่งพาตนเองส่วนกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพและรายได้ ราษฎรจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ บริหารงานกันเช่น กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มฝึกอาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นงานที่ฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบเพื่อดำเนินการให้เกิดรายได้นำมาใช้ในการดำเนินงานต่อไปอันเป็นหลักที่ช่วยให้ราษฎรรวมตัวกันทำงานเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มโดยรวม

กิจกรรมหลักอีกกิจกรรมหนึ่งก็คือการจัดระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยและปลอดภัยของหมู่บ้าน เมื่อได้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อปป.แล้ว กิจกรรมที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปก็คือ การฝึกอบรม จัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน หรือ ชรบ. ซึ่งเมื่ออบรมแล้ว ทางราชการจะแจกจ่ายอาวุธปืนให้ไว้ประจำหมู่บ้านหมู่บ้านจะต้องจัด ชรบ. หมู่บ้านละประมาณ 100 คนแบ่งเป็น 10 ชุด ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในแต่ละวันหมุนเวียนกันไป จากลักษณะกิจกรรมดังกล่าวทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกหัดรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง

และส่วนรวมได้อย่างทั่วถึง อันเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยตรง และสามารถสร้างความผูกพัน
ของความเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านตนได้เป็นอย่างดี

ในประเด็นนี้ นายมงคล สุกใส หัวหน้าประสานงานและการปฏิบัติฯ ศอปป.กอ.รมน.
จังหวัดน่าน ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า

"ในแต่ละปี กอ.รมน.จังหวัดจะจัดให้มีการอบรมทบทวน ชรบ. ก็จะทำให้
แต่ละอำเภอคัดเลือก ชรบ. ในแต่ละหมู่บ้าน อพป. เข้ารับการฝึกกระยะ
เวลาระหว่าง 5-7 วัน ที่ผ่านมามีราษฎรมาฝึกด้วยความสมัครใจและ
สนใจกันเป็นจำนวนมาก ทางราชการก็ให้สิทธิตามที่ทางราชการกำหนด"³⁴

ทัศนะของหัวหน้าประสานงานฯ ศอปป.กอ.รมน. จังหวัดน่านดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า
ราษฎรมีความสนใจและเต็มใจที่จะอาสาเข้ามาทำหน้าที่ รักษาความปลอดภัยดังกล่าวไว้ให้กับหมู่บ้าน
ของตน โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการที่จะต้องมีการฝึกฝนทบทวนอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็น
ประโยชน์ต่อหมู่บ้านต่อไป

นอกจากนี้จากการสอบถาม นายศุภฤกษ์ รัตนคำวน หัวหน้าชุดฝึกของ ศอปป.กอ.
รมน. จังหวัดน่าน ที่ได้สอบถามข้อมูลภายหลังการฝึกอบรมและจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. จากคณะกรรมการ
หมู่บ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านและการเล็งเห็นความ
สำคัญในการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ได้รับข้อมูลในเรื่องดังกล่าวว่า

³⁴สัมภาษณ์ มงคล สุกใส, หัวหน้าประสานงานและการปฏิบัติฯ ศอปป.กอ.รมน.

"เมื่อราษฎรในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมรักษาความปลอดภัย (รปภ.) จากเจ้าหน้าที่ทางราชการด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะทำการคัดเลือกราษฎรขึ้นมาชุดหนึ่งตั้งเป็นชุดรักษาความปลอดภัย ในหมู่บ้าน (ชรบ.) โดยให้ ชรบ. ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน จากการศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านและราษฎรในหมู่บ้าน อพป. จัดตั้งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของชุด ชรบ. แล้วปรากฏว่าประมาณร้อยละ 65 มีความเห็นว่าได้ประโยชน์จาก ชรบ. ในการรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านและสามารถปฏิบัติงานได้ดี เมื่อจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. แล้วมีความสะดวกเรียบร้อยปลอดภัยมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป."³⁵

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของหมู่บ้าน อพป. ว่าจะมีความสัมพันธ์มาจากการเรียนรู้ทางการเมืองที่สะท้อนออกมาในรูปของวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไปก็คือ การเห็นคุณค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของโครงการ ซึ่งประเด็นนี้ได้รับคำอธิบายที่เป็นประโยชน์จากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการ อพป. ในเขตอำเภอวัง จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งที่มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่าน

"ตำบลที่ผมรับผิดชอบ (ตำบลอวน) แต่เดิมเป็นพื้นที่ ที่มีการสู้รบมาก หน่วยงานของรัฐอะไร ๆ ไม่ค่อยตกไปถึงราษฎรเท่าที่ควร เขาเดือดร้อน ก็ไม่รู้จะออกมาพึ่งใคร จนหลังจากเหตุการณ์ คลี่คลายดีขึ้นหน่วยงานความช่วยเหลือต่าง ๆ ก็เข้าไป ชาวบ้านเขาก็เริ่มพอใจและสนับสนุน

³⁵สัมภาษณ์ ศุภฤกษ์ รัตนคำณ, ปลัดอำเภอเมืองน่าน ทำหน้าที่ หัวหน้าชุดฝึก รปภ.ของ คอปป.กอ.รมน. จังหวัดน่าน, 20 กรกฎาคม 2534

ทางราชการเป็นอย่างดี เมื่อก่อนความร่วมมือยังน้อย พอมีโครงการ
อพป. เข้าไปในปี 2527 พวกเราก็เข้าไปอบรมไปจัดตั้ง กิจกรรมให้
หลายอย่าง และเข้าไปติดตามงานเป็นประจำ ช่วงที่เข้าไปอบรมเรา
ก็พยายามเน้นที่การปฏิบัติ ให้เขามีส่วนร่วมมาก ๆ สังเกตได้ภายหลัง
จากอบรมแล้วเขาสามารถดำเนินการกันเองได้เป็นอย่างดีอย่าง เช่น
กองทุนยากมีกำไร กลุ่มผู้เลี้ยงหมูมีรายได้หมุนเวียนเพิ่มขึ้น ในความ
เห็นของผมนับว่าชาวบ้านเขาได้มีโอกาสบริหารงานกันเองเป็นจุดเริ่ม
ต้นที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นได้ต่อไป..."³⁶

ทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการดำเนินงาน
ในหมู่บ้าน อพป. ที่รับผิดชอบในระยะหลัง เป็นผลมาจากการเล็งเห็นประโยชน์ ที่ตนเองและส่วน
รวมได้รับ เป็นผลมาจากการได้เรียนรู้ถึง วิธีการปฏิบัติงานที่มุ่งสร้างความสมบูรณ์สุข ยกระดับ
คุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จึงมีทัศนคติและพฤติกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย
โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านมากขึ้น

จากการศึกษารายละเอียดจากกิจกรรมหลักของโครงการหมู่บ้าน อพป. และทัศนะ
ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหมู่บ้าน อพป. อาจสรุปได้ว่ากิจกรรม อพป. ต่าง ๆ นั้น
สามารถเป็นจุดเชื่อมโยงให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในการบริหารงานของหมู่บ้าน
การปกครอง การพัฒนาและกาสรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ในลักษณะทางตรงและทางอ้อม
ได้เป็นอย่างดี

³⁶สัมภาษณ์ ทรงศักดิ์ ไชยมนี, ปลัดอำเภอองานส่งเสริมการปกครอง ผู้รับผิดชอบงาน
อพป. อำเภอบัว จังหวัดน่าน, 7 มีนาคม 2534

วิเคราะห์องค์การคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.กับการเป็นสถาบันทางการเมือง

ประเด็นวิเคราะห์ต่อไปนี้จะได้ทำการศึกษาถึง องค์การของหมู่บ้าน อพป. คือ "คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป." กับระดับของความเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานที่จะสามารถทำหน้าที่แก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้าน ทั้งนี้จะได้นำหลักการแนวความคิดในเรื่องการศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของ แซมูเอล ฮันติงตัน (Samuel P : Huntington)³⁷ โดยจะได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางการเมืองและจะได้นำไปศึกษากับโครงสร้างการดำเนินงานของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอพป.ต่อไป

ฮันติงตัน ได้เสนอองค์ประกอบเป็นเกณฑ์วัดระดับการเป็นสถาบันทางการเมืองไว้ 4 ประการ คือ

1. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)

ความสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นสถาบันขององค์กรใด ๆ ยิ่งองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวมากเท่าใด ก็เท่ากับมีความเป็นสถาบันมากขึ้นเท่านั้นความสามารถ ในการปรับตัวขึ้นอยู่กับ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และความยั่งยืนขององค์กร หรือถ้ากระบวนการยังคงอยู่ก็แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวขององค์กรนั้น การที่องค์กรต้องประสบปัญหาและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น ได้ก็เท่ากับว่าเป็นการแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวขององค์กรเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นเช่นกัน ยิ่งกว่านั้นความเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร เช่น การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์

³⁷Samuel P. Huntington, Political Development and Political Decay in World Politics, Vol.17, No.3 (1965) pp. 386-430 อ้างในณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, สังคมกับการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา, 2521)หน้า 126-131

2. ความสลับซับซ้อนขององค์กร (Complexity)

ความสลับซับซ้อนกันนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความเป็นสถาบันเพราะยังมีความซับซ้อนมากก็ย่อมแสดงถึงความเป็นสถาบันขององค์กร ซึ่งอาจดูได้จากการแบ่งย่อยหน่วยภายในองค์กร มีลำดับการบังคับบัญชาเพียงใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความซับซ้อนทำให้องค์กรมีเสถียรภาพ

3. ความเป็นอิสระ (Autonomy)

ความเป็นสถาบันสามารถดูได้จากอีกองค์ประกอบหนึ่งคือ ในเรื่องของความเป็นอิสระ ซึ่งดูได้จากความมีอิสระจากกลุ่มพลังทางสังคม (Social Forces) เช่น ครอบครัว กลุ่มเชื้อชาติ องค์กรศาสนา สถาบันราชการ องค์กรที่จะมีระดับความเป็นสถาบันในระดับสูงจะต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มพลังทางสังคม แต่มีได้หมายความว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกันหากแต่มีอิสระในการกำหนดทิศทางของตนเอง ไม่ถูกแทรกแซงจนขาดความเป็นอิสระ ในการบริหาร และตัดสินใจ

4. มีความเป็นกลุ่มก้อนมากพอสมควร (Coherence)

เป็นเรื่องของสมาชิกในองค์กรมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักทำงานร่วมกัน และแสดงออกถึงเจตนารมณ์ขององค์กรส่วนรวมร่วมกัน แต่มีได้หมายความว่า จะต้องเห็นพ้องกันไปในทุกเรื่อง หากแต่อย่างน้อยจะต้องมีความเห็นพ้องกันในหน้าที่ และหลักการสำคัญ ๆ ขององค์กร และจะต้องยอมรับวิธีการที่จะแก้ไขข้อขัดแย้ง เมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กร นอกจากนั้นควมมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากองค์ประกอบดังกล่าวสามารถนำไปศึกษาองค์กรคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อฟป. ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่า มีลักษณะของความเป็นสถาบันทางการเมือง พื้นฐานที่จะพัฒนาให้เข้มแข็งได้ต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากโดยหลักการรูปแบบและวิธีดำเนินงานของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อฟป. ได้ละสมมติกรรมการการเมืองไว้และแบบแผนดังกล่าวได้มีการจัดตั้งไว้และได้รับการยอมรับโดย

สมาชิกในหมู่บ้าน และมีการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ตลอดจนมีการจัดโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีหลักการสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ที่มุ่งส่งผลกระทบต่อ กิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้

สำหรับการวัดระดับของการเป็นสถาบันทางการเมืองของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. จะได้นำเอาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ มาศึกษา ได้แก่

1. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี เพราะไม่ได้ยึดติดอยู่กับผู้นำหรือตัวบุคคลอย่างตายตัว แต่มีการหมุนเวียนกันของราษฎรในหมู่บ้านเข้ามาทำหน้าที่ โดยเฉพาะกรรมการกลาง โดยการเลือกตั้งตามระเบียบกำหนดให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี หรือแม้แต่กรรมการโดยตำแหน่ง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็มีได้ อยู่ในตำแหน่งอย่างถาวร อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา นอกจากนี้การเข้ามาสู่ตำแหน่งก็เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย คือราษฎรในหมู่บ้านเป็นผู้เลือกเข้ามาตั้งนั้นการควบคุมจึงเป็นไปตามมติของสมาชิกส่วนใหญ่ซึ่งหากผู้ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ปฏิบัติบกพร่องหรือไม่มีประสิทธิภาพ ราษฎรก็มีสิทธิร้องให้ออกได้ การดำเนินการแก้ไขปัญหาก็เป็นไปตามผลของมติที่ประชุม อันแสดงให้เห็นว่าเป็นองค์กรที่มีความสามารถในการปรับตัวได้เป็นอย่างดี

2. มีความซับซ้อนพอสมควร เนื่องจากองค์การคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. เป็นองค์กรที่มีขึ้นตามบทของกฎหมายอันได้แก่พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้าน อพป. พ.ศ. 2522 ทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารงานของหมู่บ้าน มีการแบ่งแยกตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบภายในองค์กรอย่างชัดเจน เช่น ประธานคณะกรรมการฯ รองประธาน เลขานุการกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละฝ่ายยังประกอบด้วยสมาชิกผู้ร่วมงานอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อรวมกันทั้งหมดแล้วเกือบ 40 คน นอกจากนั้นยังประกอบด้วยข้าราชการที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหมู่บ้านซึ่งถึงแม้จะมีได้ร่วมเป็นคณะกรรมการด้วยก็ตาม ดังนั้นในการบริหารงาน การจัดทำแผนงาน การพัฒนา การงบประมาณ จึงมีลักษณะที่ซับซ้อนพอสมควร

3. มีความเป็นอิสระพอสมควร องค์การคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. กล่าวได้ว่ามีความเป็นอิสระที่จะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หลักได้ค่อนข้างมากโดยมีอำนาจของกฎหมายรองรับ เช่น การเสนอโครงการพัฒนา จากเงินอุดหนุนของทางราชการ ที่กฎหมายกำหนดว่าเมื่อผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านและสภาตำบลแล้ว เสนอต่อนายอำเภอเพื่อเสนอไปยังสภาจังหวัดนั้น สภาจังหวัดจะเปลี่ยนแปลง โครงการนั้น ไม่ได้หรือในเรื่องของการมีอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างตามโครงการที่หมู่บ้านได้รับอนุมัติให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านที่จะเป็นหน่วย ดำเนินการเองตามระเบียบการพัสดุ ของทางราชการหรือ ในเรื่องของการใช้อำนาจประนีประนอมข้อพิพาทที่สามารถดำเนินการได้ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยที่ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ร่วมเป็นกรรมการไกล่เกลี่ยด้วย ในเรื่องของการจัดระบบการรักษาความปลอดภัย ของหมู่บ้านคณะกรรมการกลางหมู่บ้านก็มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ ดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทาง ที่ทางราชการกำหนด ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะมีการแต่งตั้ง เจ้าหน้าที่ของทางราชการเป็นที่ปรึกษาของหมู่บ้านที่สามารถให้คำแนะนำ ได้แต่ในทางปฏิบัติแล้วอำนาจในการตัดสินใจก็ยัง เป็นของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการฯ มีความเป็นอิสระพอสมควรในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

4. มีความเป็นกลุ่มก้อนพอสมควร จากสภาพการรวมตัวกันเป็น องค์การของหมู่บ้านที่จะต้องปฏิบัติงานเพื่อสร้างสรรความเจริญ ความปลอดภัยให้กับหมู่บ้าน โดยมีพื้นฐานการได้รับความไว้วางใจจากราษฎรในหมู่บ้านเลือกเข้ามา ทำให้องค์การคณะกรรมการกลางมีลักษณะของการรวมตัวกันมากพอสมควร รวมทั้งคณะกรรมการทั้งสองประเภท ที่มาจากการเลือกตั้ง และโดยตำแหน่งสามารถปฏิบัติงานร่วมกัน ได้เป็นอย่างดีมีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ขององค์การร่วมกัน โดยอาศัยมติเสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการก็จะใช้การประชุมหารือกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขซึ่งช่วยให้องค์การมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก

ดังนั้น เมื่อนำเอาหลักเกณฑ์ของความเป็นสถาบันที่เสนอโดยยื่นติดตั้งทั้ง 4 ประการ มาศึกษากับองค์การคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. แล้วอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า องค์การ

คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. มีลักษณะของความเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานของหมู่บ้านที่สามารถเป็นสถาบันหลัก ในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกคือ ราษฎรในหมู่บ้าน ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความต้องการ ข้อเรียกร้องและกระจายสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม ให้กับสมาชิกของหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถดูดซับการขยายตัวของกำรมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกได้เป็นอย่างดี

นอกจากการอบรมจัดตั้งมวลชนทั้งสองแบบที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีการอบรมและจัดตั้งมวลชนอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นกำลังสำรองของทางราชการเพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานแก่บ้านเมืองก็คือ การอบรมและจัดตั้ง "กองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ" ตามโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติหรือ กนช. โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ที่เป็นทางการคือ เพื่อรวบรวมกำลังกองทุน ซึ่งมีอยู่มากมายกระจัดกระจายกันไปทั่วประเทศและเป็นผู้ที่เคยได้รับการฝึกฝนอบรมมาเป็นอย่างดีในขณะประจำการ นำเอาความรู้ ความสามารถนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและทางราชการในยามปกติ

โดยรวมกลุ่มกันในรูปของกองทุนที่พร้อมจะเรียกระดมพลได้เมื่อทางราชการต้องการตั้งนั้นเมื่อพิจารณาถึง วัตถุประสงค์แล้วโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ หรือ กนช. นี้ก็เช่นเดียวกับการอบรม และจัดตั้งมวลชนในสองรูปแบบที่ได้กล่าวมามาก่อนหน้านี้ และแม้ว่าทหารกองทุนส่วนใหญ่เป็นกำลังพลที่ขึ้นกับกองทัพกแต่โครงการ กนช. นี้ กองทัพก็ได้มอบให้อยู่ในความดูแลของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) โดยมีองค์กรที่เรียกว่าศูนย์กองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ ขึ้นอยู่กับศูนย์ปฏิบัติการ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (ศปก.ศกนช. กอ.รมน.)

ในระดับกองทัพนภาค โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติก็ขึ้นอยู่กับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 3 โดยจัดตั้งเป็นศูนย์ กนช. กอ.รมน. ภาค 3 อยู่ในกองกิจการพลเรือน กอ.รมน. ภาค 3 ด้วยเช่นกันและในระดับจังหวัด ซึ่งได้แก่ กอ.รมน. จังหวัด ได้จัดให้

อยู่ในความรับผิดชอบของ กอ.รมน. จังหวัดในรูปของศูนย์ กนช. กอ.รมน. จังหวัดเช่นกัน โดยมีที่ทำการลี้ภัยจังหวัดเป็นเจ้าหน้าที่ประสาน และในระดับอำเภอ ได้จัดให้มีวิทยากรเพื่อความมั่นคง เป็นผู้รับผิดชอบโดยแต่งตั้งจากปลัดอำเภอที่เห็นสมควร ซึ่งได้รับการอบรมตามโครงการ กนช. มาแล้ว ทำหน้าที่ประสานงานรับผิดชอบดำเนินงาน โดยมีลี้ภัยอำเภอเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานร่วม

ที่มาของ โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติและการจัดตั้งศาลาประชาธิปไตย

โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ มีที่มาจากตำริของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการพัฒนาบทบาทของทหารกองทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากทั่วประเทศ ให้สามารถนำเอาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มาใช้ในการช่วยพัฒนาประเทศ และการรักษาความมั่นคงภายในทั้งนี้ ได้เล็งเห็นว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าเนื่องจากเป็นผู้ที่ได้ผ่านการฝึกฝน และอบรมมาเป็นอย่างดีเมื่อครั้งที่ยังเป็นทหารประจำการเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย และมีประสบการณ์ด้านการทหาร

ดังนั้น เมื่อรัฐบาลมีนโยบายที่จะ เสริมสร้างความมั่นคงของชาติ โดยการฝึกกำลังทหารกองทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้รวมตัวกัน เป็นกลุ่มมวลชนที่มีพลังความพร้อมในการพัฒนาและรักษาความมั่นคงของชาติ และพร้อมที่จะเรียกระดมพลได้ตลอดเวลา

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี จึงได้มอบหมายให้กระทรวงกลาโหมดำเนินการตามโครงการดังกล่าวซึ่งต่อมาได้มอบภารกิจให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน เป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้เกิดการผสมผสานกับการดำเนินงานรักษาความมั่นคงภายในกับส่วนราชการอื่นและการดำเนินงานด้านการจัดตั้งมวลชนช่วยรักษาความมั่นคง ที่ได้จัดตั้งขึ้นมาก่อนหน้านี้ให้สอดคล้องกัน

เพื่อให้โครงการ กนช. มีการพัฒนาโดยต่อเนื่อง จึงให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานทหารกองทุน เพื่อความมั่นคงของชาติขึ้น โดยขึ้นตรงต่อศูนย์ปฏิบัติการกองอำนวยการรักษาความมั่นคง

ภายใน คณะกรรมการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติได้ จัดทำโครงการ กนช. ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านการเมือง มุ่งส่งเสริมให้ทหารกองทุน มีส่วนร่วมในการปกครองในท้องถิ่น ปลุกฝังอุดมการณ์ ทางการเมืองให้กับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้มั่นคงสืบไป

2. ด้านเศรษฐกิจ มุ่งส่งเสริมและยกระดับการครองชีพของประชาชนในหมู่บ้านให้สูงขึ้น ซึ่งจะอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจของประชาชน โดยส่วนรวมบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3. ด้านสังคมจิตวิทยา มุ่งส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ชนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทยตลอดจนส่งเสริมระเบียบวินัยความสามัคคี คุณธรรมความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม ให้บังเกิดขึ้นในสังคมของท้องถิ่น

4. ด้านการทหาร มุ่งให้ทหารกองทุน กองเกิน ผนึกกำลังรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นกำลังรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่นสนับสนุนการข่าวในพื้นที่แก่หน่วยทหารและหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานโครงการ กนช. เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงได้มีการแต่งตั้งกรรมการขึ้น 4 ระดับ เพื่อกำกับ ดูแลให้โครงการเกิดผลในทางปฏิบัติ ได้แก่

1. คณะกรรมการกองทุนระดับชาติ
2. คณะกรรมการกองทุนระดับภาค
3. คณะกรรมการกองทุนระดับจังหวัด
4. คณะกรรมการกองทุนระดับอำเภอ

ในการดำเนินงานตามโครงการ กนช. ให้สามารถเป็นแกนนำประชาชนในการพัฒนา
นั้น ได้มีการจัดตั้งองค์กรสมาชิกกองทุนขึ้น โดยให้มีการจัดตั้งองค์กรสมาชิก กนช. ชั้น 4 ระดับ
คือ ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ในแต่ละระดับให้จัดเป็นรูปคณะกรรมการ

อย่างไรก็ตาม โครงการ กนช. นี้ ได้มีกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งแตกต่างไปจากการ
จัดตั้งมวลชนอื่น ๆ และน่าที่จะมีผลในทางการเมืองหรือการพัฒนาประชาธิปไตยได้ คือ กิจกรรม
"ศาลาประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านการเมืองในชนบทที่มุ่งส่งเสริมให้ทหารกองทุนมีส่วนร่วม
ร่วมในการปกครองตนเองในท้องถิ่น และปลูกฝังอุดมการณ์และการเรียนรู้ทางการเมืองให้เกิดกับ
ประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข

ศาลาประชาธิปไตยจะเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีทาง
ประชาธิปไตยกล่าวคือ ศาลาประชาธิปไตยมีการจัดองค์กรที่เป็นของประชาชนโดยการคัดเลือกตัว
แทนจากประชาชน มาเป็นคณะกรรมการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนเขตบ้าน ผู้แทนเขตพื้นที่
และดำเนินการโดยประชาชนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของอำเภอ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ
และโดยหลักการแท้จริงแล้วมุ่งที่จะให้ศาลาประชาธิปไตยดำเนินการโดยประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา
และรักษาผลประโยชน์ของประชาชนเอง มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ทางการเมืองตลอดจน
คิดแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนเองอันจะเป็นการสร้างศรัทธาให้กับประชาชนในการปกครอง
แบบประชาธิปไตย³⁸

³⁸ ศูนย์ประสานงานทหารกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ ศปภ. กอ. รรมน., "คู่มือการ
ปฏิบัติงานของคณะกรรมการศาลาประชาธิปไตย", (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์
พาณิชย์, 2527), หน้า 2

การดำเนินกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย

จากการที่กล่าวถึงกิจกรรมด้านการเมืองของ โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ มุ่งส่งเสริมให้ทหารกองทุนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ในท้องถิ่นด้วยวิธีการ และ รูปแบบต่าง ๆ และเป็นแกนนำในการปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับประชาชนโดยทั่วไป เพื่อ เป็นรากฐานการพัฒนา การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การที่จะให้กิจกรรมดังกล่าว บรรลุผลตามเป้าหมาย และบังเกิดผลในทางปฏิบัติ จึงต้องจัดให้มีกิจกรรมมาสนับสนุนแนวความคิด ดังกล่าวและศาลาประชาธิปไตยก็คือกิจกรรมสนับสนุนบทบาทดังกล่าวของทหารกองทุนและประชาชน ทั่วไปที่จะเป็นศูนย์รวมการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองทั้งปวงที่จะให้ประชาชนมีความเชื่อถือศรัทธา ในตัวทหารกองทุน และที่สำคัญจะเป็นเสมือนเวทีทดลองฝึกประชาธิปไตย ในทางปฏิบัติของทหาร กองทุนอันจะส่งผลให้การปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ในที่สุด

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลาประชาธิปไตย

1. เพื่อเป็นเวลาดทดลองฝึกประชาธิปไตยในทางปฏิบัติให้ทหารกองทุนได้เห็นคุณค่า แท้จริงของประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของทหารกองทุน โดย เปิดโอกาสให้มีบทบาทในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของทหารกองทุน และเป็น ศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีต่อประชาชนในพื้นที่
4. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มพลังต่าง ๆ กับประชาชน ในพื้นที่ และขยายผลอย่างต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับคำสั่ง ที่ 65/2525 เกี่ยวกับการสร้างศรัทธา ประชาชน^{๓๑}

^{๓๑} ศูนย์ประสานงานทหารกองทุนแห่งชาติ, ศาลาประชาธิปไตย, หน้า 30-45

การดำเนินงานของศาลาประชาธิปไตย ได้ดำเนินการตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 65/2525 ว่าด้วยแผนรกรกทางการเมือง โดยการจัดตั้งองค์กรที่มุ่งให้มีเอกภาพเข้ามาปฏิบัติงาน บริหารศาลา ที่มุ่งส่งเสริมให้เป็นเวทีทดลองฝึกปฏิบัติประชาธิปไตย โดยคัดเลือกผู้นำในหมู่บ้านทั้ง โดยผู้ที่มิอยู่ตามตำแหน่ง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่ราษฎรเลือกเข้ามา โดยมีสถานภาพเคยเป็น ทหารและปัจจุบันปลดเป็นทหารกองหนุน ให้เข้ามาทำหน้าที่ผู้นำกองหนุนด้านการเมือง

ทหารกองหนุนที่ได้รับเลือกเข้ามา จะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารศาลา ประชาธิปไตย อันเป็นการปฏิบัติงานโดยประชาชนกันเอง นอกจากนี้ยังมีผู้แทนเขตบ้าน ผู้แทนเขต พื้นที่ ที่ได้รับเลือกเข้ามาร่วมทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการด้วย ทั้งนี้จะมีวิทยากรจากทางราชการใน พื้นที่มาเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือประสานงานในการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ได้มีการสอดแทรกประชาธิปไตยในทางปฏิบัติเข้าไปในวิถีชีวิตของประชาชน เพื่อให้ เป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่มั่นคง เพราะประชาธิปไตยจะบัง เกิดผลและมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้อง เริ่มปลูกฝังมาจากครอบครัวเสียก่อน

การดำเนินงานของศาลาประชาธิปไตยโดยองค์กรของประชาชนด้วยกันเองนั้นจะทำหน้าที่ที่ทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนและสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของประชาชนเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังกล่าว ศาลาประชาธิปไตยได้บรรจุกิจกรรมที่จะดำเนินงานไว้ดังนี้

1. งานลดเหตุแห่งความไม่เป็นธรรมในสังคม
2. งานสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
3. งานส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเองและมีส่วน ร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย
4. งานสนับสนุนการจัดตั้งขบวนการประชาธิปไตย
5. งานประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

6. งานประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการจิตวิทยา
7. งานแก้ปัญหาการต่อสู้ในเมือง

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเพื่อขจัดปัญหาความต้อยโอกาสในปัจจุบันพื้นฐานของประชาชน เช่น

1. งานส่งเสริมบริการสังคมขั้นพื้นฐาน
2. งานส่งเสริมที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
3. งานส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา
4. งานส่งเสริมปัจจัยพื้นฐานด้านการผลิตที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมในศาลาประชาธิปไตยแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและฝึกฝนการทำงานตามครรลองของประชาธิปไตย กรรมการบริหารศาลาจะเป็นผู้รับเรื่องราวความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อนำไปสู่ทางในการแก้ไขปัญหาลดจนสามารถริเริ่มการปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลของตนในระดับที่ตนเองกระทำได้โดยใช้การประชุมหารือกัน นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย กติกาในทางประชาธิปไตย การแสดงข้อความแณภูมิในด้านการเมืองการปกครอง เพื่อให้ราษฎรในหมู่บ้านได้รับทราบ สำหรับรายละเอียดของการมีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างไรเพียงใด จะได้นำเสนอจากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำเสนอต่อไป

วิเคราะห์กิจกรรมโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) และกิจกรรมศาลาประชาธิปไตยต่อการพัฒนาทางการเมืองด้านต่าง ๆ

1. วิเคราะห์กิจกรรม กนช. และศาลาประชาธิปไตยต่อความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยต่อการพัฒนาทางการเมืองด้านต่าง ๆ

ประเด็นวิเคราะห์ในลำดับต่อไปให้ผู้ศึกษาจะได้นำหลักเกณฑ์ประชาธิปไตยที่เสนอ โดย ชิกมันด์ นอยมัน มาศึกษาวิเคราะห์กับกิจกรรมของการดำเนินกิจกรรม กนช. และศาลา ประชาธิปไตย โดยประยุกต์แนวความคิดเข้ากับหลักการของ กนช. และศาลาประชาธิปไตยซึ่งจะ กล่าวถึงต่อไป

1. การฝึกอบรมผู้นำทหารกองหนุน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ศาลาประชาธิปไตยได้เป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมประเพณีของหมู่บ้านอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมุ่งให้เป็นเวทีทดลองฝึกประชาธิปไตยในทางปฏิบัติให้ทหารกองหนุนได้เห็นคุณค่าอย่างแท้จริงอันเป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 65/2525 ดังนั้นการกำหนดให้มีการฝึกอบรมผู้นำทหารกองหนุนทั้งทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยารวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งปฏิบัติงานเป็นคณะกรรมการอยู่ในศาลาประชาธิปไตยแล้ว จะทำให้การดำเนินงานของศาลาประชาธิปไตยโดยทหารกองหนุนบังเกิดผลดียิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการดำเนินงานของศาลาประชาธิปไตยโดยทหารกองหนุนบังเกิดผลดียิ่งขึ้นรวมทั้งเป็นการพัฒนาความรู้ประสบการณ์ทัศนคติ ตลอดจนความคิดริเริ่ม ในการทำงานของผู้นำทหารกองหนุนที่จะเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาความร่วมมือและนำประชาชนในแต่พื้นที่ได้และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำทหารกองหนุนกับประชาชนให้มีความคุ้นเคย สนิมสนมอันจะเป็นประโยชน์ในกาตรประสานงานช่วยเหลือ เกื้อกูลการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนเขตบ้าน ผู้แทนเขตพื้นที่ ผู้นำทหารกองหนุนศาลาละ 6 คน โดยนำไปเข้ารับการฝึกอบรมในส่วนกลางระยะเวลาการอบรมมีตั้งแต่ 3-7 วัน กิจกรรมการส่งเสริมให้มีการอบรมดังกล่าว เมื่อนำมาศึกษากับหลักการประชาธิปไตย แล้วสอดคล้องในข้อที่ว่าด้วยการสร้างความหลากหลายในชีวิต ประจำวันหลักการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย หลักการที่ผู้นำมีความรับผิดชอบ หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการบริหารประเทศ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการบริหารงานของศาลาประชาธิปไตย นั่นเอง

สำหรับทัศนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยากรความมั่นคงประจำศาลา
ประชาธิปไตย ต่อการส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมที่จะมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานนั้น นายประจักษ์
โพธิ์ฟ้าชัยรุ่งเรือง ได้ให้ทัศนะว่า

"ทางศูนย์ประสานงานทหารกองหนุนฯ ได้กำหนดให้มีหลักสูตรการอบรม
หลายอย่าง เช่น ด้านการเมืองด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริม
ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่เท่าที่สอบถามจากสมาชิก กองหนุนที่ไป
อบรมมา มีการสอนกันหลายอย่าง เช่น การเกษตรแบบอาชีพเสริม แบบ
อาชีพหลักอันนี้เกี่ยวกับการทำสวนขนาดใหญ่ การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งทางศูนย์
จะมอบพันธุ์สัตว์ให้สมาชิกเอาไปเลี้ยงภายหลัง ที่น่าสนใจก็คือการสอน
ให้รู้จักใช้วัสดุในพื้นที่ให้เป็นประโยชน์อันนี้น่าสนใจมาก ของอำเภอผม
สมาชิกเขากลับมาทำปุ๋ยหมักใช้กันในหมู่บ้านทำโรงสีข้าวสำหรับสมาชิก
กันเองนำรายได้เข้ากลุ่ม ปลูกผักสวนครัวขาย มีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่
ผมว่าผลดีก็ตกอยู่กับสมาชิกที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งก็คือการร่วมมือร่วมใจ
กันทำงานหารายได้พวกเขาช่วยกันเป็นอย่างดีมีการจัดตั้งเป็นกลุ่ม ๆ
โดยเฉพาะโรงสีตอนนี้ได้กำไรหลายหมื่นบาทแล้ว"⁴⁰

ความเห็นของวิทยากรประจำศาลาประชาธิปไตย ดังกล่าว แสดงได้ว่าเมื่อ
ได้มีการอบรมให้ความรู้ แก่สมาชิกแล้ว ผลสำเร็จที่ได้คือราษฎรนำมาใช้ ในชีวิตประจำวันได้เป็น
อย่างดี ในลักษณะของการรวมกลุ่มกันทำ เมื่อได้ผลประโยชน์ก็นำมาใช้ในกิจกรรมของส่วนรวมอัน
เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนมีความภาคภูมิใจและได้เรียนรู้จากกระบวนการถ่ายทอดแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว

⁴⁰สัมภาษณ์ ประจักษ์ โพธิ์ฟ้าชัยรุ่งเรือง, ปลัดอำเภอทำหน้าที่วิทยากรความมั่นคงประจำ
ศาลาประชาธิปไตย บ้านวังม่วง อำเภอปัว จังหวัดน่าน, 8 พฤษภาคม 2534

2. การสร้างศรัทธาประชาชนในพื้นที่ศาลาประชาธิปไตย ศูนย์ประสานงาน ทหารกองหนุนแห่งชาติเห็นว่า โดยที่กิจกรรมทางการเมืองของ โครงการกองหนุนเพื่อความมั่นคง ของชาติ มุ่งการส่งเสริมให้ทหารกองหนุนได้มีส่วน ในการปกครองท้องถิ่น เพื่อเป็นรากฐานในการ พัฒนาการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการจะให้กิจกรรมดังกล่าวบรรลุผลตามเป้าหมาย และบังเกิดผลในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างให้ประชาชน ในพื้นที่ที่มีความศรัทธาในองค์กร และผู้นำทหารกองหนุนอย่างแท้จริงเสียก่อนจึงได้กำหนดการดำเนินการสร้างศรัทธาจากประชาชน ขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีความศรัทธา เชื่อถือ ในองค์กรบริหารและผู้นำทหารกองหนุนที่จะให้ เป็นแกนนำ ในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน และหรือสนับสนุนสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนใน พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ด้วยความร่วมมือระหว่างทหารกองหนุนกับประชาชน

วิธีการสร้างศรัทธาประชาชนกระทำโดยการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ การบริหารศาลาและทางราชการ โดยนายอำเภอท้องที่ในฐานะประธานกรรมการ กนช. อำเภอ เพื่อ แสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน เมื่อได้แนวทางใด ๆ แล้วก็จะจัด ทำเป็นโครงการ/แผนงานแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้จะมีที่ปรึกษาของศาลา เข้าร่วมประชุมด้วยลักษณะ ของการแก้ไขปัญหานั้นในเรื่องยังไม่มีความเห็นชอบ หรืองบประมาณช่วยเหลือในแผนงาน จะเน้นให้สมาชิก และประชาชนมีส่วนร่วมในการสละแรงงานสมทบ เมื่อได้โครงการแล้วก็นำ เข้า เสนอต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อขอความเห็นชอบก่อนที่จะเสนอไปยังอำเภอและจังหวัด เพื่อจัดส่ง ไปยังศูนย์ประสานงานทหารกองหนุนแห่งชาติ ซึ่งจะสนับสนุนงบประมาณให้ศาลาละ 20,000 บาท

กิจกรรมสร้างศรัทธาดังกล่าว แสดงถึงความสัมพันธ์ และประสานงานกัน ระหว่างประชาชน องค์กรบริหารศาลา คณะกรรมการหมู่บ้าน และทางราชการ ที่จะช่วยกันแก้ไข ปัญหาของสมาชิกและประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจังให้ทันท่วงที อันเป็นหลักการที่เป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันทำการมีส่วนร่วม ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของคนส่วนใหญ่อัน เป็นหลักที่สำคัญ ของประชาธิปไตยและมีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองด้วย

สำหรับทัศนะของวิทยาการความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย ต่อกิจกรรม
สร้างศรัทธาแก่ประชาชนดังกล่าวได้รับการยืนยันและขยายความให้เข้าใจมากขึ้น

"สำหรับศาลาฯ ที่บ้านวังม่วงนี้ เขาจัดตั้งกลุ่มโรงสีข้าว กนช. ขึ้นมา
ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2529 ตอนแรกก็มีโรง (อาคาร) ไม้เล็ก ๆ
โรงเดียวซึ่งสมาชิกเขายกให้ที่นอกรกิจการดีขึ้นสมาชิกเขาก็มาคิดกันว่า
ควรจะมีถังจางสำหรับเก็บข้าวเปลือกในบริเวณเดียวกับโรงสี ซึ่งจะ
เป็นการสะดวกแก่สมาชิก รวมทั้งต่อเติมโรงสีเพิ่มเติม ซึ่งก็จะต้องใช้
งบประมาณ 40,000-50,000 บาท ทางศูนย์ กนช. เขามิ๊งบให้ส่วน
หนึ่ง ราษฎรเขาก็ยื่นมือออกสมทบตอนนั้นสร้างเสร็จแล้ว เป็นนางาขนาด
5 เกวียนอันนี้เป็นสิ่งที่อยู่ในโครงการของสมาชิกที่เขาเสนอต่อผมเพื่อ
ขอรับความช่วยเหลือ เพราะตอนนั้นไม่มีงบปกติสนับสนุน ก็ได้ประชุม
คณะกรรมการบริหารศาลาร่วมกับ คณะกรรมการหมู่บ้าน ทุกฝ่ายก็เห็น
ชอบก็ได้เสนอโครงการไปยังหน่วยเหนือเพื่อขอรับการสนับสนุนซึ่งก็ได้
มาเมื่อปี 2530 นี้"⁴¹

3. แนวความคิดในการปกครองแบบประชาธิปไตยของศาลาประชาธิปไตย
หมู่บ้านในพื้นที่ศาลาประชาธิปไตยจะมการแบ่งการบริหารการปกครองภายในออกเป็นเขตบ้าน โดย
กำหนดบ้าน 7-10 หลังคา เป็น 1 เขตบ้านในแต่ละเขตบ้านจะมีผู้แทนเขตบ้าน มาจากการเลือก
ของราษฎรในเขตบ้านนั้นผู้แทนเขตบ้านจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 1 ปี และหากได้รับความไว้วาง
ใจจากราษฎรก็สามารถได้รับเลือกเข้ามาได้อีก ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสมก็อาจจะไม่ได้รับเลือกเข้ามา

⁴¹สัมภาษณ์ ประจักษ์ โพธิ์นาชัยรุ่งเรือง, วิทยาการความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย

อีกก็ได้ วิธีการดังกล่าวจะทำให้ราษฎรคุ้นเคยกับการเลือกตั้ง และเห็นคุณค่าของการเลือกตั้งว่ามีผลต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้ผู้แทนเขตบ้านจะร่วมปฏิบัติงานอยู่ในคณะกรรมการบริหารศาลาด้วย

การบริหารงานเป็นหน้าที่ของ "คณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตย" โดยจะมีวิทยาการความมั่นคงและที่ปรึกษาช่วยปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยจะเป็นผู้กลั่นกรองก่อนที่จะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

นอกจากนั้นยังจะมีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน ไว้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันของราษฎรอาจจะเรียกว่าเป็นธรรมนูญของหมู่บ้านก็ได้ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะต้องได้รับโทษทางสังคมของหมู่บ้านตามแต่ละกำหนดไว้ โดยมีตัวแทนของประชาชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตัดสิน อันเป็นการนำเอากระบวนการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยราษฎรด้วยกันมาใช้ ให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคย

นอกจากนี้แนวคิดต่าง ๆ ของคณะกรรมการบริหารศาลาจะนำไปสู่ การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อม สภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ผู้นำทหารกองหนุนจะเป็นแกนนำในการชักชวนประชาชนให้มาร่วมมือกันพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน แก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างความสามารถในทางการปกครองตนเองพึ่งตนเองและก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน

ทัศนะในประเด็นนี้ ได้รับการยืนยันจากอดีตผู้อำนวยการกองงานความมั่นคงกรมการปกครองซึ่งมีส่วนรับผิดชอบต่อโครงการ กนช. คือ ม.ร.ว. กำลุนเทพ เทวกุล ได้ให้ทัศนะว่า

"ศาลาประชาธิปไตยเป็นศูนย์รวมระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นการจัดตั้งในเขตธรรมดาเพื่อให้ประชาชนตระหนักในภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ และให้ประชาชนรู้จักประชาธิปไตยแนวปฏิบัติ โดยใช้รูปแบบการพัฒนา

จากล่างคือประชาชนให้ประชาชนช่วยตัวเอง นอกจากนั้นยังใช้อำนาจทางสังคมควบคุมประชาชนกันเอง โดยออกกฎหมายศาลาประชาธิปไตยแล้วให้กลุ่มจัดตั้งรับไปปฏิบัติ"⁴²

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีส่วนต่อการส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยและหลักการประชาธิปไตย ในข้อที่ว่าด้วย การให้มีการเลือกผู้นำ หรือตัวแทนโดยเสรีส่งเสริมการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของชุมชนมีความสำคัญในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ความเชื่อมั่นในความมีเหตุผลและคุณธรรมของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย

4. แนวความคิดในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

ตามหลักการที่กำหนดไว้ศาลาประชาธิปไตยจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาเท่าที่ดำเนินการมาศาลาประชาธิปไตย ได้บรรจุกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ สำหรับหมู่บ้านไว้หลายประการเช่น เป็นที่อ่านหนังสือของหมู่บ้านเป็นที่ตั้งกองทุนยา ร้านค้าสวัสดิการที่ประชุมของหมู่บ้าน ศูนย์การการพบปะของสมาชิก กนช. ที่ประชุมสภาตำบลและอาจจะมีหอกระจายข่าวเพื่อให้ข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไปตลอดจนเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ทางการเมือง เนื่องจากภายในศาลาจะแสดงไว้ด้วยแผนภูมิ ป้ายประชาสัมพันธ์ สถิติข้อมูล เกี่ยวกับการเลือกตั้งข้อความในการกระตุ้นให้ปฏิบัติตามกติกาของประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย กติกาการเลือกตั้ง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีกล่องรับความคิดเห็น เพื่อให้สมาชิกและประชาชนแสดงความคิดเห็นได้

⁴² สุจิต บุญบงการและกมล สุขพานิช ชันทรพราน, "งานกิจการพลเรือนของกองทัพไทย", ใน ระบบทหารไทย : บทศึกษากองทัพในบริบททางสังคม-การเมือง, สุรชาติ บำรุงสุข บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์ 2530), หน้า 47

ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลาประชาธิปไตยเป็นสถานที่ที่มีกิจกรรมต่อเนื่องและประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา เมื่อผู้นำทหารกองหนุนสามารถเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาให้แก่สมาชิกและประชาชน ได้ก็ย่อมได้รับความเชื่อถือและเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการให้การสนับสนุนและร่วมมือ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ข้อยุติในการปฏิบัติที่ตรงตามความต้องการของประชาชน และเป็น การปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้บังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง เมื่อประชาชนได้หันมายึดมั่นในแนวทางดังกล่าวแล้ว การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของเขา ก็จะบังเกิดขึ้น

เมื่อประชาชนได้รับการเรียนรู้และทดลองปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องก็จะเริ่มเข้าใจในอุดมการณ์และวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย เข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รู้จักพึ่งตนเองและก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

เมื่อพิจารณาจากกิจกรรมทั้งหลายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานจัดตั้งและกระทำตามกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยมีความสอดคล้องต่อหลักประชาธิปไตย ในหลายขั้นตอนและมีความต่อเนื่องกัน และเมื่อจะวิเคราะห์ถึงการเป็นตัวการในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองแล้วจะเห็นว่า การที่ศาลาประชาธิปไตยได้บรรจุแนวความคิดของหลักการประชาธิปไตยลงไว้ในการทำกิจกรรมของศาลา อันเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสอดคล้องต่อหลักประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ เป็นการถ่ายทอดแนวความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้ ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมดังกล่าวสามารถเป็นแบบหรือตัวการในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่สามารถถ่ายทอดทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองให้สืบทอดไปโดยใช้กิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยเป็นจุดเชื่อมโยงในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง

2. วิเคราะห์กิจกรรม กนช. และกิจกรรมศาลาประชาธิปไตยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประเด็นวิเคราะห์ที่มีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์ ถึงความสอดคล้องในหลักการประชาธิปไตยและการเป็นตัวการในการเรียนรู้ทางการเมือง ทั้งนี้ เป็นผลโดยตรงจากการได้

รับการเรียนรู้ทางการเมืองอันจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความคิดทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนั้นเมื่อประชาชนได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมดังกล่าวว่ามีผลต่อความเป็นอยู่ของตนโดยตรง และสำนึกว่ากิจกรรมเหล่านั้นพวกเขาสามารถที่จะจัดทำกันเองได้ ก็จะส่งผลให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้โดยวัตถุประสงค์หลักแล้วเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเมื่อศึกษาจากกิจกรรมบางประการแล้วจะพบว่าสามารถเป็นช่องทางให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมได้

ในกิจกรรมของ กนช. นั้น องค์กร กนช. ระดับหมู่บ้านจะมีการเลือก "ผู้นำกองทุนหมู่บ้าน" หรือ ผบ.บ. โดยให้สมาชิกกองทุนเลือกกันขึ้นมา 1 คน หลังจากนั้นผู้นำกองทุนหมู่บ้านก็จะเลือกสมาชิก กนช. สำัญของหมู่บ้านมาเป็นผู้ช่วยอีกจำนวน 5 คน เพื่อให้ทำหน้าที่เป็น

- (1) หัวหน้าฝ่ายการเมือง
- (2) หัวหน้าฝ่ายเศรษฐกิจ
- (3) หัวหน้าฝ่ายสังคมและจิตวิทยา
- (4) หัวหน้าฝ่ายการทหาร
- (5) หัวหน้าฝ่ายสนับสนุน

หลังจากนั้นหัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายจะไปคัดเลือกสมาชิกสามัญคนอื่น ๆ เข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือเรียกว่า "หัวหน้าหมวด" เช่น หัวหน้าหมวดปกครอง หัวหน้าหมวดพัฒนา หัวหน้าหมวดประชาสัมพันธ์ หัวหน้าหมวดกสิกรรม หัวหน้าหมวดวัฒนธรรม หัวหน้าหมวดกำลังพลส่งกำลังบำรุง เป็นต้น

หลักการและวิธิตำเนินการดังกล่าว เป็นการส่งเสริมให้สมาชิก กนช. สำัญในหมู่บ้าน ได้มีส่วนร่วมในกาตรปกครองและบริหารงานของหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านปกติอันเป็นการมีส่วนร่วม ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทำให้สมาชิกได้มีความคุ้นเคยกับการใช้สิทธิของตน เลือกผู้แทน เข้าไปทำหน้าที่บริหารงาน

นอกจากนี้ยังสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่งคือกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย ที่มุ่งให้เป็นเวทีทดลองฝึกปฏิบัติประชาธิปไตย และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้าน

ต่าง ๆ ของหมู่บ้านอันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ กนช. ในการดำเนินงานศาลาประชาธิปไตย จะมีคณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยกรรมการที่มีตำแหน่งอยู่เดิม เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอีกส่วนหนึ่งประกอบด้วยผู้แทนเขตบ้าน ซึ่งเลือกมาจากสมาชิก กนช. ในเขตบ้าน 7-10 หลังคาเรือน เป็น 1 เขตบ้าน และทุก ๆ 3-4 เขตบ้านแบ่งเป็นเขตพื้นที่ โดยให้สมาชิก กนช. สามีญในเขตบ้านเลือกผู้แทนเขตพื้นที่ ๆ ละ 1 คน ตัวแทนเหล่านี้จะไปร่วมกันเป็นคณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตย ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านผู้นำกองทุนหมู่บ้าน (ผบ.บ.)

การดำเนินการดังกล่าวสามารถเป็นช่องทางให้สมาชิก กนช. ในหมู่บ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการได้รับเลือกมาจากสมาชิกด้วยกันเองสำหรับประเด็นที่ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนเขตบ้านและผู้แทนเขตพื้นที่เพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารศาลาฯ กับการเป็นช่องทางให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมทางการเมืองและในขณะเดียวกันประชาชนทั่วไปก็มีส่วนร่วมด้วย นั้น ในทัศนะของ นายสุรพล กันแดง วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์พูดคุยด้วย ได้ให้ทัศนะว่า

"ถ้าดูจากหลักการแล้วคล้าย ๆ กับการเลือกคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. นะครับ แต่ของ กนช. และศาลาประชาธิปไตยเป็นที่แตกต่างกัน อยู่บ้าง คือ มีการเลือกตั้งทั้งทางตรงและทางอ้อมคือประชาชนในเขตที่แบ่งเป็นเขตบ้านนั้น ประชาชนจะเลือกสมาชิก กนช. ในเขตของตนคนหนึ่งเป็นผู้แทนเขตบ้าน ตรงนี้เป็นการเลือกโดยตรง ส่วนการเลือกทางอ้อมก็คือ การให้สมาชิกที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนเขตบ้านแต่ละเขตบ้านที่รวมเป็น 1 เขตพื้นที่ไปเลือกผู้แทนเขตพื้นที่ชั้น 1 คน เป็นผู้แทนเขตพื้นที่นั้น ๆ ตรงนี้เป็นการเลือกทางอ้อม สำหรับระยะเวลาของผู้แทนเขตบ้านและผู้แทนเขตพื้นที่จะอยู่กันคนละ 1 ปี ก็จะมีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งคนเก่าอาจจะได้รับเลือกมาอีกก็ได้ ถ้าชาวบ้านเข้าเห็นว่าเหมาะสมและหากเขาเห็นว่าไม่เหมาะสมก็อาจจะไม่เลือกอีกก็ได้ส่วน

นี้ถือได้ว่าเป็นการควบคุมโดยประชาชนได้และก็เป็นส่วนที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมโดยการใช้อิทธิพลของตนเลือกตัวแทนของตน"⁴³

นอกจากนี้การจะศึกษา ถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย นอกจากดูจากกิจกรรมด้านการเลือกองค์การบริหารแล้ว ยังสามารถดูได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพอันเป็นงานในด้านเศรษฐกิจได้โดยอาศัยศาลาประชาธิปไตยเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เช่น การตั้งกลุ่มฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ แล้วนำผลผลิตมาจำหน่ายในศาลาฯ กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ซึ่งศูนย์ประสานงานทหารกองหนุนแห่งชาติจัดซื้อพันธุ์วัวให้สมาชิกนำไปเลี้ยงขยายพันธุ์ โดยมีการวางระเบียบในการแบ่งปันผลประโยชน์ไว้สมาชิกสามารถเป็นเจ้าของได้จากลูกวัวตัวแรกที่เกิด หลังจากนั้นจะส่งพ่อพันธุ์ให้กับสมาชิกคนอื่นนำไปเลี้ยงต่อไป โดยมีเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์อำเภอให้คำปรึกษา

นอกจากนี้ประชาชนยังสามารถมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้โดยตรงในการที่จะเสนอความคิดเห็น ซึ่งในศาลาประชาธิปไตย จะมีผู้รับความคิดเห็น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศาลา ในอีกส่วนหนึ่งที่เป็นความเดือดร้อนความต้องการต่อการดำรงชีวิตการปกครองราษฎรก็สามารถที่จะยื่นข้อเรียกร้องหรือความต้องการ เพื่อให้คณะกรรมการบริหารศาลาฯ และคณะกรรมการหมู่บ้านนำไปหาทางแก้ไขได้โดยผ่านผู้แทนเขตบ้านของตนหรือจะยื่นโดยตรงต่อคณะกรรมการก็ได้

ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของการมีส่วนร่วมที่เสนอไว้โดยนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นประชาชนสามารถที่จะกระทำได้ทั้งทางตรง

⁴³ สัมภาษณ์ สุรพล กันแดง, วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน 13 พฤษภาคม 2534

หรือทางอ้อม ที่จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยวิธีการที่ใช้ไม่ว่าจะโดย
สันติหรือความรุนแรง หวังต่อผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของราษฎรต่อโครงการ กนช. และกิจกรรม
ศาลาประชาธิปไตย เป็นไปในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม โดยการเลือกตัวแทนเข้าไปดำเนิน
การตามความต้องการของประชาชน การสามารถแสดงความคิดเห็นการควบคุมตัวแทนของตน โดย
การเลือกหรือไม่เลือกในโอกาสต่อไป การเสนอความต้องการข้อเรียกร้อง ปัญหาความเดือดร้อน
เพื่อให้คณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตยอันเป็นองค์กรบริหารนำเอาความต้องการข้อเรียก
ร้องนั้นไปหาทางแก้ไข ซึ่งอาจจะออกมาในรูปของการกำหนดเป็นนโยบาย กฎข้อบังคับ โครงการ
พัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกและราษฎรในหมู่บ้าน

ดังนั้น จึงอาจจะสรุปได้ว่ากิจกรรมตามโครงการ กนช. และกิจกรรมศาลา
ประชาธิปไตย สามารถเป็นตัวการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้

3. วิเคราะห์กิจกรรมศาลาประชาธิปไตยตามโครงการ กนช. กับการเป็นสถาบัน ทางการเมือง

ประเด็นวิเคราะห์ต่อไปที่มีความสำคัญในการอธิบายถึงผลกระทบต่อการพัฒนาทาง
การเมืองของการดำเนินงานกิจกรรมมวลชนที่ทหารมีส่วนในการอบรมและจัดตั้ง ในแง่ของการเป็น
สถาบันทางการเมือง ที่มีระดับของความเป็นสถาบันพื้นฐานในท้องถิ่นที่จะสามารถพัฒนาไปสู่ความ
เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้ต่อไปซึ่งผู้ศึกษาจำต้องขอทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่าความ
เป็นสถาบันทางการเมืองในระดับนี้อาจจะยัง ไม่มีความมั่นคงแข็งแรง เป็นบิกแผ่นเมื่อเทียบกับความ
เป็นสถาบันทางการเมืองขององค์กรทางการเมืองในระดับชาติ เช่น พรรคการเมือง แต่อย่างน้อย
องค์กรในระดับท้องถิ่น เช่นนี้ก็ยังมีความสมบูรณ์ที่สอดคล้องที่จะ เป็นสถาบันทางการเมืองในระดับพื้นฐานได้

จากแนวความคิดที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับความสำคัญของสถาบันทางการเมืองต่อการพัฒนาทางการเมือง จากความคิดของฮันติงตัน ซึ่งได้เสนอความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางการเมืองกับความเป็นสถาบันว่าการทำให้ระบบการเมืองสามารถแก้ไขปัญหาความวุ่นวาย อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ได้นั้น จะต้องสร้างให้ระบบและสถาบันมีลักษณะของความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ซึ่งด้วยลักษณะเช่นนี้เท่านั้นระบบหรือสถาบันจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถดูดกลืนการขยายตัวของความร่วมมือทางการเมืองของประชาชนได้อย่างดี

การที่สังคมได้มีการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความทันสมัยขึ้นนั้น ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในสังคมเพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้บุคคลต้องการและแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น ซึ่งความต้องการดังกล่าวเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วกว่าความสามารถของระบบที่จะตอบสนองความต้องการนั้น ได้อย่างทั่วถึงซึ่งเมื่อสถาบันทางการเมืองไม่สามารถตอบสนอง ได้สมาชิกหรือประชาชนก็ย่อมเกิดความผิดหวังคับข้องใจ และนำไปสู่การเรียกร้องทางการเมืองและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

จากประเด็นดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาจึงนำมาศึกษากับกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการดำเนินงานทางด้านการเมืองของ โครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ ดังนั้นศาลาประชาธิปไตยจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทางการเมืองเพื่อไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะช่วยดูดซับความต้องการและกระจายสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างไร เพียงใด ทั้งนี้โดยการนำเอาหลักเกณฑ์การวัดระดับความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เสนอไว้ โดยฮันติงตัน 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ความซับซ้อนขององค์กร (Complexity) ความเป็นอิสระ (Autonomy) และความเป็นกลุ่มก้อน (Coherence)

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการจัดตั้งและการดำเนินกิจกรรมของศาลาประชาธิปไตยผู้ศึกษามีความเห็นศาลาประชาธิปไตยมีลักษณะของความเป็นสถาบันทางการเมือง

ในระดับสูงพอสมควร ทั้งนี้เพราะมีแบบแผนที่สามารถสะสมพฤติกรรมทางการเมืองไว้และแบบแผนดังกล่าวได้มีการจัดตั้งไว้และได้รับการยอมรับโดยสมาชิกในหมู่บ้านที่เข้าร่วมในกิจกรรมของศาลา ในการถือปฏิบัติตลอดจนมีการจัดโครงสร้างของศาลาประชาธิปไตยกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาธิปไตย ก่อให้เกิดผลที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้

สำหรับหลักเกณฑ์ในการวัดระดับของความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เสนอ โดย ยันติงตัน นำมาศึกษาเกี่ยวกับการวัดระดับของความเป็นสถาบันทางการเมืองของศาลาประชาธิปไตยได้ ดังนี้

1. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าองค์บริหาร ศาลาคือ คณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วยสมาชิกที่มีที่มาอย่างผสมผสานกัน ทั้งที่เป็นผู้นำโดยตำแหน่ง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก็มาจากการเลือกตั้งอยู่แล้วผู้แทนเขตบ้าน ผู้แทนเขตพื้นที่ผู้บังคับกองหนุนหมู่บ้านบุคคลเหล่านี้ล้วนมาจากการเลือกของสมาชิกในพื้นที่เมื่อพิจารณา ถึงการอยู่ในตำแหน่งก็มีได้อยู่อย่างถาวร สามารถที่จะหมุนเวียนให้บุคคลอื่นเข้ามาทำหน้าที่แทนได้ แสดงถึงความไม่ยึดติดอยู่กับตัวบุคคลอย่างตายตัว มีการหมุนเวียนของผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจทำงานเข้ามาปฏิบัติงานอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนนำและสมาชิกสามารถแต่งตั้งและ ถอดถอนได้ตลอดเวลา โดยมติเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิก ดังนั้นถึงแม้ตัวบุคคลจะเปลี่ยนไป แต่โดย หลักการของการบริหารก็สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ อันแสดงถึงการปรับตัวขององค์กรที่จะต้องปฏิบัติงานให้เกิดความต่อเนื่องต่อไป

2. ความซับซ้อนขององค์กรมีมากพอสมควร เนื่องจากศาลาประชาธิปไตย มุ่งให้กิจกรรมดำเนินไปในรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนอกจากนั้น กิจกรรมศาลาประชาธิปไตย เป็นการดำเนินงานในด้านการเมืองของ โครงการกองทุนเพื่อความ มั่นคงของชาติ หรือ กนช. ซึ่งมีการจัดตั้งองค์กรกองทุนในหลายระดับเช่น องค์กรกองทุนระดับ หมู่บ้าน องค์กรกองทุนประจำตำบล องค์กรกองทุนประจำอำเภอ องค์กรกองทุนประจำจังหวัด

ดังนั้น โครงสร้างในการบริหารงานจึงมีโครงสร้างที่ซับซ้อนพอสมควร

ในทัศนะของการจัดโครงสร้างและการบริหารองค์กรของโครงการ กนช. ที่มีลักษณะของความซับซ้อนนั้น ได้รับการอธิบายจาก นายสุรพล กันแดง วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดน่านว่า

"ในแต่ละหมู่บ้านจะกำหนดให้มีหัวหน้าสมาชิกกองทุนชั้น 1 คน เรียกว่า ผู้บังคับกองทุนหมู่บ้าน (ผบ.บ.) ในระดับตำบลก็มีผู้บังคับกองทุนตำบล (ผบ.ต) ในแต่ละระดับก็จะมีสมาชิกเข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะระดับหมู่บ้านที่จะมีหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ จำนวน 5 คน แบ่งเป็น 5 ฝ่าย เช่น ฝ่ายการเมือง ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายสังคมจิตวิทยา ฝ่ายการทหาร และฝ่ายสนับสนุน ในแต่ละฝ่ายก็ยังมีประกอบด้วยหมวดต่าง ๆ อีกฝ่ายละ 5 หมวด เมื่อรวมกันแล้วจำนวน 25 หมวด มีสมาชิกกว่า 25 คน เมื่อรวมกับฝ่ายแล้วก็ 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากและเป็นองค์กรใหญ่พอสมควรในระดับหมู่บ้านการบริหารบังคับบัญชาที่เป็นไปตามลำดับมีการรายงานผลการดำเนินงานไปยังองค์กรที่สูงขึ้นไป ในระดับอำเภอจังหวัด"⁴⁴

นอกจากนี้ ในกระบวนการงบประมาณของกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย ตามโครงการ กนช. ก็ยังมีลักษณะของความซับซ้อนพอสมควร กล่าวคือมิใช่เป็นการเสนอจากคนใดคนหนึ่งไปยังหน่วยงานรับผิดชอบได้โดยตรงหากแต่ละต้องผ่านการจัดทำเป็นแผนงานเสนอให้คณะกรรมการบริหารเห็นชอบ นำไปให้คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นชอบด้วย

⁴⁴สัมภาษณ์ สุรพล กันแดง, วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน, 13 พฤษภาคม 2534

ประเด็นนี้ได้รับการอธิบายจาก นายประจักษ์ โน้ตฟ้าชัยรุ่งเรือง วิทยากรความมั่นคง ประจำศาลาประชาธิปไตยเพิ่มเติมว่า

"การเสนอแผนงานขอรับการสนับสนุนที่จะพัฒนา ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารศาลาฯ ด้วย อย่างเช่น งบที่นำมาใช้ในการสร้างศรัทธาประชาประชาชนนั้นะ ได้ปีละ 20,000 บาท จะเอาไปพัฒนาอะไรก็ได้ ตามที่ยังไม่มีโครงการของหน่วยงานปกติปฏิบัติบางที่ เอาไปซื้อเครื่องสีข้าวมาทำโรงสีสีข้าวให้สมาชิก บางที่เอาไปซื้อพันธุ์สัตว์ เช่น สุกร โค กระบือ มาตั้งกลุ่มเลี้ยง บางที่ก็เอาไปซื้ออุปกรณ์ใช้ในศาลาประเภทเก้าอี้ น้ดลมหหรือเอาไปสร้างยุงฉางข้าวต่อประปาหมู่บ้าน อันนี้สมาชิกเขาจะประชุมเสนอความต้องการกันผ่านให้คณะกรรมการบริหารศาลาฯ แล้วก็ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน จากนั้นก็เสนอไปยังอำเภอ เมื่อได้งบประมาณมาแล้วเขาก็นำไปบริหารกันเอง ดูแลสิ่งที่ได้มาตัวเอง"⁴⁵

จากโครงสร้างการบริหารองค์กรที่มีอยู่หลายระดับของโครงการ กนช. และการงบประมาณเพื่อนำมาเสริมกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย อันเป็นกิจกรรมด้านการเมืองในพื้นที่ของโครงการ กนช. ที่มีระบบของการตรวจสอบ การเสนอ การอนุมัติ ที่อยู่ในหลายองค์กร แสดงถึงความซับซ้อนในกระบวนการดำเนินงานมิได้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรเดียว ดังนั้นสิ่งที่มีความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่จึงต้องผ่านการรับรู้ของหลาย ๆ ฝ่ายไม่สามารถที่จะใช้อำนาจในฐานะผู้นำเสนอไปตามความต้องการเฉพาะของตนเองได้

⁴⁵สัมภาษณ์ ประจักษ์ โน้ตฟ้าชัยรุ่งเรือง, วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย อำเภอปัว จังหวัดน่าน, 8 พฤษภาคม 2534

2. มีความเป็นอิสระพอสมควร ในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกกองทุน เพื่อให้เป็นรากฐานในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ กล่าวคือคณะกรรมการบริหารศาลาร่วมกับสมาชิก กนช. สามีญ และประชาชนในพื้นที่ สามารถที่จะจัดทำกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยต่าง ๆ การจัดทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ การพัฒนารายได้ การสร้างสาธารณูปโภคง่าย ๆ ได้ด้วยองค์กรของตนเอง โดยใช้ศาลาประชาธิปไตยเป็นศูนย์กลาง เช่น การจัดทำแผ่นป้ายคำขวัญ เชิญชวนให้ไปเลือกตั้ง กติกาประชาธิปไตย สถิติข้อมูลต่าง ๆ การจัดตั้งร้านค้าสวัสดิการจัดทำที่อ่านหนังสือภายในศาลาการไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางราชการในนามของ กนช. หมู่บ้าน ตำบล ได้โดยเสรี นอกจากนั้นในการประชุม เพื่อวางแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านก็สามารถทำได้โดยเสรี มีอิสระโดยมีที่ปรึกษาคือวิทยากรประจำศาลาหรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ ระเบียบข้อบังคับ เพื่อประกอบการตัดสินใจแก่คณะกรรมการเท่านั้น ส่วนการจัดทำแผนงานการตัดสินใจการบริหารงบประมาณความรับผิดชอบในทรัพย์สินที่ได้มา เป็นเรื่องของคณะกรรมการและสมาชิก กนช. ด้วยกันเอง

นอกจากนั้น ในการบริหารองค์กร ในการเข้าและออกจากตำแหน่งก็เป็นไปตามที่ระเบียบกำหนดไว้เป็นแนวทาง เช่น ผู้แทนเขตจะอยู่ในวาระคราวละ 1 ปี ก็จะมีการเลือกใหม่ หรือ ผู้บังคับกองหนุนหมู่บ้าน (ผบ.บ.) อยู่ในตำแหน่ง 2 ปี แล้วเลือกใหม่วิธีการ ดังกล่าวทางราชการก็จะมอบให้เป็นการตัดสินใจของสมาชิกที่จะเลือกใคร ส่วนการดำเนินการนั้นก็ร่วมกันระหว่างทางราชการกับ คณะกรรมการบริหารศาลาในประเด็นนี้ ได้รับการอธิบายเพิ่มเติมจาก นายประจักษ์ โนนฟ้าชัยรุ่งเรือง วิทยากรประจำศาลาฯ ว่า

"อย่างในการเสนอผู้แทนเขตบ้านหรือเขตพื้นที่ ถึงแม้จะกำหนดว่า อยู่คนละ 1 ปี แต่ก็ไม่ต้องเป็นไปตามนั้น เสนอไปบางคนก็ภายหลังปฏิบัติงานไม่เหมาะสมหรือไม่มีประสิทธิภาพสมาชิกก็สามารถเสนอให้พ้นจากตำแหน่งได้ก่อนเวลาก็ได้แล้วรายงานให้ทางศูนย์ กนช.

อำเภอรานแล้วเลือกใหม่"⁴⁶

จากทัศนะดังกล่าวอธิบายให้เห็นได้ว่า องค์การบริหารสาธาประชาธิปไตยมีลักษณะของความเป็นอิสระที่ปลอดจากการควบคุมในระดับสูงนอสมควร ที่จะดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

4. มีความเป็นกลุ่มก้อนและความสามัคคีมากพอสมควร กล่าวได้ว่าในการบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมของสาธาประชาธิปไตย ได้รับความเอาใจใส่ดูแลสนับสนุนโดยสมาชิกสามัญและคณะกรรมการบริหารสาธาประชาธิปไตยอย่างมากที่จะร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะที่ต้องการทำให้สาธาประชาธิปไตยเป็นเวทีฝึกทดลองประชาธิปไตย ทั้งนี้สมาชิกมีความตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกันที่จะให้เป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์นั้นสามารถมีผลในทางปฏิบัติ นอกจากนั้นสมาชิกยังรู้จักร่วมกันทำงานเพื่อเป้าหมายของส่วนรวมเป็นอย่างดี

ลักษณะของความเป็นกลุ่มก้อนที่แสดงออกถึงความสามัคคี มีความรับผิดชอบร่วมกันและร่วมกันแสดงออกถึงเจตนารมณ์ขององค์กรส่วนรวมร่วมกันนั้น เป็นสิ่งที่สมาชิกได้ตระหนักถึงอยู่เสมอในประเด็นนี้ได้รับการอธิบายเพิ่มเติมจาก นายประจักษ์ โน้ฟ้าชัยรุ่งเรือง วิทยากรความมั่นคงประจำสาธาประชาธิปไตยว่า

"ความร่วมมือกันของสมาชิกที่สะท้อนถึงความสามัคคีและมีความรับผิดชอบของสมาชิก กนช.ที่เป็นคณะกรรมการบริหารนั้นผมมีความเห็นว่าสมาชิก

⁴⁶สัมภาษณ์ ประจักษ์ โน้ฟ้าชัยรุ่งเรือง, วิทยากรความมั่นคงประจำสาธาประชาธิปไตย อำเภอบึง จังหวัดน่าน, 8 พฤษภาคม 2534

มีความรับผิดชอบกันเป็นอย่างดีคืออยากจะยกตัวอย่างให้เห็นอย่างหนึ่งว่า ที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านวังม่วงที่ผมดูแลอยู่นี้ เมื่อก่อนไม่มีระบบไฟฟ้า กับประปา ตอนที่สร้างศาลาครั้งแรกงบประมาณไม่พอ ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ประมาณหมื่นกว่าบาทที่จะติดตั้ง ไฟฟ้าและต่อท่อประปามาใช้ ตอนนั้น คณะกรรมการ เขาประชุมกันว่าจะขอให้สมาชิกช่วย โดยการแบ่งรายได้ จากการขายข้าว และข้าวโพดในปีนั้น (2528) คนละ 200 บาท ได้ เงินมาประมาณห้าพัน เขาก็เอามาติดตั้ง ไฟฟ้าก่อนหลังจากนั้นก็ ได้มีการ จัดตั้ง โรงสีข้าว กนช. ขึ้นสมาชิกเขาเห็นว่ายังขาดระบบน้ำใช้ก็มาคิด กันว่าจะหาเงินที่ ไทนม้าต่อเติมก็มีการ เสนอความเห็นกันว่า จะเอาเกลือ ที่ได้จากการสีข้าวของสมาชิกแต่ละคนนั้น ไปจำหน่ายให้พ่อค้าหมู เพราะ ที่นั้น (อ.ปัว) แกลบเป็นของมีราคาและไม่ค่อยมีมากนักเนื่องจากโรง สีข้าวมีน้อยมาก ก็คิดกันว่า จะได้ราคาดีและได้เงินมา สมาชิกเขาก็มี ความเสียสละและรับผิดชอบกันดีครับ ที่เมื่อตกลงกันแล้วว่าจะช่วยกัน เท่าไหร่ อย่างไร เขาก็ปฏิบัติตามที่ตกลงกัน เพื่อให้ศาลาของพวกเขา มีสาธารณูปโภคที่จำเป็นใช้ อันนี้ผมเองก็ชื่นชมยินดีกับความ สำเร็จของ พวกเขาด้วย"⁴⁷

นอกจากนั้น ในความหมายของความเป็นกลุ่มก้อนและสามัคคีกันนั้น ยังมีความหมายที่รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งขององค์กรด้วยวิธีสันติใช้ เหตุผลและยอมรับในมติของ ที่ประชุม อันแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ศึกษา ได้มีโอกาสสัมผัสกับข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ ในพื้นที่อำเภอที่ผู้ศึกษาปฏิบัติงานอยู่ คือที่ศาลาประชาธิปไตยบ้านเวียงสอง ตำบลและอำเภอทุ่งช้าง

⁴⁷ สัมภาษณ์ ประจักษ์ โพธิ์พาศัยรุ่งเรือง, วิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย อำเภอปัว จังหวัดน่าน, 13 พฤษภาคม 2534

จังหวัดน่าน ร่วมกับนายทหารลี้สตี้อำเภอทุ่งช้าง ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน กนช. ของอำเภอทุ่งช้าง ต่อประเด็นที่สะท้อนถึงความเป็นกลุ่มก้อนและการแก้ไขปัญหาของสมาชิกด้วยความมีเหตุผลและใช้สันติวิธี ซึ่ง ร.ต.ชัยณรงค์ เจริญรัตน์ ลี้สตี้อำเภอทุ่งช้าง ได้ให้ทัศนะสนับสนุนข้อเท็จจริงดังกล่าวว่า

"ศาลาประชาธิปไตยของบ้านเวียงสองนี้สร้างเมื่อปี 2527 ตอนแรกเขาสร้างด้วยเสาไม้หลังคามุงสังกะสี ความสูงประมาณ 7 เมตรซึ่งสูงมาก และเมื่อฝนตกมักจะสาดเข้ามา ทำให้ไม่สะดวกเวลาประชุมสมาชิกบางคนเขาก็เสนอว่าควรจะต้องกันสาดออกไปและลดความสูงของศาลาลงมาให้เหลือประมาณ 5 เมตรแต่สมาชิกบางคนเขาไม่เห็นด้วยบอกว่าถ้าทำอย่างนั้นก็ต้องใช้เงินเพิ่มและสมาชิกทั้งหมดก็ต้องมาช่วยกันสร้างผลปรากฏว่าตกลงกันในครั้งแรกยังไม่มีข้อยุติ จนกระทั่งได้มีการนำเรื่องดังกล่าวไปหารือกันในที่ประชุม ของคณะกรรมการบริหารศาลา ก็มีมติให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรากฏว่าสมาชิกที่เคยไม่เห็นด้วยเมื่อส่วนใหญ่ต้องการต่อเติม เขาก็ยอมรับและยังเสียสละ ไม้และแรงงานมาช่วย จนกระทั่งตอนหลังทางหมู่บ้านเขาจัดงานหารายได้ร่วมกับกลุ่ม กนช. พอจะมีรายได้มาบ้าง เขาก็แบ่งเอามาต่อเติมศาลาฯ จนเดี๋ยวนี้มีสภาพที่สวยงาม มีความมั่นคงแข็งแรง ซึ่งเมื่อต้นเดือนพฤษภาคมนี้ เจ้าหน้าที่จาก ศกนช. ภาค 3 เดินทางมาตรวจงาน ได้รับทราบการดำเนินงานดังกล่าวก็ได้รับคำชมเชยในความเสียสละและร่วมไม้ร่วมมือกันของสมาชิก ..."⁴⁸

⁴⁸สัมภาษณ์ ชัยณรงค์ เจริญรัตน์ (ร.ต.), ลี้สตี้อำเภอทุ่งช้างในฐานะผู้ประสานงานของศูนย์กองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, 15 พฤษภาคม 2534

จากทัศนะของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่ได้สัมผัสกับการปฏิบัติงานร่วมกับสมาชิก กนช. และกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย มาเป็นเวลานาน ได้นำเอาข้อเท็จจริงที่ได้พบได้ประสบต่อการดำเนินงานของสมาชิก กนช. และคณะกรรมการบริหารศาลาประชาธิปไตยทำให้ได้ภาพของความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของสมาชิก กนช. ที่มีต่อกิจกรรมศาลาประชาธิปไตยที่ชัดเจนขึ้นที่สมาชิกมีความร่วมมือกันที่จะทำให้วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุ และยอมรับที่จะนำเอาเป้าหมาย ดังกล่าวมาเป็นเป้าหมายของส่วนรวม อันเป็นการแสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบร่วมกันเป็นลักษณะของความเป็นกลุ่มก้อนขององค์กรที่มีระดับสูงพอสมควร

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าศาลาประชาธิปไตยมีลักษณะและคุณสมบัติที่สอดคล้องของความเป็นสถาบันทางการเมือง ที่สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานในระดับท้องถิ่นที่จะสามารถเป็น "สถาบัน" ที่ดูดซับความต้องการ ข้อเรียกร้องของสมาชิกในหมู่บ้านรวมถึงสามารถรองรับการขยายตัวของความร่วมมือทางการเมืองของสมาชิกในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีในระดับพื้นฐาน ซึ่งในอนาคตนั้นเป็นที่คาดหวังได้ว่าหากกิจกรรมศาลาประชาธิปไตยได้รับการสนับสนุนให้ เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนภารกิจทางด้านการเมืองของโครงการ กนช. อย่างเต็มที่แล้วก็น่าที่จะสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความเข้มแข็งได้ต่อไป

สรุปท้ายบท

จากการนำเสนอแนวความคิดและการดำเนินงาน ในส่วนที่เรียกว่า "งานกิจการพลเรือน" ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 3 กับการพัฒนาทางการเมือง โดยศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองและการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยการศึกษาจากการดำเนินการอบรมและจัดตั้งมวลชนที่ทหารมีส่วนร่วมในการอบรมและจัดตั้งรวมทั้งการวิเคราะห์กิจกรรมมวลชนที่จัดตั้งต่อการมีผลกระทบต่อพัฒนาทางการเมืองในความหมายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมวลชนในรูปแบบ ทสปช. โครงการ อพป. โครงการ กนช. และกิจกรรมสนับสนุนด้านการเมืองของโครงการ กนช. คือกิจกรรมศาลาประชาธิปไตยนั้น

ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาไว้ว่า นโยบายกิจการพลเรือน ในส่วนที่เป็นกิจกรรมการอบรมให้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย สามารถสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองให้กับกลุ่มมวลชนและประชาชนได้ นอกจากนั้นกิจกรรมเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตย เช่น โครงการ อพป. โครงการ กนช. และกิจกรรมศาลาประชาธิปไตย สามารถเป็นตัวการช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสามารถเป็นสถาบันทางการเมืองพื้นฐานในระดับท้องถิ่นได้

จากการศึกษาการดำเนินงานและกิจกรรมดังกล่าว ในลักษณะของการศึกษาจากเอกสาร การมีส่วนร่วมสังเกตการณ์ด้วยตนเอง การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาเองที่ได้เคยปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการอบรม และจัดตั้งมวลชนทั้งสามประเภทดังกล่าวมาเป็นเวลากว่า 5 ปี พบว่าข้อเท็จจริงของการดำเนินงานและกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการเป็นตัวการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันทางการเมือง ของกิจกรรมมวลชนที่ทหารมีส่วน ในการอบรม และจัดตั้งนั้น มีความสอดคล้องและเป็น ไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการอบรมและจัดตั้งมวลชนที่ทหารมีส่วนร่วม ดำเนินการนั้นนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การรักษาความมั่นคง เป็นประการสำคัญแล้วยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการเมือง ในความหมายของการพัฒนาประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเป็นสถาบันทางการเมืองด้วย ทั้งนี้องค์กรทหารโดยเฉพาะ กอ.รมน.ภาค 3 เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายและดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย อันเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายกิจการพลเรือนของกองทัพ และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) แต่ทั้งนี้ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายในพื้นที่จังหวัด อำเภอดำบลหมูบ้านนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายพลเรือนในพื้นที่เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นวิทยากรความมั่นคงประจำศาลาประชาธิปไตย ที่รักษาคณะกรรมกรหมู่บ้าน อพป. ปลัดอำเภองานส่งเสริมการปกครองผู้รับผิดชอบงาน อพป. วิทยากร ทสพช. จึงอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จกว่าครึ่งหนึ่งนั้น ฝ่ายพลเรือนก็มีบทบาทช่วยเหลือฝ่ายทหารในการดำเนินงานเพื่อสร้างทั้งความมั่นคงและการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ทั้งนี้ เมื่อก้าวโดยสรุปแล้วจะได้ว่า ในระดับบริหารและกำหนดนโยบายแล้วองค์กรทหารมีบทบาทอย่างมากในการผลักดันรูปแบบการอบรมและจัดตั้งมวลชนประเภทต่าง ๆ แต่ในระดับปฏิบัติฝ่ายพลเรือนเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญในพื้นที่ที่สามารถดำเนินงานและตัดสินใจได้เอง

ด้วยเหตุนี้ การที่จะศึกษาวิเคราะห์ต่อไปว่าสถาบันทหารจะสร้างบทบาททางการเมืองในรูปแบบใหม่ โดยใช้โครงการเพื่อการพัฒนาประเทศมาเป็นรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น น่าที่จะได้มีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป ซึ่งในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนาประเทศของสถาบันทหารดังกล่าว สามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้แนวทางหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ก

สถิติการจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. จังหวัดน่าน

อำเภอ	2518-2530	2531	2532	2533	ยุบเลิก	รวม
อ.ทุ่งช้าง	23	-	1	3	4	23
อ.เชียงกลาง	36	-	-	-	4	32
อ.ปัว	68	4	-	-	3	69
อ.ท่าช้าง	45	-	-	1	-	46
อ.เมืองน่าน	21	-	-	-	-	21
อ.เวียงสา	8	4	2	1	-	15
อ.น่าน้อย	16	-	-	-	-	16
อ.แม่จริม	22	-	-	-	-	22
กิ่ง อ.บ้านหลวง	5	-	3	-	-	8
กิ่ง อ.สันติสุข	18	-	2	-	-	20
กิ่ง อ.นาหมื่น	7	-	-	3	-	10
กิ่ง อ.บ่อเกลือ	14	-	-	-	-	14
รวม	283	8	8	8	11	296

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปโครงการ อพป. ปี 2533 โดย ศอพป.กอ.รณ.จังหวัดน่าน

ผนวก ข

สถิติการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. จังหวัดน่าน

ปี 2518 - 2532

พ.ศ.	จำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย	จำนวนผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ
2518	15	750
2519	18	900
2520	-	-
2521	12	600
2522	18	900
2523	15	750
2524	12	600
2525	44	2,200
2526	59	2,950
2527	21	1,050
2528	27	1,350
2529	31	1,550
2530	11	550
2531	8	400
2532	8	400
รวม	299	14,950

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปโครงการ อพป. 2533 โดย ศอปป.กอ.รณ.จังหวัดน่าน

ผนวก ค

สถิติการฝึกอบรมทบทวนคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. จังหวัดน่าน
ปี 2529 - 2532

พ.ศ.	จำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย	จำนวนผู้ผ่านการฝึกอบรมฯ
2529	26	1,300
2530	43	2,150
2531	30	1,500
2532	43	2,150
รวม	142	7,100

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปโครงการ อพป. 2533 โดย ศอปป.กอ.รณ.จังหวัดน่าน

ข้อมูลกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ
ของ ศูนย์ กนช. กอ.รมน. จังหวัดน่าน

ลำดับ ที่	อำเภอ	จำนวนสมาชิก		การฝึกอบรมจัดตั้ง		จำนวนศาลาประชาธิปไตย		หมายเหตุ
		สามัญ	วิสามัญ	จำนวน รุ่น	จำนวน ผู้เข้าฝึก	จำนวน (แห่ง)	ชื่อศาลาฯ	
1	ทุ่งช้าง	83	503	2	400	1	เวียงสอง	2528
2	เชียงกลาง	96	667	4	763	2	คันทา ไผ่หลวง	2528 2534
3	ปัว	329	270	3	600	1	วังม่วง	2528
4	ท่าวังผา	206	394	3	600	1	หนองม่วง	2533
5	เมืองน่าน	490	1,110	9	1,500	1	เด่นใหม่	2529
6	เวียงสา	219	600	5	969	1	อ่ายนาผา	2532
7	แม่จริม	92	511	2	400	1	ดงไพรวัลย์	2529
8	กิ่ง อ.บ้านหลวง	116	499	3	615	1	เกษตรสมบูรณ์	2531
9	กิ่ง อ.นาหมื่น	101	499	3	600	1	หลักหมื่น	2528
10	กิ่ง อ.สันติสุข	35	575	2	400	1	สบยาง	2533
	รวม	1,767	5,628	36	5,365	11		

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ ศูนย์ กนช.

ผนวก ง

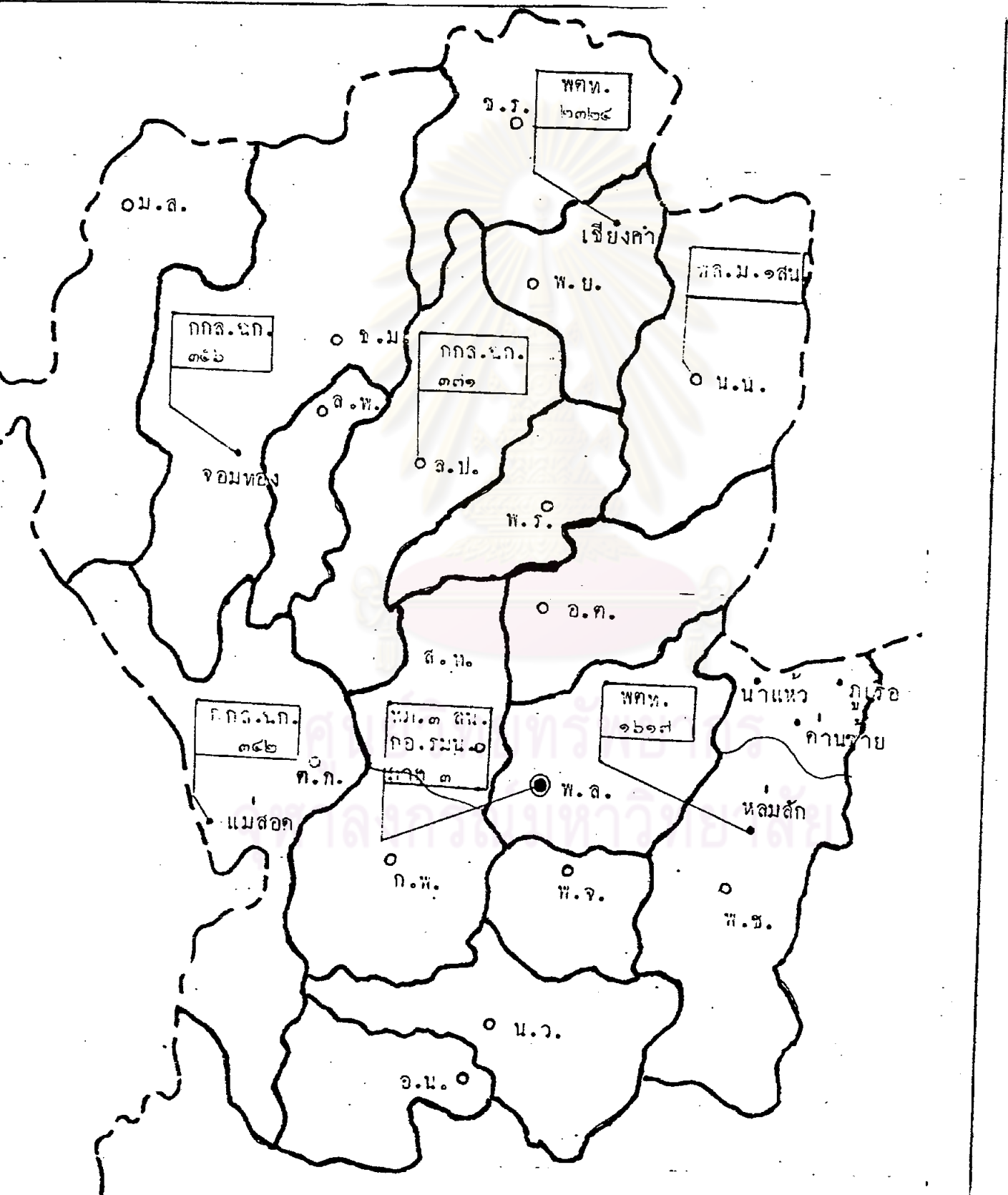
ข้อมูลศาลาประชาชาติไทย
ในพื้นที่ของ ศูนย์ กนช.กอ.รมน. จังหวัดน่าน (2528-2534)

ลำดับที่	อำเภอ	จัดตั้ง พ.ศ.	สถานที่จัดตั้ง			หมายเหตุ
			ชื่อบ้าน	หมู่ที่	ตำบล	
1	ทุ่งช้าง	2528	เวียงสอง	4	และ	
2	กิ่ง อ.นาหมื่น	2528	หลักหมื่น	1	นาทะนุง	
3	บัว	2528	วังม่วง	7	เจดีย์ชัย	
4	เมืองน่าน	2529	เด่นใหม่	9	ไชยสถาน	
5	แม่จริม	2529	ตงไพรวัลย์	3	หนองแดง	
6	เขียงกลาง	2530	คันทนา	2	พญาแก้ว	
7	กิ่ง อ.บ้านหลวง	2531	เกษตรสมบูรณ์	1	บ้านพร้าว	
8	เวียงสา	2532	อายนานา	1	อานนาไลย	
9	ท่าวังผา	2533	หนองม่วง	4	ป่าคา	
10	กิ่ง อ.สันติสุข	2533	สับยาง	5	ป่าแรวหลวง	
11	เขียงกลาง	2534	ไฮหลวง	7	พระนุทธบาท	

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ, ศูนย์ กนช.

กอ.รมน.จังหวัดน่าน, 2533, หน้า 19

แผนที่บริเวณติดต่อของ ทภ.3 และ กอ.รมน.ภาค 3

ตารางการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ประจำปี 2532

๗ บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 การฝึกอบรมส่วนที่หนึ่ง

เวลา	08.00-08.30น.	08.30-09.30น.	09.30-10.30น.	10.30-12.00น.	12.00-13.00น.	13.00-14.30 น.	14.30-16.00 น.
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	พิธีเปิดการฝึกอบรมและปฐมนิเทศ	ความมั่นคงของชาติ นายอำเภอ	ความสำคัญของหมู่บ้าน อพป. นายอำเภอ	รูปแบบของหมู่บ้าน อพป. ป.ส่งเสริมการปกครอง	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน	บทบาทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ในฐานะผู้นำพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาการอำเภอ	แนวทางปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ทั้ง 7 ฝ่าย) วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.00-09.30 น.	09.30-11.00 น.	11.00-12.00 น.	13.00-14.30 น.		14.30-16.00 น.	
ประชาชนไทยในแง่ของชีวิตหรือประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ ศึกษาราชการอำเภอ	หลักการพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง สาธารณสุขอำเภอ	วิธีการประชุมและการฝึกหัดประชุม ป. ป้องกัน	บทบาทของข้าราชการระดับอำเภอต่อโครงการ อพป. ป. ส่งเสริมการปกครอง	การประเมินประเมินข้อผิดพลาดในระดับตำบลและหมู่บ้าน सारวัตรใหญ่ๆ			
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.00-10.00 น.	10.00-12.00 น.	13.00-15.00 น.	15.00-16.00 น.			
การวางแผนการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ป. ส่งเสริมการปกครอง	แบ่งกลุ่มจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย	เสนอโครงการทดลองปฏิบัติต่อที่ประชุม วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย	สรุป ชี้แจงการจัดทำโครงการและตอบข้อซักถาม วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย				

ที่มา : คู่มือวิทยาการอำเภอประจำหมู่บ้าน อพป. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2532, หน้า 173

ตารางการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ประจำปี 2532

ณ บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
การฝึกอบรมส่วนที่หนึ่ง

เวลา	08.00-08.30น.	08.30-09.30น.	09.30-10.30น.	10.30-12.00น.	12.00-13.00น.	13.00-14.30 น.	14.30-16.00 น.
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	พิธีเปิดการฝึกอบรมและปฐมฤกษ์	ความมั่นคงของชาติ นายอำเภอ	ความสำคัญของหมู่บ้าน อพป. นายอำเภอ	รูปแบบของหมู่บ้าน อพป. ป. ส่งเสริมการปกครอง	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน	บทบาทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ในฐานะผู้นำพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาการอำเภอ	แนวทางปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ (ทั้ง 7 ฝ่าย) วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.00-09.30 น.	09.30-11.00 น.	11.00-12.00 น.	13.00-14.30 น.		14.30-16.00 น.	
ประชาชนปีไทยในแง่ของชีวิตหรือประชาชนปีไทยในทางปฏิบัติ ศึกษาศึกษาอำเภอ	หลักการพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง สาธิตารณสุขอำเภอ	วิธีการประชุมและการฝึกหัดประชุม ป. ป้องกัน	บทบาทของข้าราชการระดับอำเภอต่อโครงการ อพป. ป. ส่งเสริมการปกครอง	การประเมินประเมินข้อผิดพลาดในระดับตำบลหมู่บ้าน สารวัตรใหญ่			
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.00-10.00 น.	10.00-12.00 น.		13.00-15.00 น.	15.00-16.00 น.		
การวางแผนการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ป. ส่งเสริมการปกครอง	แบ่งกลุ่มจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย		เสนอโครงการทดลองปฏิบัติต่อที่ประชุม วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย	สรุปชี้แจงการจัดทำโครงการและตอบข้อซักถาม วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย			

ที่มา : คู่มือวิทยาการอำเภอประจำหมู่บ้าน อพป. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2532, หน้า 173

ฝึกทดลองปฏิบัติระยะเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

การฝึกอบรมส่วนที่สอง

เวลา	08.00-08.30น.	08.30-10.00 น.	10.00-12.00 น.	12.00-13.00น.	13.00-14.30 น.	14.00-16.00 น.
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	นายอำเภอและวิทยา กรที่ปรึกษาฯแจ้งการ อบรมส่วนที่สอง	ประธานฝ่ายแถลงผล การปฏิบัติงาน (นายอำเภอ-วิทยา กร)	คณะกรรมการหมู่บ้าน อพ. นายอำเภอ และวิทยากร ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน	ร่วมประชุม วิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และหา แนวทางแก้ไข	การจัดทำโครงการประจำปี และการจัดทำแผน 5 ปี ป. ส่งเสริมการปกครอง
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.00-09.30 น.	09.30-12.00 น.	13.00-15.00 น.		15.00-16.00 น.	
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	ประชุมคณะกรรมการฝ่าย 7 - ฝ่ายกำหนดแผนงานระยะ 6 ปี (วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย)	ปฏิบัติงานจัดทำแผนงานพัฒนาหมู่บ้าน 5 ปี วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย	ปฏิบัติงานจัดทำโครงการขอใช้ เงินอุดหนุนหมู่บ้าน อพ. ประจำปี วิทยาการประจำฝ่าย 7 ฝ่าย	สรุปผลการฝึกอบรม นายอำเภอ		

ที่มา : คู่มือวิทยาการอำเภอประจำหมู่บ้าน อพ. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2532, หน้า 174

ตารางการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อป. ประจำปี 2532

เวลา วันที่	08.00-09.00น.	09.00-10.00น.	10.00-11.00น.	11.00-12.00น.	12.00-13.00น.	13.00-14.30 น.	14.30-16.30 น.
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	พิธีเปิดการฝึก อบรม	สถานการณ์ความ มั่นคงภายในกับ โครงการ อป. แห่งชาติ	โครงสร้างและ การบริหารงาน ของหมู่บ้าน อป.	การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพองค์- กรประชาชนใน การพัฒนาชนบท	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน	ประชาธิปไตยในทาง ปฏิบัติกับการทำงาน เป็นหมู่คณะ	หลักการพัฒนาหมู่บ้านตาม แนวอุดมการณ์แผ่นดิน ธรรม-แผ่นดินทอง
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	08.30-10.00 น.		10.00-12.00 น.			13.00-15.30 น.	15.30-16.30 น.
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	หลักและวิธีการประชุม		การวางแผนและการจัดทำโครงการ พัฒนาหมู่บ้าน		แบ่งกลุ่มพิจารณาปัญหาจัดทำ โครงการและ เสนอมติกลุ่ม	สรุปผลการฝึกอบรมและพิธี ปิดการฝึกอบรม	

ที่มา : คู่มือวิทยาการอำเภอประจำหมู่บ้าน อป. วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2532, หน้า 175

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

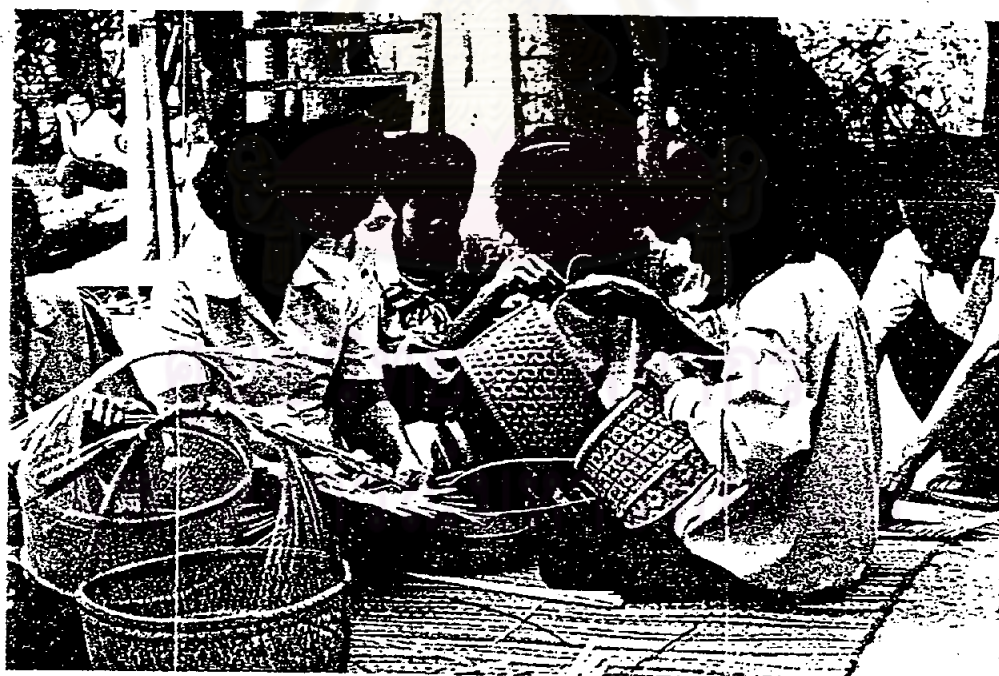
ป้ายประกาศกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน อพ.บ้านจอบเหนือ หมู่ที่ 5 ตำบลงอบี่ อำเภอทุ่งช้าง แสดงถึงการยอมรับในข้อตกลงของชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นของคน

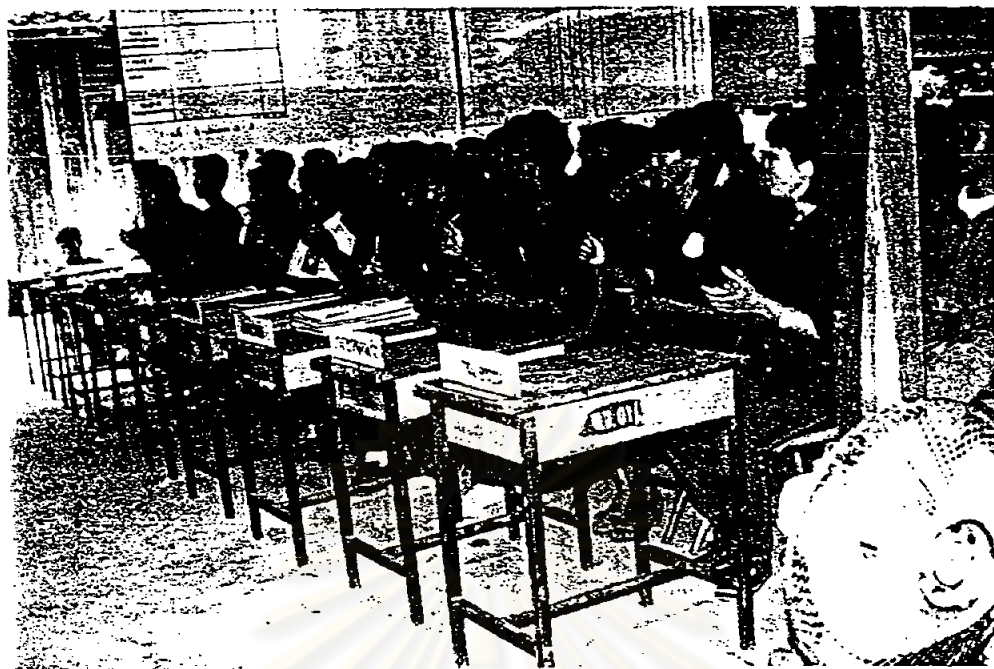
การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพ.บ้านน้ำครกใหม่ อำเภอเมืองน่าน ในการจัดทำโครงการเงินอุดหนุน การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้คำปรึกษา แสดงถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเองในหมู่บ้าน

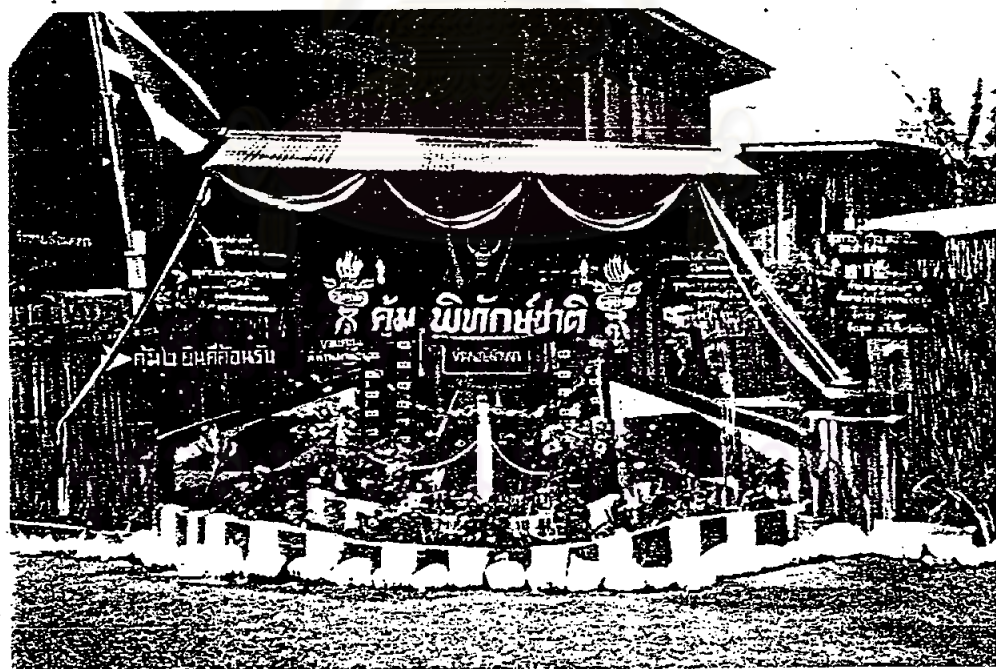
เจ้าหน้าที่จาก สอหป. กอ. รธน. จว. น่าน ออกประชุมชี้แจงและให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อหป. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานและมีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

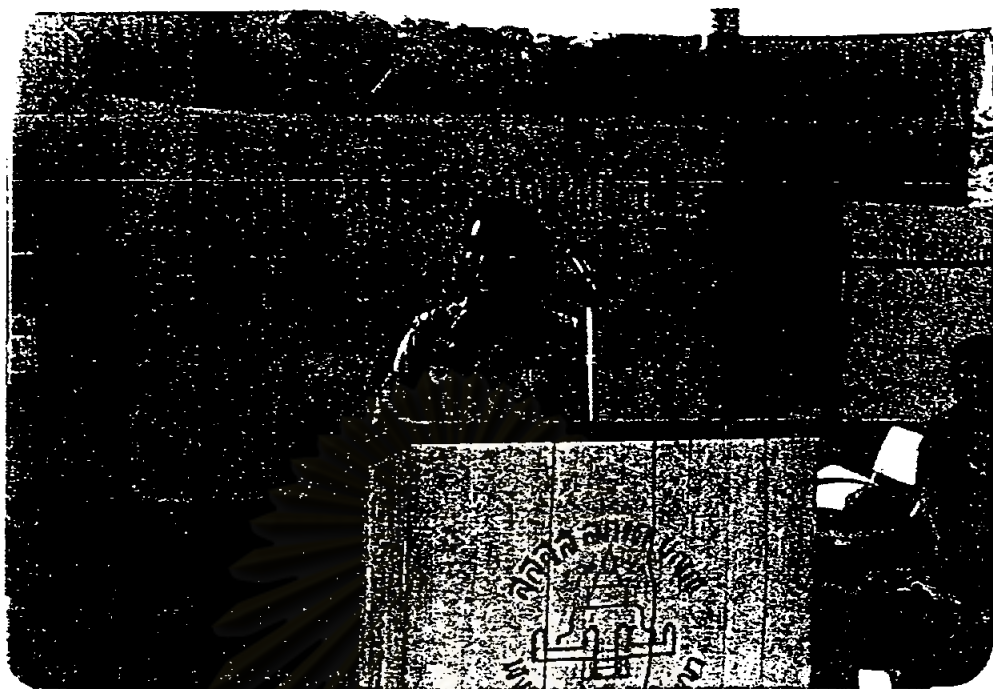
การฝึกอาชีพของราษฎรหมู่บ้าน อหป. หลังจากผ่านการอบรมและจัดตั้งแล้ว เพื่อเป็นการเสริมรายได้ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการร่วมทำกิจกรรมในนามของกลุ่ม (ภาพจากการสังเกตการฝึกของผู้ศึกษาฯ มี.ค. 2533)

การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน อหป. (ภาพจากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษา แสดงถึงการมีส่วนร่วมของราษฎรในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง พ.ศ. 2533)

สภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน อหป. บ้านซ้อ ตำบลเปือ อำเภอลำปาง ที่จัดทำไว้อย่างสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย (จากการสอบถามของผู้ศึกษาพบว่าราษฎรที่แบ่งกันเป็นคุ้ม ร่วมกันพัฒนาตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านมอบหมาย มี.ค. 2533)

การฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพ. ของ สอ.พ. กอ.ร.ม.น.จ. นาน บ้านหนอง
คำบลศรีพะเกอ อำเภอนาน้อย (มีนาคม 2533)

การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน อพ.
ช่วยเหลือให้ผู้สอนและผู้เข้าอบรมสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างกว้าง
ขวาง สามารถสื่อความหมายและถ่ายทอดแนวความคิดได้เป็นอย่างดี (ภาพ
จากการร่วมสังเกตการณ์อบรมฯ ของผู้ศึกษา เมื่อ มีนาคม 2533 อ.น่าน้อย)

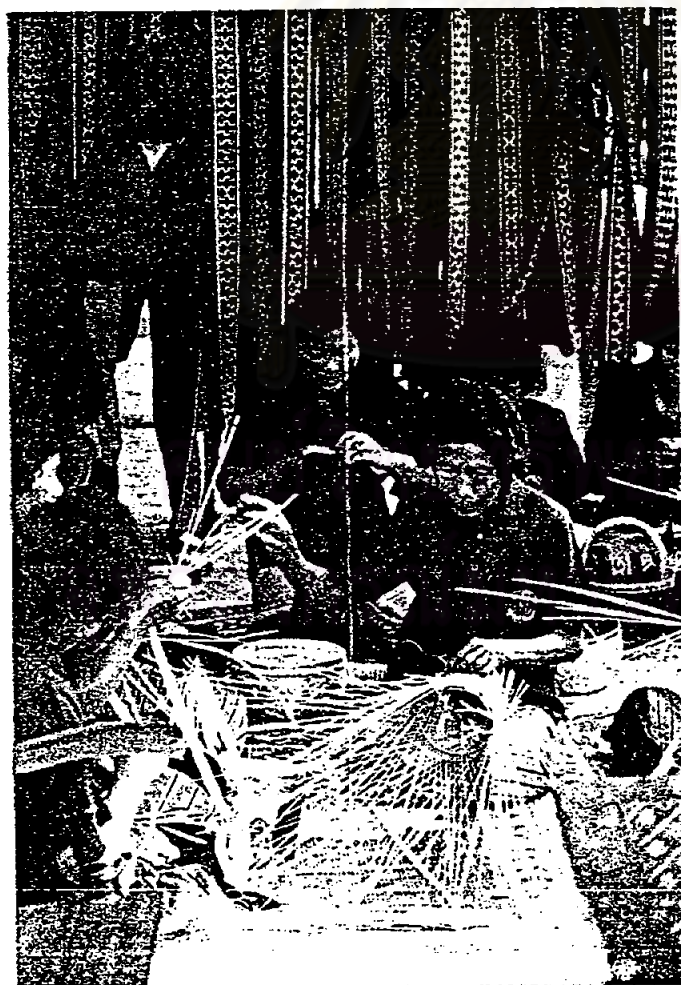
การฝึกอบรมมวลชนตามโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) ของ ศูนย์ กนช.กอ.รมน.จว.น่าน ที่ อ. เชียงกลาง จ.น่าน มีราษฎรให้ความสนใจ เข้ารับการฝึกประมาณ 100 คน (13 - 17 สิงหาคม 2527)

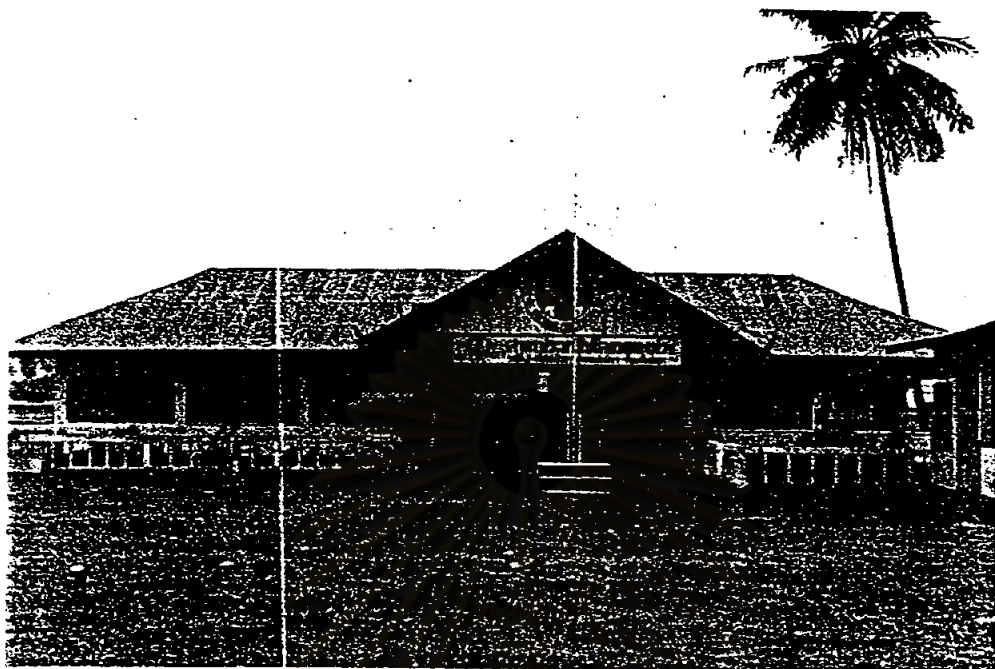
การอบรมราษฎรตามโครงการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) ของ ศูนย์ กนช.กอ.รมน.จว.น่าน ที่ อ.น่าน จ.น่าน

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านร่วมกัน สมาชิก กนช.บ้านวังม่วง อ.บัว จ.น่าน ร่วมกันพัฒนาความสะอาดในหมู่บ้าน

การฝึกอาชีพของสมาชิก กนช. หลังจากอบรมตามโครงการ กนช.แล้ว ใอใช้ศาลาประชารูปไทยเป็นจุดศูนย์กลาง (ในภาพเป็นการฝึกอาชีพการจักสานวัสดุธรรมชาติ ที่หมู่บ้านเด่นใหม่ อ.บ้าน)

ศาลาประชาธิปไตยบ้านหนองม่วง ตำบลป่าคา อำเภอลำปาง จังหวัดน่าน

ศาลาประชาธิปไตยบ้านเกษตรสมบูรณ์ ตำบลบ้านสี กิ่งอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ด้านหน้าจะเห็นป้ายหมู่บ้านปลอดการซื้อเสี่ยง เป็นส่วนหนึ่งของ การรณรงค์ตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน (พม.) โดย ใช้ศาลาประชาธิปไตยเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินงาน